

شەڕە لەبیرکراوەکە

راپۆرتیک لە کوردستانەوه

دەزگای چاپ و بلاوکردنەوهی

زنجیرە ی روژنەبیری

*

خاوەنی نێمتیان: شەوکهت شیخ یەزیدین

سەر نووسەر: بەدران ئەحمەد هەبیب

ناوونیشان: دەزگای چاپ و بلاوکردنەوهی ئاراس، گەرەکی خانزاد، هەولێر

س.پ. ژمارە: ١

www.araspublisher.com

شەرە لەبیرکراوەکە

راپۆرتیک لە کوردستانەوه

نووسینی: د. سەلاحەدین راستگەلدى

وەرگیرانی: کاوه ئەمین

ناوی کتیب: شەرە لەبیرکراوەکە - راپۆرتیک لە کوردستانەوه

دانانی: د. سەلاحەدین راستگەلدى

گۆڕینی بۆ کوردی: کاوه ئەمین

بلاوکراوەی ئاراس - ژمارە: ۳۰۹

دەرھێنانی هونەری: بەدران ئەحمەد حەبیب

دەرھێنانی بەرگ: ئاراس ئەکرەم

هەلەگری: هەندەرتین شێرزاد

هەلەگری سەر کۆمپیوتەر: عەزیز عەبدوڵخالیق

سەرپەرشتیی چاپ: ئاوەرحمانی حاجی مەحموود

چاپی یەکەم ، هەولێر - ۲۰۰۴

لە کتیبخانەی بەرپۆشەرایەتیی گشتیی رۆشنبیری و هونەر لە هەولێر ژمارە

(۱۵۷) ی سالی ۲۰۰۴ ی دراوەتێ

ئەم ۋەرگىپانە پىشكەشە بە:

- يادى سەرۆك مستەفا بارزانى و ياۋەرەكانى لە كاروانە پىشكەكە يان بۆ سۆڧىەت.

- يادى ھەموو قوربانىيەكانى شۆرشى ئەيلولى مەزن، لە نىبواندا باوكم شەھىد ھەمەئەمىن گولچىن كە لە ۱۶ ئابى ۱۹۷۴دا لە چىاي گۆرەز لە شەرى داگىرەرانى عىراقىدا گىانى لە دەست دا.

- بەدايكى خۆشەويستەم كە ھەموو ژيانى پىشكەشى ئىمە كرد.

چەند پەيشىگ

ئەم كىتەبە لە سالى ۱۹۶۷دا لە گەرمەى شۆرشى ئەيلولدا بەزمانى سويدى بلاوكراوئەتەو، بۆ ئەوئەى كىشە و تراژىدىيەى كورد لە باشوورى كوردستاندا بخىرتە پىش چاوى خەلكى سويد و دەسەلاتدارانى ئەو ولاتە. كىتەبەكە لە شىوئەى رېپورتاژىكى دوورودرېژدا نووسراو و گەلىك زانىارى بەنرخى تىدايە كە بۆ خوتنەرى كورد، بەتايبەتى ئەوانەى بىئانەوئەى لەسەر شۆرشى ئەيلول لىنكۆلئەنەو بەكەن، بەسوود دەبىت.

شۆرشى ئەيلول لا پەريەكى گىنگى مېژووى مۆدىرنى كورده، كە دەكرىت سەدان وتار و كىتەب و تىزى ئەكادىمىيەى لەسەر بنوسرىت. چونكە لە شۆرشى ئەيلولدا بەتايبەتى دواى ۱۱ى ئادارى ۱۹۷۰، گەلى كورد بەهەموو چىن و توئژەكانىيەو لەدەورى شۆرشى ئەيلول و سەركردهى شۆرشەكە مستەفا بارزانى نەمر كۆبووونەو.

لەم كىتەبەدا نووسەر كە بۆخۆى كوردىكى باكورى كوردستانە، راستگۆيانە باسى رووداو و تاوانەكانى دەولەتى داگىركەرى عىراقى دەكات دژ بەگەلى كورد. ئەم كىتەبە دەيان دىكۆمىنتى گىنگ لەخۆ دەگرىت، لە ناوى ئەو گوندانەو بەگرە كە لەلايەن سوپاى عىراقىيەو سوتىنراون هەتا دەگاتە گىتوگۆكردن لەگەل بەرپىسانى شۆرش بەتايبەتى بارزانى نەمر و، زىندانىيە سىياسىيەكانى كورد لە گرتوخانەكانى عىراقدا، لەگەل دەيان وئەنى بەنرخ.

پىويستە ئەوئەش بلىم كە نووسەر لە نووسىنى ناوى گوندەكان و ئەو مرۆفانەى كە ناويان هاتوو لەم رېپورتاژەدا، رەچاوى زمانى سويدى كروو، رەنگە لە نووسىنەوئەى ناوكان بەكوردى هەلە كرابىت، بۆبە لە ئىستاو داواى لىبووردن لەوانە دەكەم كە ناوكانىيان بەدروستى نەنوسرابىت، بەتايبەتى ناوى گوندەكان، ئەگەر خىرەومەندىك لە

شوتىنىكدا ناوى گوندىكى بەهەلە بىنى و لە راستىيەكەى ئاگادارمان بكات، پىشەكى سوپاسى دەكەم.

نووسەر ناوى كۆمەلىك سەرچاوى نووسىو لە كۆتايى كىتەبەكەدا كە لە هېچ شوتىنىكى كىتەبەكەدا بەكارى نەهتەن، منىش بەپىويستم نەزانى جارىكى تر بىئانوسمەو. دەبىت ئەوئەش دەستنىشان بكەم كە لىرە و لەوئەندىك جار پەرەگرافىك يانىش دىرېكەم پەراندىن، بەبى ئەوئەى هېچ لە ناوئەزكى باسەكە بگۆرئەت. هەروەها لە جىاتى دەستەواژەى "باكورى عىراق" باشوورى كوردستانم بەكارهتەو.

سوپاسى هەموو ئەوانە دەكەم كە لەم كارەدا هاوكارىيان كردووم، بەتايبەت كاك هاوئەى باخەوان و كاك ئاكۆ محەمەد و هاوسەرەكەم تارا خان.

وەرگىر

kawa-amin@hotmail.com

پیشگی هاپی سویدی

کیشهی تراژیدیای نیوان کورد و عه‌رب له کوردستان (مه‌به‌ست باشووری کوردستانه)، به‌په‌په‌وانه‌ی بۆ نمونه باشووری ئەفریقا، رۆدیسا و فیتنام، سه‌رنجی دنیای بۆ لانه‌کیشراوه.

بۆیه ئیمه کۆمیته‌یه‌کی کوردی سویدیمان دامه‌زراندوه به‌مه‌به‌سته‌ی که بتوانین سه‌رنجی خه‌لک و تیگه‌یشتنیان بۆ ره‌وشی کورد رابکیشین.

بۆ ئه‌و مه‌به‌سته‌ش دوو رینگامان هه‌لبژاردوه. یه‌که‌میان بلاوکردنه‌وه‌ی زانیاری له‌سه‌ر کورد و دووه‌میش به‌شپه‌یه‌کی کرداری بتوانین هاوکاری مرۆفانه بگه‌یه‌نین به‌کورد، ده‌بیت هه‌رچی زوتره‌ شه‌ری مالتویرانکه‌رانه‌ی دژ به‌کورد رابگیریت. هه‌تزه‌کانی عیراقی تاکتیکی ته‌خت کردن له‌گه‌ل خاکدا، پیاده‌ ده‌که‌ن و، به‌زانا‌یی‌ه‌وه‌ گونده‌ کوردیه‌کان یه‌ک له‌ دوا‌ی یه‌ک ده‌سووتین، که له‌ ئەنجام‌یشدا خه‌لکی مه‌ده‌نی کورد رووبه‌پرووی دژواری ده‌بنه‌وه.

دوا‌ی ئه‌وه‌ی که زانیاری بی‌لایه‌نه‌مان کۆکردۆته‌وه، کۆمیته‌ی کوردی هاتۆته‌ ئه‌و پروایه‌ی که پاکتاوی ره‌گه‌زی به‌و شپه‌یه‌ی که له‌ پرۆگرامی نه‌ته‌وه‌ یه‌ک‌گرتووه‌کاندا پیناسه‌کراوه له‌ کوردستاندا پیاده‌ ده‌کریت.

ژماره‌یه‌کی زۆر رینگخراوی گه‌وره‌ی سویدی پشتیوانی کاره‌کامان ده‌که‌ن. هه‌روه‌ها هه‌ندیک هه‌نگاومان ناوه‌ له‌گه‌ل وه‌زاره‌تی ده‌روه‌ی سوید و خاچی سووری سویدی له‌ په‌یوه‌ندی له‌گه‌ل ره‌وشی کورددا.

به‌خۆش‌حالبیه‌وه‌ ژماره‌یه‌کی زۆر هاوولا‌تی سویدی سه‌ر به‌پارته‌ جیاوازه‌کان و ئیدیۆلۆژی‌ه‌کان ئاماده‌یی خۆیان بۆ پشتیوانی له‌ کاره‌کامان نیشان داوه.

کۆمیته‌که‌مان داوا‌ی له‌ نه‌ته‌وه‌ یه‌ک‌گرتووه‌کان و خاچی سووری

نیوده‌وله‌تی کردوه‌ که له‌ په‌له‌ی یه‌که‌مدا چاودێر بنیترن بۆ ئه‌و ناوچانه‌ی که شه‌ریان تێدا‌یه، تا بتوانن به‌چاوی خۆیان ره‌وشی ناوچه‌که‌ ببینن.

هه‌روه‌ها کۆمیته‌که‌ داوا‌ی له‌و رینگخراوانه‌ کردوه‌ که چالا‌کانه‌ پێداویستی و هاوکاری بۆ ئه‌و ناوچانه‌ بنیترن بۆ ئه‌وه‌ی هاوکاری ژن و پیر و په‌که‌که‌وتووه‌کان و مندالان بکه‌ن. ئه‌و یارمه‌تیانه‌، خواردن، جلوه‌رگ و ده‌رمان و چادر و شتی له‌و باب‌ه‌ته‌ له‌ خۆ بگریت.

دوا‌ی ئه‌وه‌ کۆمیته‌که‌مان بریاری دا که چاودێری سه‌ر به‌کۆمیته‌که‌مان سه‌ردانی ناوچه‌که‌ بکات. چاودێره‌که‌ سه‌ردانی کوردستان بکات به‌مه‌به‌ستی ئه‌وه‌ی که له‌ نزیکه‌وه‌ به‌شپه‌یه‌کی بی‌لایه‌نانه‌ بتوانیت له‌سه‌ر ره‌وشی خه‌لکی مه‌ده‌نی کورد لیکۆلینه‌وه‌ بکات و له‌ راستی و دروستی ئه‌و هه‌والانه‌ی له‌مه‌ر ئەشکه‌نج به‌دژی زیندانیانی کورد بکۆلیتته‌وه. له‌ کۆتای‌یشدا پێشنیازی به‌جی به‌کۆمیته‌که‌ بدریت که ئایا به‌ج جۆریک بتوانیت هاوکاری مرۆفانه بگه‌یه‌نیتته‌ خه‌لکی کورد. بۆیه‌ بریارمان دا که دوکتۆری ده‌رمان، سه‌لاحه‌دین راستگه‌لدی بنیترن بۆ ناوچه‌که‌ بۆ ئه‌وه‌ی بتوانیت زانیاری پێویست به‌ده‌ست بکات.

دوا‌ی ئه‌وه‌ی که کۆمیته‌که‌ له‌ راپۆرت‌ه‌که‌ی دوکتۆر راستگه‌لدی کۆلییه‌وه، گه‌یشته‌ ئه‌و پروایه‌ی که ناوه‌رۆکی راپۆرت‌ه‌که‌ بخاته‌ به‌رده‌می کۆمه‌لگای سویدی که به‌چاویکی پۆزه‌تیفه‌وه‌ له‌ کاره‌کانی ئیمه‌ ده‌روانن. بۆیه‌ پێشنیازی چاپکردنی راپۆرت‌ه‌که‌مان به‌ستیفه‌تسه‌ی کلتور و ناتور کرد، که به‌شیک له‌ کاره‌کانیان بریتیه‌ له‌ «دژایه‌تی بیره‌ تۆتالیته‌ریه‌ ده‌وله‌تیه‌کان و، هه‌روه‌ها ده‌سته‌به‌رکردنی ئازادی سیاسی و ئابووری». ئه‌وانیش پێشنیازه‌که‌یان قبول کرد و بریارمان دا که پاره‌ی زیاده‌ی کتیبه‌که‌ بدریت به‌کۆمیته‌ی کوردی بۆ راپه‌راندنی کاره‌کانی.

به‌ هیوا‌ی ئه‌وه‌ین که ئه‌م راپۆرت‌ه‌ی له‌سه‌ر کوردستان بگاته‌ به‌شیک

گه و ره ی کۆمه لگا که مان و ، ئەوانیش به شیتویه کی چالاکانه و هاوکارانه بۆ سه رنج راکیشانی کۆمه لگا بۆ سه ر په وشێ ناله باری کورد تی بکۆشن ، به لکو ئەمه خوایه ، کۆتایی به تراژدیای ئەو گه له بیته .

میترتا هانسۆن - سه روک ، ئۆلف گ . تاندبیرگی جیگر
یان . ئا . نوردلاندر - سکرتهیره

له لای به رپرسی پارستنی سنووری کورده

له ئیواره ی ۱۸ ئابی ۱۹۶۶دا ، پینش ئەوه ی تاریکی شه و فرسه ت بهینتی ، به دزیه وه سنووری کوردستانی عیراقم بری . ناوی رینگاکه و ئەو هاو پێانه ی که له راستیدا منیان به قاچاخی برد بۆ ناو کوردستان ، نهینیه که ، ئەم نهینیه ده پارێزم ، هه تا ئەو کاته ی ئاشتی له ناوچه که دا به رقه رار ده بیته .

له سه ره تادا ، خۆم وه کو کوره مه کته بلییه ک ده بینیه وه که تازه له قوتابخانه یه کی نویدا ده ست به خویندن بکات . له هه رچوار لامه وه ده موچاوه کان نوێ و نه ناسراو بوون ، که به چاویکی گوماناوییه وه تییان ده روانیم . چه ندین ده قیقیه ی دوور و درێژ و دژوار چاوه رپیم کرد هه تا دوو قسه مان گۆرییه وه .

له راستیدا ، یازده رۆژ به ناو رینگا نهینیه کاندای رینگام بری تا گه ی شتمه کوردستان . به لام هیشتا زۆرم ما بوو تا بگه مه شوینی مه به ست . دوو رینگام له به ردا بوو که هه لیبژێرم . یان ئەوه تا ده بیته به شیتویه ک رینگایه ک بدۆزمه وه تا خۆم بگه یه نمه باره گای ژه نه رال بارزانی ، یا خود ده بیته خۆم بگه یه نمه لای بیرووی راپه راندنی شورای شوړشی کورد ، بۆ ئەوه ی مۆله تیان لی وه ربگرم تا له سه ر په وشێ ژبانی خه لکی سقیلی کورد لیکۆلینه وه بکه م .

به رپرسی پارێزه ری سنوور لای خۆی هیشتمیه وه به وه مه به سته ی که له نزیکترین فرسه تدا په وانه ی لای ژه نه رال بارزانی بکات . بانگی کرد که کوته کاغه زیکی بۆ بیئن ، له به ر رووناکی لۆکسه که دا چه ند دێرێکی ده رباره ی کۆمیتته ی سویدی - کوردی و مه به ستیان له ناردنی چاودێرێکیان بۆ کوردستانی عیراق ، نووسی . کاغه زه که ی نووشتانه وه به شیتویه ک که له زه رفیتیکی بچوو کدا جیگای بیته وه و چه ند دێرێکی له سه ر به رگی زه رفه که

نووسی و دای به پیشمه رگه یه ک که کلاشینکوفی کی رووسی و سنی دانه شانە ی پر له فیشه کی له خۆی به سستبوو. پاشان خانه خوێکه م رووی ده می کرده من و وتی: ئیتمه له ژهنه رال بارزانی ده پرسین که ناخۆ وهختی هه یه له م چهند روژهدا بتانبینی. پیم وابوو که نامه به ریک نامه که ده بات بو باره گای بارزانی و، ده بیت چهن دین روژی نادیار چاوه ری بکات بو وه لامه که ی جا به ئه ریبی بیت یان نه خیر. ناخۆشترین شت ئه وه بوو که من به دهستی به تال بگه ریمه وه.

پیش ئه وه ی کابرای نامه به ر بگه ریته وه، ده عوه تی چا خوار دنه وه یان کردم و نزیکه ی نیو سه عاتیک قسه مان کرد، پیشمه رگه که گه رایه وه و نامه یه کی پیچراوه یی له شیوه ی ئه و نامه یه ی که له گه ل خۆی بردبووی هینا یه وه و دایه ده ست خانه خوێکه م. نامه که ی کرده وه و پاش ئه وه ی خوێندیه وه پهی راگه یاندم که ره نگه له م روژانه دا ژهنه رال بارزانی بتوانیت بتبینیت. ئه و وه لامه خیرایه وای لی کردم که پروا بکه م که من له نزیک باره گای ژهنه رال بارزانییم. راستییه که ی ئه وه بوو که نامه که له ریگای ته له گرافه وه نیردراوو، وه لامه که شی هه ر به و شیوه یه وه رگیرابوه وه.

خانه خوێکه م وای پهی باش بوو که به شه و به ریکه وم، ئه مه ش به و مانایه بوو که ده متوانی هه ر ئه و شه وه برۆم، یانیش چاوه ری بکه م تا شه وی داهاتوو، ئه گه ر پیوستیم به ئیسراحه ت کردنیک بیت. له راستیدا پیوستیم به وه هه بوو که ئیسراحه تیک بکه م، به لام نه مده ویست بیست و چوار سه عات کات له ده ست بده م. چاکتریش وابوو که هه ر به رده وام بم له رویشتن، هه تا له شم داهیزرا بوو.

خێوهنگای ژهنه رال بارزانی

ئه سپنکیان بو هینام و دوو ریگا نیشانده ریشیان له گه ل ناردم که به پیاده ده رویشتن. یه کی که له وان له پیشه وه ده رویشتن و ئه سپه که ش به و تاریکه شه وه به دوایدا ده رویشتن. ئه وان هه ندیک جار یارمه تی ئه سپه که یان ده دا و ناچار یان ده کرد به ریگا سه خت و دژواره کاندای پروات. تاراده یه ک سه فه ره که مان زۆری خایاند و، چهن دین کاتژمیر ریگامان له تاریکی شه ودا بری، هه تا له دووره وه تارمایی چهند خیمه یه کم به دی کرد که لۆکسیان تیادا هه لکراوو. به ته نه شت ره شمالیکی کورده واریدا ره تبووین، که به مه زنده جیگای چل پیشمه رگه یه کی تیدا ده بووه وه. دانیشتیوون و خه ریکی چا خوار دنه وه و، گوئی له رادیو گرتن بوون. دوو سه د مه تریک دوای ئه و خپه ته پیتیان وتم که دابه زم. ئه سپه که یان برد و منیشیان برد بو ناو خیمه یه کی بچکۆله. سێ که س له ناو خیمه که دا دانیشتیوون که له دواییدا بووم ده رکه وت که خه لکانی نزیک به ژهنه رال بارزانی بوون. ئه وانیش سه لیم ئه سه د خۆشه ویی کوری به رپرسی به شی باکوری سوپای شوڕشگری کورد و، سه ره له شکر نوعمان عیسا و سه ره له شکر عه لی هالۆ، که له کوئایی ئه م نووسینه دا زیاتر له گه لی ئاشنا ده بین.

پیش ئه وه ی ئه و جیگا ته نگه به ره بکریت به جیگای خه و، چوار دۆشه کیان له ته نه شت یه که وه راخست، نان و چایان بو هینام. بیجامه کانم له به ر کرد و، کامیرا و جانتاکه م له پشت سه ری خۆمه وه دانا. هیوای ئه وه م ده خواست که هیه چ کام له و هاوڕیپانه ی که له خیمه کدا ده خه وتن، ده ست نه که ن به ر خه پرخ کردن، هه تا بیده نگه ی خیمه که داگری و خۆشیم خه وم لی بکه ویت. ئه وه بوو کوئایییم به و به شه ی سه فه ره که م هینا که تاراده یه ک سه خت بوو.

دوا بیرکردنه وه م پیش ئه وه ی چاوم بچیته خه و ئه وه بوو، که ریگا به کۆمیته ی سویدی-کوردی بدریت که به شیوه یه کی بیلا یه نانه

لیکۆلینهوهکانی خۆی له سهرا نازار و مهینهتیهکانی خه لکی سفیلی کورد به ئه نجام بگه یه نی. ئیستا من خه ریک بوو به ئامانجه که م ده گه یشتم. تو بلتی مۆله تم بده نی؟ له خیه تگای شه ری کورداندا نه و شه وه به چاکی خه وتم. نه گه ره و شه وه ش که سیک پر خه پرخی کردیته نه و ره نگه میوانه له دوور هاتوه که ی باکوور (سوید) بووبیت. رۆژی دوایی که هه ینی بوو، ریکه وتی ۱۹ ی ئاب، کاتژمیری هه وتی به یانی خه به رم بووه وه، هاو ریکانی ناو خیمه که م له بهر روونا کایی رۆژدا، بینی. رۆشتمه ده ره وه، به ئاوی سازگاری نه و جوگه بچکۆله یه ی که به ناو خیه تگاکه دا ده هاته خواره وه، دم و چاوم شت. پيشمه رگه یه کی کورته بالا که نه و سی سا له ی نه خیری ژبانی له نزیک ژه نه رال بارزانیدا بر دبووه سه ر، کاری نه وه بوو، خزمه تی نه و دوو خیمه یه بکات که بو جیگای هه سانه وه ی میوانه کانی ژه نه رال بارزانی دانرابوون. پيش نه وه ی کاکي پيشمه رگه له گه ل خۆی بمبات بو نه و خیمه یه ی که جیگای خواردنی نانی به یانی بوو له گه ل میوانه کانی تر دا، ئاوی گه رمی بو هینام بو ریش تاشین.

یه کییک له وانیه ی له کاتی نانخواردنه که دا بینیم، سه ره له شکرکی کورد بوو به ناوی نووری مه عروف، له ناو سوپای عیراقیدا بووبوو، هم هاو پۆل و هه میش براده ری شه خسی سه رۆک وه زیرانی ئیستای عیراق، ناجی تالیب بوو. سه ره له شکر مه عروف، یه کییک بوو له گه وه به پر سانی به رجه سته ی کورد که هه موو ده سه لاتیکی فه رمی لی سه ندرابوو وه له عیراق. په یوه ندی کردبوو به سوپای شو ریشگی ری کورده وه، به پله ی یه که م بو پاراستنی گیانی خۆی. نه و له ناو سوپای شو ریشگی ری کورد نه فسه ریکی ریزلیتر او و پراو تیکار بوو له ناو سوپادا.

له کاتی نانخواردندا، سه ردار ی هه مه د ئاغا که یاری ده ری ژه نه رال بارزانی بوو، باسی نه وه ی کرد که پيش نیوه رۆ چاوه رو ان ده کریت ژه نه رال بارزانی بیت بو یه کییک له و دوو خیمه یه یی که له شیوه ی سالۆنی پيشوازی کردن ده چوون. دوایی زانیمان که ژه نه رال بارزانی، شه وی رابردوو تا

دره نگانییک سه رگه رمی کاره کانی بووه، بو یه دیداره که ی دواخستبوو بو کاتژمیری چواری پاش نیوه رۆ.

دوای نانخواردن چوومه ده ره وه، ژینگه شاهانه که ی که چوارد هوری خیه تگاکه ی دابوو، سه رنجیان بو لای خۆی راکیشام. ئیمه نزیک چیا ی هه لگورد بووین که به رزترین چیا ی کوردستانی عیراقه. خیه تگاکه له به رزایی ۲۵۰۰ مه تر دا هه لدرابوو، دیمه نیکی نه فسانه ییمان لیوه دیار بوو که به سه ر دۆله که دا ده یروانی و به ره و حاجی ئۆمه ران در یژ بووبوو وه. له هه مان ئاستدا له رۆژ هه لات ی خیه تگاکه وه، ده شتاییه کی سه وزی جوانی لی بوو، چه ندین ره شمالی کۆچه ری لی هه لدرابوو، مه ر و بز نه کان به ئاسوود ه بییه وه تیدا ده له وه ران. له و دۆله باریک و پیتچا و پیتچه ی حاجی ئۆمه راندا، ژماره یه کی له راده به ده ر دار چنار رویترا بوون. له و خواره وه له ناو دۆله که دا رووباره سه رخۆشه که ده ره وشایه وه، که هه زاران سا له به هه مان تاقه ته وه دلی زه وی قولتر در ده دات و ریکای خۆی ده بری و هاژه هاژی بوو. ناوچه یه ک که هه ناسه ی نازادی ده دا و ئارامی گونده کانه. ولاتییک که ده بوو ئاشتی تیدا به رقه رار بوو ایه. له نزیک نه و خیمه یه ی که شه وی رابردوو تیدا مابوو مه وه، سه ره له شکر عه لی ها لۆم بینی و لیم پرس ی که ئاخۆ ده توانین ده مه ته قییه ک بکه ین.

پیکه وه سه ره به ره و خوار به پیتچا و پیتچ به ره و رووباره که چوینه خواره وه. له قابله مه یه کی مسینی گه وه نزیک بوینه وه که ئاگری له ژیترا بوو و پر بوو له ئاوی گه رم. عه لی ها لۆ زۆر میه ره بانانه رووی تیکردم وتی: دوکتۆر بیووره من ده بیت جله کانم بشۆم. دهستی بر د جامانه که ی کرده وه و ئاوی کرده ناو ته شتیکی بچکۆله وه و دهستی کرد به شتی جامانه که ی و در یژدی به قسه کانی دا: هیچ کاتییک ئیمه ریکان نادین پيشمه رگه کانی به رده ستمان کاری شه خسیمان بو بکن. خو نه گه ر خۆشیا ن بیانه ویت جله کانم بو بشۆن نه و خۆم ریکایان پین نادهم. هانیان ده دم، هه مان کات جه زاشیا ن ده دم، نه گه ر پیوست بکات، به لام هیچ کاتییک ریکای

ئەو ھەيوان نادەم ھېچ خزمەتتەكى شەخسىم بۆ بىكەن.

لېم پىرسى سزاكەيان چىيە؟ دەست بەجى ۋەلامى داىيە: بۆ ماۋەيەكى دىيارىكراۋ چەكيان دەكەم. ئىمە دەزانىن كە ئەمە سەختىن ھوكمە بۆ پىشمەرگەيەك. سەرلەشكەر چەند جار تىك جامانەكەي بەئاۋدا دا ۋ گۈشىي ۋ ھەلئىتەكاند ۋ بەسەر دەۋەنئىكدا ھەلئىخست تا وشك بىتتەۋە. جەلكانى تىرشى داكەند ۋ بەردەۋام بوۋ لە جل شتن، تەنھا دەرىپىيەكى كورتى لە بەردا مابوو، منىش بەئەسپايى بەجىم ھىشت، چونكە لەۋ باۋەر دەباۋوم كە سەرلەشكەر ھەموو جەلكانى بشوات پىش ئەۋەي بەگەرپتتەۋە بۆ بارەگاكە. پى دەچوو كە ئەۋ ھەر ئەۋ جەلانەي بەرى شك بەرپت، ھېچ نەبىت لەۋ كاتەدا.

بەدرپتزاىي چەمى حاجى ئۆمەران، چەند جار تىكى تىرش جل شتنى سادە ۋ بەخىرايى لەۋ جۆرەم بىنى، كە كارىگەر يان كەم بوۋ. چەندىن دەستە پىشمەرگەم بىنى كە جەلكانىان دەشت ۋ بەدۋايدا دەستيان دەكرد بەمەلەكردن ۋ لەناۋ ئەۋ ئاۋە ساردەي روۋبارەكەدا ۋ كەيفيان دەكرد، ھەتا جەلكانىان لەبەر ئەۋ خۆرە گەرمەدا وشك دەبوۋنەۋە، كە بەسەر دەۋەن ۋ تاشبەردەكاندا ھەلئىان دەخستن.

بە دلتىبايىيەۋە سوپاي پىشمەرگەي كوردان دىموكراتىتەرىن رىكخراۋى سەربازىي جىھانن ئەۋىش دەگەرپتتەۋە بۆ جەلكانى بەريان، پەلە ۋ پاىيە ۋ (رۋتەي) سەربازى لە لەلامى ئەۋان ۋ جۈۋدى نىيە. زۆرىيە ئەۋانەي كە لەناۋ چەيەكدان بەدەموچاۋ يەكتى دەناسن ۋ كەس پىتۋىستى بەۋە نىيە بەرۋتتەكەيەۋە ياخۇد بەپەلەي فەرماندەيىيەۋە، خۆي بناستىي.

جەلكانى لەشكرى پىشمەرگە، تىكەلاۋىكە لە جلوبەرگى سوپايى ۋ جلوبەرگى كوردىدا. جامانەكانىان بەتەۋاۋەتى كوردانەن. دەكرىت جۆرى رەنگى جامانەكانىان تايىبەت بىت بەناۋ چەيەكەۋە، ياخۇد بەبنەمالەكانىانەۋە. لە راستىدا دەتۋانرپت ۋەكو عەشىرەتە

سكۆتلەندىيەكان چاۋيان لى بىكرىت. بۆ نمۇنە بارزانى جامانەيەكى سوور لەسەر دەكات كە چوارگۈشەي وردى تىدايە، كەچى پىشمەرگەكانى ناۋچەكانى خوارەۋە جامانەي رەش لەسەر دەكەن. كراسەكانى بەريان ھەر ھەمان مۆدىلى كراسى رۆژئاۋايىن، بەلام پىشمەرگەكانى پىشتيان پىكھاتوۋە لە چەندىن مەتر قوماشى بارىك، كە قەف قەف لە كەمەربانەۋەي دەئالئىن. ھەر پىشمەرگەيەك بەئارەزوۋى دلى خۆي جۆرى پىشمەرگەي ھەلدەبۆرپت، كە نەخشىكى جوان ۋ قەشەنگى لەسەر كەمەريان نەخشاندوۋە. بەشپىك لە پىشمەرگەكان شال لەبەردەكەن كە مۆدەيەكى كوردىيە ۋ سەدان سالە ھەيە. جلوبەرگى كوردى بۆ لەبەر كوردن زۆر راحەت ۋ لەبارە. پىشمەرگە لە ھاۋىناندا زىاتر كىلاش لە پى دەكەن كە جۆرە پىلاۋىكى خۆماليىيە.

لەكاتى گەرمانەۋەمدا بۆ لاى بارەگاكە، رىتگاگەم ھەلەكردبوۋ ۋ خۆم لە بەرزايىيەكى پىشت بارەگاگەۋە بىنىيەۋە. لە ناكاۋ دوو پىشمەرگەي چەكدارم بىنى كە بەر كوردن بەرەۋرووم دەھاتن، منىش دەستبەجى لە جىگاي خۆمدا راۋەستام، ھەتا گەشىتنە لام ۋ لىيان پىسىم تۆ لەگەل كى داى؟ منىش پىم ۋ تن كىم ۋ داۋام لىكردن كە رىگاي ئەۋ خىمەيەم نىشان بەدن كە دوئىن شەۋ تىيدا مابوۋمەۋە. كەمىك پىش نانخواردنى نىۋەرۋە عەلى ھالۋ ۋ بەرپرسە گەۋرەكانى تر لە خىمەكەي تردا كۆبوۋنەۋە. بەرپرسى كاروبارى سەربازى ژەنەرال بارزانى ئاگادارى كىردىنەۋە كە ژەنەرال بارزانى برىبارى داۋە كاترپىرى چۈارى دۋاي نىۋەرۋە بىتتە ئىرە ۋ لەگەل مىۋانەكانىدا دانىشتن بىكات.

من دەمزانى كە بارزانى ھەندىك عادەتى تايىبەت بەخۆي ھەيە ۋ جىگاي جۆراۋجۆرى ھەيە بۆ ھەسانەۋە، ئەۋىش لەبەر ئەۋەي كە ھەم خۆي ۋ ھەمىش دەۋرۋەرەكەي لە بۆردومانى فرۆكە ۋ ئىحتىمالى تەقىنەۋە پىارىزى. ۋەك دەلئىن ئەۋ لە سى شەۋ زىاتر لە شۋىنىكدا ناخەۋىت. ئىستا ھەموو دەمانزانى كە ژەنەرال بارزانى لەۋ نىكانەيە، بەلام ھېچ كەسپىك

نه‌ی‌ده‌توانی ده‌ستنیسانی بکات له‌چ شوینیکیه و بلای: نه‌وه جینگای ژبیانی بارزانییه. نزیک کاتژمیری سی بوو یه‌کیک له‌کوره‌کانی بارزانی هات بو لام له‌خیمه‌که‌مدا و زور به‌ریزه‌وه چاره‌که سه‌عاتیک له‌گه‌لم قسه‌ی کرد، نه‌ویش سابیر بارزانی، پینجه‌مین کوری بارزانی بوو.

دیدار له‌گه‌ل ژنه‌رال بارزانی

سه‌عات خوی له‌چوار نزیک ده‌کرده‌وه، ئیتر به‌ناشکرا دیاربوو که ئاماده‌کاری بو به‌خیره‌تینیکی شایسته ده‌کرا. ژماره‌یه‌کی زور پيشمه‌رگه‌ی جامانه به‌سه‌ر و پشتین له‌ پشت، له‌ نزیک نه‌وه خیمه‌یه‌ی که ریکوپیکی کرابوو و پاک کرابوو به‌خیره‌تینیکی میوان، بلا‌وو بوونه‌وه. به‌ئیحتمالیکی زور نه‌وان بو بینینی قاره‌مانی نه‌فسانه‌یی خویان وه‌ستابوون. بارزانی که‌سیک نیبه که ژماره‌یه‌کی زور پاسه‌وان له‌ ده‌وری خوی کۆیکاته‌وه. دروست کاتژمیری چوار بوو که ژنه‌رال بارزانی بین له‌ به‌رزاییه‌کی نزیک باره‌گاکه‌وه به‌ده‌رکه‌وت. تفه‌نگیکی کۆنی له‌ شاندا بوو، پشتینه قایشه‌که‌ی پشتی نیوه‌ی ده‌مانچه و خه‌نجه‌ره‌ گه‌وره ده‌سک ئالتوونیه‌که‌ی شاردبووه‌وه. به‌ته‌نیا و به‌هه‌نگاوی قایم له‌ شاخه‌که‌وه به‌ره‌وخوار ده‌هاته‌ خواره‌وه، پینج تا شه‌ش مه‌تریکی ما بوو بگاته‌ لای من که منی بین. هیشتا نه‌وه منی نه‌بینیوو که من فریای نه‌وه که‌وتم چهند وینه‌یه‌کی بگرم، دوایی چاوی به‌من که‌وت که له‌ پشت خیمه‌که‌وه وه‌ستابوو و خه‌ریکی کامیراکه‌م بووم. که‌میگ به‌سه‌رسورماویه‌وه هاته‌ پیشه‌وه لیم و ته‌وقه‌ی له‌گه‌ل کردم. به‌گرتنی دوو وینه‌ی تر له‌ نزیکه‌وه، که‌میکی تر سه‌رودلیم گرت و نه‌ویش زور میه‌ره‌بانانه وه‌ستا تا من کۆتایم به‌وینه‌گرتنه‌که‌م هینا، دوای نه‌وه به‌ره‌وه خیمه‌ی تایه‌تی میوان چوین.

پیش نه‌وه‌ی فه‌رمووی من بکات و له‌لای ده‌سته راستیه‌وه دانیشم، تفه‌نگه‌ کۆنه‌که‌ی خوی دا به‌پیشمه‌رگه‌یه‌ک. بو نه‌وه‌ی به‌پیلاره‌وه به‌سه‌ر فه‌رشه‌که‌دا نه‌روات، پیلاره‌کانی داکه‌ند و له‌پشت خویه‌وه داینان و دانیش و پالی به‌کۆله‌که‌ی ناو خیمه‌که‌وه دا. پی ده‌چوو ته‌ندروستی باش بیت و ریشی پاک تاشیوو و سمیله‌کانی برسه‌که‌بان ده‌هات. هه‌ر ئیمه‌ دانیشتن، بیست که‌سیک خویان کرد به‌ژوردا و خیمه‌که‌ پرپوو له‌خه‌لک. پاش که‌میگ، ژنه‌رال بارزانی له‌ حال و نه‌حوالی یه‌که‌ یه‌که‌ یانی پرسی.

که نۆره گه یشته سهر من، پرسپاری لی کردم که ناخۆ کوردی ده زانم، منیش وتم به لی. ژهنه رال بارزانی وتی " سویدیەکان زۆرشت له سهر کورد نازانم، چونکه سوید ولاتیکی زۆر دووره لیروهه ". منیش وهلام دایه وه که سویدیەکان ئیستا کورد ده ناسن و کۆمیتە ی سویدی - کوردی له ریگای چالاکیه کانی خۆیه وه کۆمه کیان کردوه بۆ ناساندنی کوردان. پاشان بارزانی چهند پرسپاریکی ده باره ی سیاسه تی سوید له سهر ده می جهنگی جیهانی دووه مدا لی کردم. منیش بۆم باس کرد که سوید ماوه یه کی دوورودریژه سیاسه تیکی بیتلایه نانه ی پیاده کردوه، گه لی سوید ۱۵۰ ساله له تاگری شهر به دوورن. پاشان بارزانی رووی ده می کرده دانیشتووانه که وتی: "ئه وانه ی خۆیان له شهردانه بووین، یاخود به چاوی خۆیان شهریان نه بینیی، ناتوانن هیچ کاتیک له راستیه کانی شهر بگهن". پاشان قسه کانی ستالینی به بیر هینایه وه که له سهر جهنگی جیهانی دووه م و تبووی "ئه وانه ی ستالینگرادیان نه بینیه وه، ناتوانن له نه هاهمه تی و خراپه کاریه کانی شهر تی بگهن".

پاش ئه وه ی که چهند پرسپاریکی شه خسی له دانیشتووانه که کرد، به دووان له میوانه کانی وت که ناخۆ په له یانه یان ده توانن چاوه ری بگهن، به دوو دلیه وه وهلام میان دایه وه. بئ ئه وه ی لییان بیرسیته وه، رووی کرده من و وتی ئه ی تو په له ته؟ منیش ده ست به جی وهلام دایه وه و وتم: به لی زۆرم په له یه و پیوسته کاره کانم جیه جی بکه م و نابیت کات له ده ست بده م. بئ ئه وه ی وهلام بداته وه، بارزانی هه ستایه سه ری و پیتلاوه کانی هینا، منیش هه لم قۆسته وه و پرسپارم لی کرد که ناخۆ ده توانم چهند ده قیقیه یه که به ته نیا له گه ل ژهنه رال بارزانی دا دبیشم. ئه ویش سه ری ره زامه ندی راوه شانند و، ئه وانه ی که له گه لماندا بوون و گوئیان له داخو زیه که ی من بوو، خیمه که یان به جی هیشتم.

بارزانی جاریکی تر پیتلاوه کانی دانایه وه و له سهر زهویه که دانیشتم و گوئی بۆ قسه کانم راگرت. باسی ئه وه م بۆ کرد که کۆمیته که مان به نیازه

کیشه ی کورد بخاته بهرده م کۆمیته ی نیونه ته وه یی خاچی سوور. ئه وه شم پی وت، که کۆمیته که مان له لایه ن چهند ریخراویتیکی سویدییه وه پشتیوانی لی ده کریت، که نوینه رایه تی چهن دین ملیۆن سویدی ده که ن. ئه وه ی که ئیستا کیماسییه و ریگره له بهرده م به رفراوانکردنی چالاکیه کانیان ئه وه یه که ئیمه بتوانین راسته وخۆ وه کو شایه تیک باسی باروگوزهرانی خه لکی سقیلی کورد بکه یین، له کاتیکدا شهر هه ر بهرده وامه. داوام له ژهنه رال بارزانی کرد که ریگام بدات لیکوئینه وه له سهر باری ژیان و گوزهرانی خه لکه سقیله که بکه م و دلنیام کرد که کۆمیته که مان کۆمیته یه کی سیاسی نییه و مه یلیشمان به لای چالاکه سه ربازی و بگره بهرده ی سیاسیدا ناچیت.

بارزانی بانگی کوره که ی خۆی، ئیدریس و خالید ناویکی کرد که له نزیک خیمه که وه بوون، هاتنه ژوو ره وه. بارزانی روی کرده خالید و پیی وت: من مه به ستم خالیده که ی تربوو، له چاوتر وکانیکدا خالیده که ی تره اته ژوو ره وه، پاشان بۆم ده رکه وت که خاوه ن پروانامه ی به رزبوو و زمانه ئینگلیزیشی به باشی ده زانی. کاتیک هه ردوو کیان له سهر زهویه که دانیشتم، بارزانی داوای له ئیدریس کرد که نامه یه ک بۆ سکریتیری ئه نجومه نی راپه راندن بنووسی و پیی بلتی که به هه موو شیوه یه ک ئاسانکاری بۆ بکه ن. مۆله تی ناخافتنم لی وه رگرته وه و پرسیم که ناخۆ ده کریت له لایه ن کۆمیته ی راپه راندنه وه یارمه تیم بدریت و راپۆرتیکم ده باره ی ئه شکه نجه و ویرانکاریه کانی که له کوردستانی عیراق روویانداوه، بۆ بنووسن، ئه وه ی که له دوای سالی ۱۹۶۱ ه وه روویانداوه. بارزانی رووی کرده ئیدریس و ئه مری پیکرد که (کۆمیته ی راپه راندن) ئه و به لگه و ماتریالانه بخه نه روو که ناهه قی و تاوانه کان به رانه ر کوردی عیراق نیشان ده دن له دوای سالی ۱۹۶۱ ه وه، له سهر ده می قاسم و به عس و سه رده می عه بدولسه لام عارف و ته نانه ت دوای مردنه که شی له به هاری ۱۹۶۶.

بیینی کچیک کوردی - رووسی

کاتیک گه یشتینه چاخانه یه کی حاجی ئۆمه ران، کاتژمیر خۆی له پینج و نیوی پاش نیوه رۆ ددها. له وکاته ی که خه ریکی خوار دنه وه ی پیا له یه ک چا بووم و چاوه رپتی ئه و ماشینه م ده کرد که بریار بوو بمانیات بۆ گوندی ناوپردان که باره گای کۆمیتته ی راگه یاندنی لیبوو. چاوم به کچیک چکۆله ی ۲ تا ۳ سالانه کهوت، منیش پرسیارم کرد که ئه مه کچی کینه ؟ وتیان ئه وه نیوه رووسی و نیوه کورده، کچی پيشمه رگه یه کی بارزانی بوو که ۱۱ سال له ئاواره یی له رووسی ژیا بوو. منیش داوام کرد که وینه به کی ئه و و باوکی پیکه وه بگرم که له و نزیکانه بوو. باوکی ناوی عه لی بارزانی بوو، وتی: پاش چند دهقه به کی تر وهره تا کچه که ی جله کانی بگۆریت و قژی شانه بکات و خۆی جوان بکات. ئیمه نیو سه عاتیک چاوه رپیمان کرد، له دواجاردا ناچار بووین بچین به دوای عه لی بارزانی و کچه که یدا بگه رپین. پیمان وتین بچن بۆ ئه و خیمه به ی که عه لی بارزانی و ژنه رووسیبه که ی و منداله کانیان لیبی ده ژیان. کاتیک له خیمه نزیک بووینه وه گۆریمان له زیره کی منداله که بوو و هه ولتی ددها خۆی له ژیرده سته به هیزه کانی دایکی ده ره پینتی که به توندی خه ریکی داهینانی قژی کچه که بوو.

ئه وه شه شه مین سال بوو که ئه و خیزانه به زستانان له م ئه شکه وت بۆ ئه و ئه شکه وت و هاوینانیش له خیمه دا ژیانان ده برده سه ر. ئه و کچه بچوکتربین مندالی ئه و ماله بوو که له گه رمه ی شه ریکی کاولکاریدا له دایک ببوو. عه لی بارزانی به شانازی به وه له به رده مدا به خۆی یه ده گه کان و کلاشینکو فله رووسیبه که ی شانی و ده مانچه و کچه نه شمیلانه که ی باوه شیه وه، وه ستابوو. ته نها یارمه تبه کی رووسی که وه ریان گرتبوو ده مانچه که ی بوو. له راستیدا ده مانچه که ش له لایه ن پرژیمی سو فیه تبه وه بۆ سوپای عیرا قی نیردرابوو بۆ ئه وه کۆمه لگای کوردی له ره گ و ریشه وه به خیزانی عه لی بارزانیشه وه، ده ره پینتی.

بارزانی وشه به وشه نامه که ی به ئیدریس بارزانی دیکته (Dictate) نه ده کرد. ئیدریسی رۆشنبیر، که وه ک ده لاین جیگای ره زامه ندی باوکیه تی و هاوکاری نزیکی شیه تی، پيش ئه وه ی وشه کان له ده می باوکیه وه ده رپچن له مه به سته که ی ده گه یشت، که میتک پيش ئه وی ژهنه رال بارزانی کۆتایی به قسه کانی به پینتی، نامه که ی ناماده کرد.

ئیدریس نامه که ی دایه ده ست باوکی و، ئه ویش ئیمزای کردو دایه ده ست من. من داوام له ژهنه رال بارزانی کرد که چند وینه به کی تری بگرم، دوای ئه وه ئه و پینوو سه م پيشکه ش کرد که له لایه ن خاتوو (میرتا هانسۆن) سه رۆکی کۆمیتته که مان بۆی ناردبوو. ئه ویش سوپاسی کردم بۆ دیاره که و، جاریکی تر پیلاره کانی له پین کرده وه و خیمه که ی به جی هیشت.

منیش جاننا ده سته که م پینچایه وه و کامیراکه م کرده شانم و له گه ل خالید و کوریکی گه نج به ناوی سو لتان که له پاسه وانانی بارزانی بوو، به ره و حاجی ئۆمه ران که وتینه ری.

کۆمیتەیی سەرکردایەتی شۆرش

دوای ئەوەی که لەوینەگرتن تەواو بووین، گەڕاینەووە بۆ چاخانه که، جیبیک که خەلیل بارزانی شۆفیری ژەنەرال بارزانی لێی دەخوری، چاوەڕێی ئیمەیی دەکرد. بەخۆم و نامەکهی ژەنەرال بارزانی که له باخه‌لمدا هه‌لمگرتبوو، له‌گه‌ڵ خه‌لیل که زمانی ئینگلیزی ده‌زانی و پاسه‌وانه کاتیبه‌که‌م سولتان بارزانی، پیمان پێنا بهره‌و گوندی ناوپردان (گوندی نیوان دوو پرده‌که که باره‌گای سەرکردایه‌تی شۆرش لێ بوو). به‌ناو گوندی رایه‌تدا تی پهرین، خه‌لکه‌که‌ی له‌بهر شه‌وقی لۆکساندا خه‌ریکی نان و چاوخاردنی ئیواره‌ بوون، له‌و چوار چیشته‌خانه‌یه‌ی ناو که‌په‌کاندا. کاتژمێری هه‌شتی ئیواره‌بوو که گه‌بشینه‌ باره‌گای سەرکردایه‌تی شۆرش. باره‌گاکه له‌ چه‌ند که‌پرێک پێک هاتبوو. به‌کێک له‌وانه‌ی که له‌ که‌په‌ره‌که‌دا بێنیم دوکتۆر مه‌حمود عوسمان بوو که بۆخۆی دوکتۆر بوو، دوکتۆر عیزه‌دین ره‌سول که پێنج سال له‌ رووسیا ما‌بووه‌وه، مه‌مه‌د مه‌حمود (سامی) ئه‌ویش پێنج سال له‌ به‌ریتانیا ما‌بووه‌وه، به‌تایبه‌تی بۆ خۆتندن له‌ زانکۆی له‌ندن. عه‌لی سنجاری که رێکخه‌ریکی چاک بوو له‌ناو پارتی دیموکراتی کوردستاندا، شه‌وه‌ت ئاکه‌ری نوینه‌ری ژەنەرال بارزانی له‌لای سهرۆک کۆمار جه‌مال عه‌بدولناسر و کۆمکاری عه‌ره‌ب. که تازه‌گی له‌ میسر له‌ژێر پاله‌په‌ستۆی ده‌وله‌تی عێراقدا، ده‌ریان کردبوو. هه‌روه‌ها حه‌یب مه‌مه‌د که‌ری لێ بوو که سکرته‌ری کۆمیتە‌ی ناوه‌ندی شۆرش (سکرته‌ری کۆمیتە‌ی ناوه‌ندی پارتی دیموکراتی کوردستان- ئاراس) بوو، نامه‌که‌ی بارزانیم دایه‌ ده‌ستی، پاش ئەوه‌ی که خۆی خۆتندیه‌وه دایه‌ ده‌ستی ئەوانی تریب که له‌وئ بوون. دوای ئەوه‌ی ده‌مه‌ته‌قیبه‌کی دۆستانه‌مان کرد و سه‌رو چامان خوارده‌وه، چووین بۆ سالۆنی ناخواردنی کۆمیتە‌ی ناوه‌ندی که له‌ که‌پرێکی تردا بوو، ناوقه‌دی چوار داری گه‌وره‌ بووبونه کۆله‌که‌ی و په‌لوپۆی داره‌کانیش بووبونه سه‌ربانی که‌په‌که‌.

به‌ پێچه‌وانه‌ی ئەو هه‌موو پرۆپاگه‌ندانه‌ی که کرابوون، کورده‌کان هه‌یج کۆمه‌کیکیان له‌ رووسه‌کانه‌وه بۆ نه‌هاتبوو، جگه له‌و چه‌که‌ رووسیه‌یه‌ی که کورده‌کان له‌ سوپای عێراقیه‌یان گرتبوون، له‌کاتی هه‌ول‌دانه‌کانیه‌یان بۆ داگیرکردنی ناوچه‌ کورديه‌کان که مالباتی عه‌لی بارزانی‌شی لێ ده‌ژیا و له‌لایه‌ن سوپای شۆرشگێری کورده‌وه پارتیزگاری لێده‌کرا.

له‌ماوه‌ی ئەو ۱۱ ساله‌ی ئاواره‌یی کورد له‌ رووسیا چه‌ندین ژنی رووسی شووبان به‌پیشمه‌رگه‌کانی بارزانی کردبوو. ئەم ژنانه له‌ دوای کوده‌تا سه‌ریازییه‌که‌ی قاسم له‌ سالێ ۱۹۵۸دا، هاتن بۆ عێراق، پاشان ناچارکران په‌نا به‌رنه‌ به‌ر شاخه‌کانی کوردستان، ئەوه‌ش دوای ئەوه‌ی که قاسم ده‌ستی کرد به‌راونانی کورد. ئەوان هه‌شتا پاسپۆرته‌ رووسیه‌کانیان ماوه و به‌رووسیه‌ی له‌گه‌ڵ مندا له‌کانیه‌یان قسه‌ ده‌که‌ن. مرۆف ئەوه‌ی به‌خه‌یالدا دیت که ئاخۆ به‌رژه‌وه‌ندی رووسه‌کان له‌ چاره‌نووسی ئەو هاوولاتییه‌ رووسانه‌ گرنگتره و له‌ پرۆپاگه‌نده‌یه‌کی کۆمۆنیستانه‌ زیاتر په‌ل ده‌هاوێ. ئەو ژنه‌ رووسیه‌یه‌ که من چه‌ند که‌سه‌کیانم لێ بینی، خۆیان له‌ ژنه‌کانی تر هه‌لداوێرن به‌هۆی جل له‌به‌رکردنی شێوه‌ ئه‌وروپی و جانتا دراوه‌کانیه‌یان که بۆ هه‌رشوێتیکی بچن له‌شانیاندا به‌هه‌روه‌ک ژنانه‌ی سویدی.

له کاتی نان خواردندا دوکتور مهحمود وتی: بهخت یارته، ئهوهی که دهیخویت پاشماوهی خواردنی شاییه که که دویتنی بۆ هاوړتیبه کمان دروستمان کردبوو. خواردنه کهش پیکهاتبوو له کولیره بهقیمه. دوکتور مهحمود دهریاری زاوای هاوړتیان وتی: ئهوه ئهه ئیواریه له گه لماندا نییه. پیویست ناکات ئهوه ئا لهم کاته دا بیر له سنوردانان بۆ مندالبون بکاته وه، له کاتیکدا که شهر بالی به سه زماندا کیشاوه و میلله ته که شمان هه ره شهی له ناو بردنی لیده کریت. کهم تاقه تی دوکتور مهحمود به باشی ته عبیری له سوپای پیشمه رگه ده کرد له کاتی شهر دا. ئهوه پیشمه رگانه ی که خیزان پیکه وه دهنین کاتی ئیسراحه تیان ته رخان ده کهن بۆ خیزانه کانیان. ئه ندامانی خیزان هه همیشه سه ریان به سه ری به کتره وه ناوه، ته نها ئهوه کاتانه نه بیت که پیشمه رگه خه ریکی هه ره سیاتگرتن یانیش راسته وخۆ له شهر دا به شداری ده کهن. زۆر له جهنگاوه ره کان له گه ل خیزانه کانیان، ناوچه دهشتاییه کانیان به جی هیشته وه و هاتوون بۆ ناو چیاکان. سه رکر دایه تی سوپای شوړش ناچاره که ئهوه خیزانانه بژییتنی. هه ره ئهوه کاته ی که من خه ریکی خواردنی به رماوه ی زه ماوه ندیکی ئاسایی بووم، بیست و پینج هه زار کهس له لایه ن سوپای پیشمه رگه وه خواردنیان ده درایی. وه کو من بیستم سوپای پیشمه رگه ماوه یه کی زۆر جگه له نان و چا نه یتوانیوه ه یچ خواردنیککی تر یان بداتی.

له دوا ی نان خواردنه که له دوکتور مهحمودم پرسی که ئاخۆ پیویسته له داها تووشدا من هه ره به نه یتنی خه ریکی کاره کانی خۆم بم. له وه لامدا وتی: «نه خیر. خۆ کۆمیتته ی سویدی - کوردی داوای ه یچ داخوازیه کی نه یتنیان نه کردوه. ئیوه ده تانه ویت له سه ر ژبان و گوزهرانی خه لکی سقیلی کورد لیکۆلینه وه بکه ن و له لایه ن ژه نه رال بارزانی شه وه ریتگاتان پنی دراوه و داوای له ئیمه ش کردوه که هه موو شتیکت له باره ی ریکخواه که مانه وه پنی بلتین، جگه له شتی سه ربازی و داخوازیه سیاسییه کان و کاروباری ریکخواه یی که ئیمه هه همیشه ویستوو مانه له گه ل رژیتمی به غدا دا مونا قه شه ی بکه ین».

زۆره تاییه که ی کۆمیتته ی به رتو به ر بۆ میوان

دوا ی ئه وه ی چه ند پیاله چایه کمان خواردوه، بردمیان بۆ ژووره کهم، که ئیمه به گالته وه پیمان دهوت «خانوهه خاسه که alowen Bun». من ده رۆژ له گه ل برایه کی سکر تیردا که ناوی هه سه ن هه یده ره بوو، مامه وه. رووبه ری ژووره که سی به چوار مه تریک ده بوو که به پونگه سه ری دا پو شرابوو و به چوار داره وه به سترابوو وه. فه رشیککی نیوه درایان لی راخستبوو. به چوار دهوری فه رشه جوانه که ماندا سی قه ره و ئیله ی ئاسنیان لی دانا بوو، دۆشه کی ته نک و دوو به تانی، که نیشانه ی خاچی سووریشیان له سه ره بوو. پیشمه رگه یه کی لاو که ناوی محه مه د ره مه زان بوو، له ژووره که ی ته نیشتمان وه ده ژبا، ژووره که ی ئیمه ی خاوین ده کرده وه. سه رچه فیکی ته نک ی دامی که هی خاچی سووری هه نگاری بوو، منیش دام به سه ره دۆشه که که مدا.

هه ره ها لۆکسیکمان هه بوو که هه ریه ک له ئیمه له لای خۆبه وه ده یتوانی شتی له به ردا به خۆنیته وه. هه سه ن هه یده ره به عه ره بی و کوردی ده ینووسی و ده یخوینده وه، من ه یچ سوودیکم له کتیبه کانی ئه وه وه رنه ده گرت. له جیات ی ئه وه چه ند ژماره یه کی تایس و نیوز و یکم دۆزییه وه که له ستۆکه هۆلم خویندبوونمه وه. له چوار دهوری لۆکسه که دنیا یه ک له هه شه راتی دلرفینی جوړاوجۆر کۆبوو بوونه وه، به جوړیک که مرۆف ه یچ کات هه سستی به ته نیایی نه ده کرد. خو یان به لۆکسه که دا ده کیشاوه هه ندیکیان ده سووتان و ده که وتنه خواره وه بۆ سه ر جیگاکانی ئیمه. هه موو به یانییه ک که سه رچه فه کانیان هه لده ته کاند سه دان هه شه رات هه لده وه رین.

یه کهم شه وه هیشته نه چوو بوومه سه رجیگاکه م، عه لی سنجاری که ئه ندامی کۆمیتته ی را په راندن بوو، هات بۆ لام و پیتی وتم که ئاخۆ ده توانیت ببیتته چاوساخم له وه دوروبه ره. به هه چ هۆیه که وه بیت ئه وه بووه هاوړیم و تیگه ی شتم که ئه وه بۆ ئه وه ها تووه تا به رنامه رژیتمی رۆژی

داھاتووم بۆ بکات. پيش ئەوھى بەجيم بهيلى له گەل ئەو ھاوريانەى که له ژووړه کهدا له گەلم دەخهوتن، بربارمان دا بهيانى سەردانى خەتى چاوديرى عيراقى - کوردى بکهين.

سنوورى نيوان کوره و عەرب

له شەش سال له مەوبەرەوه کورد داخوازی خویان بۆ ئۆتۆنۆمى له چوارچێوهى سنوورى کۆمارى عيراقى تازه بنیاتنراوا، دووباره دهکردهوه. زۆریه شیان مەبهستیان له ئۆتۆنۆمى، سەربەخۆی کلتوورى و رێکخراوهی بوو. ئەوان هیچ داوايه کى نوێیان نهخستبووه سەر ئەو داخوازیانەى که له دواى جهنگى يه کهمى جيهان که له لایه ن بـەريتانيا و رژیمی بەغدا و نه ته وه يه کگرتوو ه کانه وه گـهـرانتى کرابوو. ئەو جارى يه که مە که کورد ده که ونه بهر توندوتیژی عەرب له میژووی نویدا. رژیمی عیراق داواى ناوچه يه که ده کات که له کاتى سەر هه لدانى چه کدارى و نارەزایه تى کورد به عیراقه وه لکینرا. کورد له کۆنه وه نيشته جیى ئەو ناوچانه ن. ئەم سنووره تازه يه ی نيوان کورد و عیراق هه ر هه بووه، زۆر پيش له وه يش که کيشه ی کورد و به غدا ده ست پى بکات واته پيش جهنگى يه کهمى جيهان. رژیمی عیراق نایه ویت وشه ی کوردستان به کار به ی نیت، که له راستیدا له سى به ش به شیکى ئەو و لا ته پیکده هینى. پيوسته ئەوه ش بو تریت که ئەم ناوچه يه (باشوورى کوردستان) به هۆى زۆرى رووبارى گه وه و گچکه وه، دارايى سه رچاوه يه کى ژيانى به پیت و به ره که ته، که به ره و پیده شته کانى خوارو و ده کشين. گه لیک جار سه رچاوه گرنگه کانى ئەو ناوچه ده شتاييانه فه رامۆش ده کريت. ته نه ها باسى نه وت ده کريت که ئەو يش له ناوچه کوردییه کانه وه هه لده قوولیت و به شیکى گه وه ی بۆ کا و لکردنى کوردستان به کار ده هیتریت.

له سه ردانه کاتیه که ماندا بۆ سنوورى کورد به چاوى خۆمان جیاوازیه کافمان بینى، له شپوهى دیوارى سروشتیدا: شاخه کان روویان له ده شته کان کردبوو، ئەم گه له له شپوهى عادات و کلتووریدا به ته واوه تى له عەرب جیاوازن.

یه کیک له و رووبارانەى له ناوچه کوردییه کانه وه به ره و پیده شته کان

دهكشیت تا ژیان ببهخشی بهدانیشتووانی دهشتاییهکان.

به‌ریتانیی و سه‌رکرده‌کانی ده‌لته‌تی نوئی عیراق وایان ده‌زانی که به‌هیرشه ئاسمانی و توپخانه‌کانیان ده‌توانن ئه‌و دیواره سروشتیانه برپووختن. به‌لام هاوکیشه‌کانیان، لنگاوچ ده‌رچوو. له کاتیکدا که من ئه‌م چهند دیره ده‌نووسم، ده‌نگۆی ئه‌وه هه‌یه که عیراق خه‌ریکی سه‌وداکردنی کرینی فرۆکه‌ی گه‌وره‌یه که توانای هه‌لگرتنی بۆمبێ چهند ته‌نی هه‌بیت. به‌م شپوهیه له‌هه‌ول و کۆششی ئه‌وه دان، که بتوانن زیاتر ئه‌و ناوچه‌یه کاول و ویران بکه‌ن و خه‌لکه سفیله‌که‌ی سه‌رگه‌ردان بکه‌ن. ژن و مندال هه‌ول ده‌ده‌ن هه‌رچۆنیک بیت، خۆیان له‌ ناو شوتنه سروشتیه‌کاندا بشارنه‌وه، ئه‌مه له‌کاتیکدا که ده‌لته‌تی عیراق بۆمبێ زۆرتر و گه‌وره‌تر به‌سه‌ر ناوچه‌که یاندا ده‌بارینیت.

سنووری کوره و هیزه‌کانی عیراق له‌ په‌واندز

رۆژی شه‌مه‌ رێکه‌وتی ۲۰ی ئاب، دوا‌ی نانی نیوه‌رۆ، عه‌لی سنجاری به‌خۆی و په‌یامبه‌ریکی سوپاییه‌وه که جانتای به‌رپرسه‌که‌ی هه‌لگرتبوو، هات بۆلامان. دوا‌ی ئه‌وه‌ی چهند پیا‌له چایه‌کمان خوارده‌وه چووین بۆلای ئه‌و لۆریه‌ی که پیشمه‌رگه له سوپای عیراقییان گرتبوو. پشتی سه‌یاره‌که پرپوو له پیشمه‌رگه که هه‌ریه‌که‌و به‌لایه‌کدا به‌ره‌و جیگای خزمه‌تکردنیان ده‌چوون له‌سه‌ر رێگای په‌واندز - حاجی ئۆمه‌ران. له‌ناوه‌راستی کورسی دوا‌یی سه‌یاره‌که نه‌خۆشیک دانیشتبوو که به‌نازاری نه‌خۆشیی (جگه‌ر)ه‌وه ده‌بنالاند. بۆ به‌دبه‌ختی ئه‌و سه‌یاره‌که تابه‌یه‌کی په‌نچه‌ر بوو. له‌به‌ر سێبه‌ری دارێکدا رایانکیشا. من و عه‌لی سنجاری به‌پیا‌سه‌کردن به‌ره‌وه ئه‌و چاخانه‌یه چووین که له‌و نزیکانه‌بوو. له‌وێ له‌گه‌ڵ پیشمه‌رگه‌یه‌کی تورکمان ئاشنا‌بووم که فرۆکه‌یه‌کی عیراقی خستبووه خواره‌وه. ده‌مانچه‌ی فرۆکه‌وانه‌که‌ی له‌قه‌د به‌ستبوو و نیشانه‌ی هێزی هه‌وایی عیراقی هه‌لگرتبوو. پاش نیو سه‌عات بانگیان کردین و درێژه‌مان به‌سه‌فه‌ره‌که‌مان دا به‌ره‌وه په‌واندز.

به‌رپرسی میحوه‌ری شه‌ره‌که، کابرایه‌کی به‌ناویانگی عه‌سکه‌ری بوو که ناوی عه‌بدو‌للا ئه‌حمه‌د ئا‌غای په‌واندزی بوو. له‌دوا‌ی هێرشی عیراق بۆ سه‌ر ناوچه‌که، به‌شیکێ گه‌وره‌ی ئه‌و ناوچه‌یه به‌گونده‌کانیشیه‌وه به‌ته‌واوه‌تی سووتینرا‌بوو. کاتیک چاوت به‌ناوچه‌که ده‌که‌وت که سه‌رتاپای کرابوو قاقنه‌س و به‌پاشماوه‌ی گیا و دار و ده‌وه‌ن دا‌پۆشرا‌بوو، ترسێکی گه‌وره‌ دا‌یده‌گرتیت. وه‌کو ئه‌وه‌ و ابوو که به‌ته‌ورێکه‌وه به‌شپوهیه‌کی وه‌حشیانه بکه‌ویتته ناو باخێکه‌وه، شه‌لم کوێرم نا‌پارێزم.

عه‌بدو‌للا ئه‌حمه‌د ئا‌غا بۆ خۆی به‌شداری له‌ دوا شه‌ری به‌رگری له‌ شاخی هه‌ندرتین، کردبوو، که ده‌که‌وته لای خوارووی ئه‌و جیگایه‌ی ئیمه‌ی لیبووین. رژیمی عیراق سا‌لی ۱۹۶۶ هیزه‌کانی خۆی له‌ چواره‌وری شاری

رەواندز كۆكردبوو، كه چەند كليۆمە تريك دوور بوو لەو جىگايەى كه ئيمەى لى بوو. بە جوانى تۆپە گەورەكان، سەربازگە گەورەكانمان دەبينى كه گەوتبوونە بەشى خوارەوئەى شار. شارەكە بۆ خۆى كەوتۆتە سەر سنگى شاخىك و ريزە مالىكى گلىنەى كوردانەى لى دروست كراو. وا بەرنامەريژى كرابوو كه شەوى ۱۵ لەسەر ۱۶ى نيسان هيرش بكرىت، ئەو بوو رۆژى ۱۴ى مانگ سەرۆك كۆمار عەبدولسەلام عارف لە رووداوىكى گوماناوى هەلىكۆپتەردا لەنزيك شارى بەسەر گيانى لەدەست دا.

عەبدولسەلام عارف بەيەكەىك لە دوژمنە سەرسەختەكانى كورد دەژمىردا. مردنى سەرۆك كۆمار هيوايەكى نوپى خستە دلى خەلكەو كه بەلكو كيشەى كورد بەشيوەيەكى ئاشتيانە چارەسەربكرىت. هەر دوای مردنەكەى عارف، كورد لە رىگاي راديوى دەنگى كوردستانەو بەبانگەوازىكيان ئاراستەى رۆژيمى عىراق كرد بۆ چارەسەركردنى كيشەكە بەرىگايەكى ئاشتيانە. رۆژيمى عىراق بەهيرشىكى گەورە وەلامى كوردەكانى داىووە كه لە سىي گولاندا دەستى پىكرد.

هيزىكى سەربازىي كە پىكەتابوو لە (۳۰) هەزار سەرباز و پىنج هەزار جاشى كورد هيرشيان هيتابوو سەر چىيەى هەندرين، كورد لە ژير فەرماندەيى عەبدوللا ئەحمەد ئاغاي رەواندزىدا بەرگرىان كرد بوو. پاش شەرىكى بەردەوام كە ۱۰ رۆژى خاياند، بەيارمەتى تۆپخانە و فرۆكەى جەنگىي عىراق، لە رۆژى ۱۲ گولاندا توانيان نيوى شاخى هەندرين داگىربكەن. ئەوان وايان دەزانى كه هەموو شاخەكەيان بەتەواوئەتى داگىرکردوو، هەربۆيە هيرشيان كرده سەر چىيەى زۆرك. ئامانجى هيرشەكانيان ئەو بوو كه لەدوو لاو بەتوانن كۆنترۆلى ئەم بەر و ئەوبەرى ئەو دوو بەرزايىبە بكن، تا لەو رىگايەو دەست بگرن بەسەر رىگاي گرنكى حاجى ئۆمەران-رەواندزدا. پى دەچوو كه رۆژيمى عىراق زۆر گەشبين بووبىت بەگرتنى ئەو دوو شوپنە ستراتىجىيە. رىنومايى هيزى هەواييان

كردبوو كه لە رووخاندن و خراپكردنى رىگاكاندا خۆ بيوين. هەر ئەوئەوش بوو هۆى ئەوئەى كه رىگاكان وەكو خۆيان بىننەو. بەلام هەرچىيەك بوئى ژيانى لى هاتبوو خرابوو بەر دژوارترين هيرشىي تۆپخانە و فرۆكە. لە شويتىكى ترى ئەم باسەدا لە كاولكارىيەكانى ئەم هيرشە دەدويم. ئەو بەكەمىن جاربوو لەماوئەى شەش سالى شەردا كه گونەكان بەشەوئەىش بۆردومان دەكران. گوندىيەكان كه بەشەوانە دەگەرانهو بۆ ناو مالىكانيان، ناچاربوون لەو شوپنەدا بىننەو كه خۆيان تيدا دەشاردوو لە نزيك گونەكانيانەو.

رۆژى ۱۲ى گولان سوپاي كورد هيرشىيى بەرپەرچدانەوئەيان كرده سەر سوپاي عىراقى و لەماوئەى يەك رۆژدا توانيان چىيەى هەندرين لەدەست سوپاي عىراق رىگاربكن. هيرشى سوپاي كورد هيندە بەخىرايى و كارىگەر بوو، كه سوپاي عىراقى نەيتوانى بەئاسانى خۆيان و جەخانەى لەبن نەهاتووئەيان رىگاربكن. كورد توانيان دەست بگرن بەسەر ژمارەيەكى زۆر لە كەرەستەى سەربازىي كه زۆر بەكەلك بوو بۆيان.

عەبدوللا ئەحمەد ئاغاي كه خۆى نەخشەى هيرشەكەى داپشتبوو، ئەو شوپنەى نيشان دەداين كه كورد هيرشيان لىو كردهو. باسى ئەوئەى دەكرد كه ژمارەيەكى زۆر لە ژنان پشتيوانيان لە پيشمەرگە كردهو لەكاتى دەستپىكردنى هيرشەكەدا، خۆشيان ئامادەكردهو تف بكەنە ناوچاوى ئەو سەربازانەى كورد كه ئەگەر لە بەردەم سوپاي بەهيز و پرچەك و نابەرانبەرى عىراقدا هەلبىن. سوپاي عىراقى كه دە قاتى پيشمەرگەكانى كورد دەبوون، هەلىكى باشيان بۆرەخسابوو تا خۆيان لە خۆرئاوای چىيەى هەندرين قايم بكن.

ژنەكان پىويستيان بەو نەبوو كه بى رىزىي بەپىاوەكانيان بكن، چونكه ئەوانەى گەرانهو سەركەوتوو بوون، ئەوانەشى لە شاخ مانەو، وەكو قارەمانىك گيانى خۆيان بەخشى. هەر لەسەرەتاو هيرشەكە سەركەوتوو

بوو. ههزاران سه‌ریازی عیراقی ویل و سه‌رگه‌ردان بووبوون و پریان کردبوو، کاتیکی کورد هیرشیان کرد. عیراقیییه‌کان به‌شهرمه‌وه پاشه‌کشه‌یان کرد و له‌دوای خۆیان هه‌زار کوژراو و هه‌رچی که‌لوپه‌لیان بوو به‌جێیان هه‌شت.

ژهنه‌رال بارزانی سه‌ریلندانه، بو‌ماوه‌ی رۆژتیک ته‌قه‌ی راگرت و داوای له‌عیراق کرد که‌با بێن ته‌رمی کوژراوه‌کانیان به‌رنه‌وه، به‌لام سه‌رۆکی سوپا تاماده‌نه‌بوو دان به‌کوژراوه‌کاندا بنیت. ئەوان ده‌یانوت ئەو ته‌رمانه‌ی که‌له‌شاخی هه‌ندرتین که‌وتوون، ته‌رمی چه‌ته‌کورده‌کانن.

سه‌رۆکی سوپای عیراقی له‌ره‌واندز شایه‌تی تیکشکانه‌گه‌وره‌که‌ی خۆیان بوو، که‌چی له‌رادیۆی رۆژمه‌وه‌گوێ بیستی پیا‌هه‌ل‌دانی رۆژیم بووین بو‌ئەو سه‌رکه‌وتنه‌ی به‌ده‌ستی هه‌نابوو. ئەوه‌بوو فه‌رمانده‌که‌به‌ته‌له‌فۆن ئاگاداری رۆژیمی کرد که‌با تۆزیک ده‌ست بگرن به‌پیا‌هه‌ل‌دانی سه‌رکه‌وتنه‌که‌یه‌وه.

ئیدرسی کوری ژهنه‌رال بارزانی که‌بو‌خۆی به‌شداری له‌شه‌ره‌که‌دا کردبوو، چه‌ندین جار هه‌والی کوشتنی خۆی له‌رادیۆی عیراقه‌وه‌بیستبوو. رۆژنامه‌نووسیکی فه‌ره‌نسی (پینی‌ماوریس) له‌کاتی شه‌ره‌که‌دا له‌وێ بووبوو. ئەو بو‌خۆی له‌گه‌ل ئیدریس بارزانی خه‌ریکی چاخوارده‌نه‌بوو بوون کاتیکی له‌رادیۆی عیراقه‌وه‌هه‌والی کوشتنی بلاوکرابوووه. کاتیکی به‌دوورییه‌که‌ی (پشده‌ری) سه‌یری ره‌واندزم ده‌کرد، شه‌ش تۆیم ژمارد، که‌له‌به‌رده‌م سه‌ریازگه‌که‌دا دانرابوون. له‌پشده‌ریم پرسی که‌ئاخۆ هۆی چی بووه‌که‌پیشمه‌رگه‌له‌دامینی چیاکه‌دا گیسابوونه‌وه، له‌کاتیکی‌دا ده‌یانتوانی درێژه‌به‌سه‌رکه‌وتنه‌کانیان بدەن.

له‌وه‌لامدا وتی: ئیمه‌هیچ به‌هانه‌یه‌که‌مان نییه‌که‌واز له‌پرنسپی به‌رگری له‌خۆمان به‌ینین. شه‌ری ئەم دواییه‌باشترین نمونه‌یه‌له‌تاکتیکی و به‌رگری و هه‌یزمان. هه‌تا ئیمه‌له‌ناو چیا سه‌رکه‌شه‌کاماندا به‌رگری له‌خۆمان بکه‌ین، رۆژیمی عیراقی ناتوانیت سه‌رکه‌وتن به‌ده‌ست به‌یتنی به‌سه‌ر

سوپای مه‌شقیپیکراوی ئیمه‌دا. هه‌روه‌ها ئیمه‌بوینه‌ته‌خاوه‌نی تۆپخانه‌ی قورس و ئیستا باشت‌له‌جاران ده‌توانین خۆمان له‌هه‌یرشی ئاسمانی پیا‌رتیزین.

ئیمه‌بوینه‌ته‌خاوه‌نی چه‌کی قورس که‌له‌شه‌ردا له‌دوژمنمان گرتوو، شه‌ره‌زایی سه‌ریازیمان له‌سوپای پیشمه‌رگه‌دا وایکردوو، که‌ته‌رازووی هه‌یزی شه‌ر، به‌قازانجی خۆمان رابگرین. هیچ مۆلگه‌یه‌کی عیراقی نییه‌که‌تۆپه‌کانی ئیمه‌ی نه‌گاتن. ئەمه‌سه‌ره‌رای ئەوه‌ی که‌رۆژی عیراق باش ده‌زانیت که‌ئیمه‌هه‌موو هه‌یزی خۆمان ده‌خه‌ینه‌کار، کاتیکی بێته‌سه‌ر پیا‌وانه‌ی هه‌یز.

عه‌بدو‌ل‌لا ئەحمه‌د ئاغا، له‌قسه‌کانیدا، له‌به‌کاره‌ینانی وشه‌ی سه‌رکه‌وتن یاخود تیکشکان خۆی ده‌پاراست. وه‌کو زۆری تر ئەوه‌یش پیتی وابوو که‌چۆن عه‌ره‌بی عیراقی بتوانن که‌مترین سه‌رکه‌وتن به‌سه‌ر کوردا به‌ین، به‌هه‌مان شتیه‌ کوردیش ده‌توانن سه‌رکه‌وتن به‌سه‌ر عه‌ره‌بدا به‌ین. گه‌ره‌ترین گرفت ئەوه‌یه‌که‌چۆن بتوانیت هه‌لومه‌رج و یه‌کسانی له‌هه‌یزدا بخوێنیت تاکو ئاشتی له‌به‌ینی کورد و عه‌ره‌بدا ده‌سته‌به‌ر بکریت.

له‌سه‌یه‌کی خاکی به‌پیت و سه‌روه‌تمه‌ندی عیراق، کورد نیشه‌جین لێی. هه‌زاران ساڵه‌کورد له‌سه‌ر ئەو خاکی ده‌ژین، به‌چاوی خۆیان داگیرکه‌رانی وه‌کو ئەله‌کسه‌نده‌ر و مه‌غۆل و تاتار و عه‌ره‌بیان بینیوه‌تا ده‌گاته‌ئەم سه‌رده‌مه‌ی ئیستایان. بنه‌ماله‌ی کورد هه‌ن که‌ده‌توانن بنه‌چه‌ی خۆیان تا سه‌رده‌می پیش مه‌سیح بگه‌رێننه‌وه. به‌درتیزی میژوو دا‌پرا‌نیک له‌نیوان سنووری کورد و عه‌ره‌بدا هه‌بووه‌و هه‌یه. ئەم سنووره‌درێژ ده‌بیتته‌وه‌تا دوا شاخ و ده‌شته‌کان له‌یه‌کیان جیا‌ده‌کاته‌وه، پاشان به‌ره‌و سه‌حراکانی لای سووریا له‌لای رۆژئاواوه‌تا سه‌حرا بێ سنووره‌کانی نزیک که‌نداوی عه‌ره‌ب درێژده‌بنه‌وه. چوار پینج سالیکی ده‌بیت، له‌سێ به‌ش دوو به‌شی کوردستانی عیراق (باشووری کوردستان)، له‌ژێر کۆنترۆلی سوپای

شۆرشگێری کورد دایه. ئەو بەشە ی تری کوردستان (مەبەست لەو بەشە یه که لەژێر دەستی عێراقدا یه)، که ناوچه یه کی باریک پێکدههێنی و دهکهوێته لای رۆژئاوای ئەو بەشە ی که لەژێر دەستی کورد خۆیان دایه، ئەم ناوچه یه وه کو پردیک چیاکان و دهشتاییهکان به یه که وه گری دەدات. هیچ کاتیکی ئەم ناوچه یه هی عەرهب نه بووه، سنووره سروشتیهکان ههزاران ساڵه هه بوونیان هه یه.

له دوا ی شه ری یه که می جیهانه وه، کوردستان (باشووری کوردستان) به عێراق وه لکینرا، یه کیک له هۆیهکان ئەوه بوو که عێراق به یج سهرچاوه زۆر و زه بنده سروشتیهکانی کوردستان نه یده توانی خۆی به رێوه به ریت. ئەم به زۆر پێکه وه لکانده بو کورد جیگای ناخۆشحالی بوو، چونکه ئەوان ناتوانن به شتیکی سهرچاوه سروشتیهکانیان بو خۆیان بهرن. که چی ئەم به زۆر گرتدانه یارمه تیه کی باشی بوژاندنه وه ی تابووری عێراقی داوه له ماوه ی ئەم چل ساڵه دا (۱۹۲۰ تا ۱۹۶۱)، واته سه ره تای ده ست پێکردنی شه ری کورد. له و کاته وه به شی هه ره زۆری قازانجی سهرچاوه سروشتیهکانی کوردستان له لایه ن عێراق وه بو کاولکردنی کوردستان و له به ریه ک ترازاندنی کۆمه لگای کوردستان ته رخان کراوه. ئینگلیزهکان له سه رده می شه ری یه که می جیهانیدا کوردستانیان له گه ل میسۆپۆتامیا گرتدو ولاتی نوێی عێراقیان لی پێکهینا. له راستیدا عێراق ناوی ئەو به شە ی خوارووی ولاته که یه. ئینگلیزهکان توانیان کورد له ناو سنووری عێراقدا به یلنه وه، به پشتیوانی هیرشه هه واییهکانیان بو سهر گونده کوردیهکان، له به رانه ر هه راپه رینیکی کوردهکاندا. ئەم هیرشه هه واییانه ی به ریتانیا بو سهر ژن و مندالی کورد که تاراده یه کی زۆر بو خه لکانی ده ره وه ی ئەو ناوچه یه نا ئاشنان، ده بوو په له یه کی شه رم بوایه، به ته ویلی هیزی هه وایی به ریتانیا وه.

هه موو سالی ۱۹۶۱ ده ولته ی عێراق له خۆئاماده کردندا بوو بو شه رپتیکی نوێ، بو سه رکوتکردن و داگیرکردنی ناوچه کوردیهکان. ده یانویست

کوردستان به ته واره تی هه لלוوشن. له خۆرا نه بوو که عێراق زۆر به دیکه ته وه له به کارهینانی وشه ی کوردستان خۆی ده بوارد، که له سی به ش به شتیکی خاکی ئەو ولاته پێکدههینیت. داموده زگای راگه یاندنی ده ولته ت و نوێنه ران و قسه که ره ره سمیهکانیان هه میشه وشه ی «باکووری خۆشه ویستیان» به کاردههینا بو ولاتیکی که هیچ کاتیکی مو لکی عه ره ب یان کلتووری ئەوان نه بوو. له ماوه ی ئەم شه ش ساڵه دا ده سه لاتدارانی سوپایی به کرده وه هه موو پێداویستییه کی تابووری و سه ربازیان خسته ته گه ر بو ئەوه ی بتوانن ده ست به سه ر کوردستاندا بگرن. سه ره رای ئەمانه ش سنووری نیوان کورد و عه ره ب له هه موو کات زیاتر دیاری کراوترن. من خۆم شایه تی ئەوه م، کاتیکی له دۆلی نیوان چیای زاگرو س و هه ندرینه وه، ته ماشای شاری گه مارۆدراوی ره واندم ده کرد. چوارده وری شاره که له ژێر ده ستی پێشمه رگه دایه و ناو شاره که ش به رپگیایه کی باریکی بچکوله له لای خواروویه وه به به غداوه گرتدراوه، ئەو رپگیایه ش کورد کۆنترۆلی ده که ن.

به درێژایی میژوو، کوردانی نازادیخواز که له نیو چیا سه رکه شهکانیان ده ژین و ئیمه پالمان پیوه دا بوون، هه ره شه یان له دراوسیکانیان نه کردوه. به لām به پێچه وان وه خۆیان چه ندین جار که وتونه ته به ر هه ره شه ی توانه وه و نه مانه وه. له گه ل ئەوه شدا هیچ کاتیکی کورد رووبه رووی میستۆدی درندانه ی وه کو ئەوه ی له شه ری ئیستادا رووبه روویان کراوه ته وه، نه بوونه ته وه. له ماوه ی ئەم شه ره ی ئیستادا ژماره یه کی زۆر له و کوردانه ی که له ژێر ده سه لاتتی رژیمدان که وتونه ته به ر شالاوی توانه وه. هه ندیک له وانه توانیوانه خۆیان بگه یه ننه ناوچه نازادکراوهکان، به شیکیشیان راگوتیرون بو شوینانی تر.

رژیمی عێراق تابه فه عه ره به کۆچه رهکان له شوینی کوردهکاندا جیگیرده کات. له راستیدا هه ر کورد به شیوه یه ک له شیوهکان رووبه رووی راوانان و ئەشکه نجه بوونه ته وه. هه ر به و هۆیه وه یه کورد له و باوه رده دان که چه ک دانان و ته سلیم بوون به عێراق مانای له ناوچوونی نه ژادی کورد و

کلتور و ره که یانه. به هه موو بر وایه که وه کورد به رگری له و سنووره سروشتییانه ده کهن، هه تا هیرش نه کریتته سه ریان. له ماوهی ئەم شەش ساله دا، ناوچه ئازادکراوه کانی ژێردەسه لاتی کورد له لایه ن خۆبانه وه حوکمرانی ده کریت. له راستیدا ده وله تیکی سه ره به خۆبه. هه موو ئەو ناوچانه ی که سنووریا ن به ئیران و تورکیا وه به له لایه ن کورده وه کۆنترۆل ده کریت. به لام کورد هیچ خۆشییه کیان نه له عیراق و نه له ئیران نه بینوووه. ئەو دوو ولاته کیشه که وه کو کیشه به کی ناو خۆی عیراق ده بین، له چوارچێوه ی سه ره به خۆبی ئەو ولاته دا. ئەو دوو ولاته سه یسه تیکی توندوتیژ له دژی کوردستانی عیراق به کارده هین و سنووره کانیان به رووی کورداندا، داده خه ن. ئەگه ر به چاویکی مرۆف دۆستانه وه بۆ کیشه که بروانین، ئەوا بۆمان ده رده که ویت که عیراق و ئیران سه یسه تیکی دژوار به رانه ر کورد به کارده هین. ئەگه ر کاره ساتیک له دوو ولاته روودات، ئەوا که لک له یارمه تیبه ده ره کییه کان وه رده گرن، به لام له به رانه ر تراژیدیای کورده دا که مته ر خه من. رژیم هه لیکه باشی بۆ ره خساره که به رگری کردنی کورد که ئەوان پێی ده لێن یاخیبون، له خۆیندا نقوم بکات. له ماوه ی ئەم پینج ساله ی شه ردا، رژیمی عیراق به شیکه ی گه وه ی کوردستانی کاو ل و ویران کردوه و خه لکه سفیله که شی دوو چاری ئازاریکی بێ وینه کردوه. زیاده رژی نییه ئەگه ر بلێن له ماوه ی ئەم پینج ساله دا، خه لکی سفیلی کورد هه میشه له ناو مالتویرانیدا خۆی بینوه ته وه. به راستی سه ربه چۆن ئەم میلله ته توانیوه تی بمین، له کاتیکدا هه میشه خۆی له خه تی به رگریدا بینوه ته وه. ئالیه رده ئەو راستیه مان بۆ ده رده که ویت که ئەگه ر گه لیک بیه ویت بژی، که س ناتوانیت تیکی بشکین، جا داگیرکه ر چه ند خۆی به گه وه بزانیته.

هه لوتیستی هه ر دوو ده وله تی ئیران و تورکیا به رانه ر به کیشه ی کورد مانای ئەوه نییه وا لیک بدریته وه، خه لکی ئەو ولاتانه ئاگیان له وه نه بیت که چی له باشووری کوردستان روودده ات. هه ر بۆیه ش ئاره زوو ی ئەوه ده کریت که ده سه لاتداری ئەو دوو ولاته کارئاسانی بۆ گه یاندنی

هاوکاربه مرۆییه جیهانیه کان بۆ خه لکی ئازارچه شتوو ی ناوچه کوردیه کان بکه ن. کاریکی مرۆفانه ی له و جوړه ده بووه هۆی ئەوه ی که جیهان به چاویکی تره وه له و ولاتانه پروانیت، له کاتیکدا که رای گشتی چاودیری تراژیدیای کورد ده کات. چه ند وینه یه کمان له خانووه رووخوا وه که ی عه بدلو هه اب محمه د عه لی ئاغای ره وانزی گرت. ناخۆشحالی خۆی ده بری که نه مان ده توانی لای ئەوان بمینینه وه بۆ نان خواردنی نیوه رۆ. خاترخوازیان کرد و به ره و گوندی رژانۆک که وینه ری.

دیدار له گهڵ عهزهبێک که ژهنرالی توپخانهیه

له گوندی پڕزانۆک له لایهن کاپتن که مال نوعمانهوه ميوانداری کراين، ئەو پیاویکی عهزهبه و له ریزی سوپایی شۆرشگێری کورددا خهبات دهکات. زمانی کوردی نه دهزانی، ههريۆیه عهلی سنجاری ئهرکی وهرگێرانی کیشا، تێروانینهکانی خۆی بۆ شی دهکردینهوه له مەهر ئەو رهوشه ئارامهی که له ئارادا بوو. پێشبینی رووداوی خراپی دهکرد، بێدهنگی رژیمی بهغدا له په یوهندی له گهڵ کێشه ی کورددا. ئەو له و پر وایه دا بوو، به لکو دلێش بوو له وهی که دهسه لانداری سوپای عێراقی به پریان له سه ر کپینی چهکی قورس، به تایبه تی فرۆکه ی جهنگی گه وره که توانای هه لگرتنی بۆمبای پینج ته نی هه بیته تا له دژی کورد به کاری به یین. باسی ئه وه شی ده کرد که هه ندیک له زله یزه کان چه ک به رژیمی عێراق ده فرۆشن هه تا ئه و کاته ی پاره ی هه بیته، یاخود به توانیته له کویت و سه وودیه قه رز بکات.

هه موو ئه وانهی که له م کێشه یه دا به شدارن، ئه وه باش ده زانن که ئه و چه کانه به دژی کورد به کار ده یه نرین، چونکه رژیمی عێراقی له لایهن ه یچ ه یزیک ی ده ره کیسه وه هه ره شه ی لێ نه کراوه و خۆشی هه ره شه له دراوسێکانی ناکات. ئه وه بۆ پینج سا ل ده چیت له هه لپه ی کپینی چه ک و به فیرو دانی سه ره وته ی ولات دان. هه ر له م ماوه یه شدا به بی خواستی رژیمی عێراق، لایه نی به رانبه ر (کورد) بوونه ته خاوه نی چه کی زیاتر، که پینج سا ل له مه وه به ر شه ر ده سته ی پیکرد، کورد، نه یان ده وێرا خه ویشی پیوه بیین.

کاپتن نوعمان له سه ری ده رو ات و ده لیت: من عه ره بم و ده ره جه داریک ی ده رچووی توپخانه م، له و با وه ره دام که سوپای عێراقی له رۆژیک ی وه کو ئه مرۆدا له ره وشیک ی وادا نییه که به توانیته به سه ر کورددا سه ربکه ویت. رژیمی عێراق بۆ خۆشی له و راستیانه گه یشتووه، هه ریۆیه هه ول ده دات ته رازووی ه یز له رێگای به کاره یبانی چه کی قورسه وه تیک بدات. سوپای

عێراقی بۆی ده رکه وتووه که هه موو دارایی سوپای عێراق به شی ئه وه ناکات که به سه ر سوپای کورددا سه ربکه ویت له و ناوچانه ی که سه روشت پارێزگاریان لێ ده کات. ئیوه حسابی ئه وه بکه ن که به و بۆمبایانه ناوچه یه کی زیاتر له کوردستان وێران ده کريت و خه لکه سفیله که شی دوو چاری ئازار چه شتنیک ی زیاتر ده بنه وه. شه ری ناو خو له عێراق بووه ته سه ره چاوه یه کی په یدا کاردنی پاره بۆ رژیمی سه ره بازی به غدا و لایه نگره کانیان. بازرگانی چه ک کپین به "نیوه ئاشکرا" له به ینی کورد و سوپای عێراقدا ده کريت. ره نگه ئه مه وه کو شتیکی سه یه ر چاوی لێ بکريت. به لām ئیمکانی ئه وه هه یه که له گه رمه ی شه ردا به توانیته چه ک له سوپای عێراقی یاخود جاشه کورده کان بکړدريت. ره نگه ئه مه بۆ که سیک ی گه شته کهر نا ئاسایی بیت. به لām بۆ که سانیک که له ناوچه که دا ده ژین و ه یچ داراییه کی تر یان نییه، کاریکی سه روشتیه. به تایبه تی ئه مه له ده ره جه ی یه که مدا جاشه کورده کان ده گرتیه وه که پتوبسته شه ره که بۆ ژبانی خۆیان و ما ل و مندالیان، به کار به یین. ئه گه ر ئه وان چه ک هه لگرتن بۆ رژییم ره ت بکه نه وه ئه و دوو چاری زیندان و ئه شکه نجه ده بنه وه و یانیش ده ست ده گیریت به سه ر ما ل و مو لکیاندا و به زۆر را ده گو یترین.

له راستیدا که سوکاری ئه م جاشانه وه کو بارمه یه ک وان له ژبیر ده سته ی رژیمی عێراقدا. ئه گه ر جاشه کان، چه ک هه لگرتن بۆ رژییم ره ت بکه نه وه، مه ترسی ئه وه یان هه یه که که سوکاریان له ده ست بدن. ئه م سه ره بازیانه (جاشانه) مانگانه ۱۵۰ کرۆنی سویدی وه رده گرن، له به ره ئه وه ی ئه م پاره یه به شی ئه وه ناکات که خیزانه کانیانی پین بژین، بۆیه چه ک و ته قه مه نی ده فرۆشن. سه روک جاشه کان چه ند سه د که سیک ناو نووس ده کهن و پاره کانیان وه رده گرن، که زۆریه ی جار ئه وان ته نها پاره ی چه ند جاشیک ده دن و ئه وی تریشی له گه ل فه رمانده سوپایه کاندا به ش ده کهن. شه ره که بۆته سه ره چاوه ی نان په یدا کاردن بۆ هه ندیک یان. هه ریۆیه هه تا ئه و کاته ی رژیمی سه ره بازی حاکم بیت، کپین و فرۆشتنی چه ک و ته قه مه نیش

بەردەوام دەبیت.

لای ئیسوارە گەراینەووە بۆ ناوپردان. من و عەلی سنجاری پریارمان دا جاریکی تریش بەرپیگای رەواندز - حاجی ئۆمەراندای پڕۆین، ئەم جارەیان بۆ ئەوەی لە رەوشی ئەو چەند خیزانە بکۆلینەووە کە پەنایان هینابوو بۆ ناوچەکانی ژێر کۆنترۆلی شۆرش.

پاشماوەی ئیستگەییەکی رادیۆ

رۆژی یەکشەممە رێکەوتی ۲۰ی ئاب گەراینەووە بۆ گوندی ریتزانۆک و پاشان بەرەو جیگای پاشماوەی محەتەیی رادیۆی دەنگی کوردستان، کەوتینە ریتگا. محەتەیی رادیۆکە یاخود چاکتریلیم پاشماوەکەیی لە ئەشکەوتیتکدا بوو، لە بەرزاییەکی خوارووی ریتگای رەواندز - حاجی ئۆمەراندز. هەلگەراپین هەتا گەیشتینە دەرگای ئەشکەوتەکە. بەرەبوونیکی بچکۆلە لە بەردەمی ئەشکەوتەکەدا هەلکەوتیبوو، کە پیتکەاتبوو لە سەربانیکی بەردینی سروشتی و دیوارێک کە تا سەربانەکە رۆیشتبوو. ئەم ژوورە بچوو کە لەگەڵ ئەشکەوتەکەدا لە بەک درابوون و کونیکی بچکۆلەیان لە بەیندا بوو.

لەم شۆینەدا هەموو ستافی (دەنگی کوردستان) کارەکانیان بەرپێوە دەبرد، هەتا هیترشە گەورەکەیی ئەم دواییە، ئەو بەو دەنگی کورد خامۆشکرا و هەموو شتەکان گواسترا بوونەووە بۆ شۆینیتیکی تر، لە لاپەرەکانی دواتردا باسی لێوە دەکەم.

هەر لە دەرگای ئەشکەوتەکەدا، جیگای ئەو گوللە و بۆردومانانەیی رێژیم دەبینران کە کردبوویانە سەر رادیۆکە. دوو دانە لە جیگایی گوللەکان هیندە قوول و گەورە بوون ئاوی لە زەوییەکە هەلقولاندبوو و گۆلای بچکۆلەیان دروستکردبوو. لەسەر شاخەکە کە سەربانی ئەشکەوتەکەش بوو، جیگای بۆمبا دەبینران، بەلام پێ دەچوو هیندە بەهیتز نەبوو بوون تا بتوانن سەربانە دە مەتر بەرزەکەیی سەر محەتەیی رادیۆکە هەلۆشیتن. جیگای رادیۆکە بەدژواری بەبۆمبای ناپالم بۆردومان کرابوو بەشیتوویەک کە سەربان و شۆینی چوونە ژوورەیی بەتەواوی وەکو خەلۆزیان لێ هاتبوو. ژمارەییەکی زۆر پارچە ئاسن کەھی بۆمباکان بوو بەهەرچواردەوری محەتەیی رادیۆکەدا بلابوو بوونەووە. یەکیک لە بورجەکانی رادیۆکە هیتشتا لەوێ مابوو. وەکو عەمودیکی رەش بەرەو ئاسمان هەلچوو بوو.

عهلی سنجاری که به شیوه‌ی کی سهرسور هیتنر له و هیترشه‌دا نه جاتی بووبوو، ئەو به‌ره‌یوانه‌ی نیشان دام که وه‌کو قافنه‌زی لی هاتبوو، وتی: کاتی بۆردومانه‌که خۆم هه‌لدایه‌ ناو ئەو رپه‌وه‌ بچووکه‌ی که ده‌که‌وئته به‌ینی دیواری هه‌یوانه‌که و سنگی شاخه‌که. موعجیزه‌یه‌که بۆ خۆی که ناگره‌که به‌ر من نه‌که‌وت. ناگریکی وا که‌وته‌وه له‌و باوه‌ره‌دابووم که هه‌موو شاخه‌که بتوئیتته‌وه. له‌و ماوه‌ کورته‌ی نیوان دوو هیترشدا توانیم خۆم بگه‌یه‌مه‌ لای هاو‌رپیکانم له‌ ئەشکه‌وته گه‌وره‌که‌دا. خۆمان له‌ ده‌وری کلاو‌رۆژنه‌که کۆکردبووه‌وه بۆ ئەوه‌ی به‌دوکه‌ل نه‌خنکین. ئەمه له‌ دوا رۆژدا روویدا، پێش ئەوه‌ی بورجه‌که و ئەو جه‌نراتۆره‌ی که به‌به‌نزین کاری ده‌کرد تیک بشکینن. پاشماوه‌ی که‌لوپه‌له‌کامان، سی دانه‌ نیره‌ری رادیو که له‌سه‌ر سی شه‌پۆلی جیاوازی کاربان ده‌کرد، هه‌موو که‌لوپه‌ل و ده‌زگاکامان به‌ته‌سجیل و گرامافۆن و به‌رنامه‌ی ته‌سجیلکراو و قه‌وانی گرامافۆن و هتد، هیچ زبانیکیان پینه‌گه‌یشتبوو، به‌لام پیتوبست بوو هه‌رچی زوو‌تره له‌م ئەشکه‌وته بیانگوئینه‌وه.

له‌ چهند سه‌د مه‌تری سنووری ئیران جیگامان ناماده‌کردوو. فرۆکه‌کانی عیراق چیتر ناتوانن هیترشمان بیننه‌ سه‌ر (مه‌به‌ست بۆ سه‌ر رادیو) له‌به‌ر ئەوه‌ی ئەوان مه‌ترسی ئەوه‌یان هه‌یه‌ که بۆمه‌کانیان بکه‌وئته‌ ناوچه‌کانی ئیرانه‌وه‌.

به‌زه‌رده‌خه‌نه‌یه‌که‌وه عه‌لی وتی: له‌راستیدا ئیمه‌ ده‌ست ناخه‌ینه‌ ناو کاروباری به‌غدا و تاران، له‌ ئیحتیمالی هاتنه‌ پێشی ده‌مه‌قاله‌ی ئەو دوو وڵاته‌. ئیمه‌ ته‌نها رادیو کوردیه‌که‌ی خۆمان ده‌پارێزین.

هه‌موو رۆژتیک مه‌وجه‌کامان ده‌گۆرین، له‌گه‌ل ئەوه‌شدا پاش ماوه‌یه‌کی کورت ده‌گه‌نه‌ سه‌رمان. بلاو‌کردنه‌وه‌ی نیوکاتزمیتر به‌رنامه‌ هه‌موو رۆژتیک، کافیه‌ بۆ ئیمه‌. ئەو سه‌ربازه‌ به‌خته‌وه‌رانه‌ی که رادیو‌یه‌کی بچووکیان هه‌بیت ده‌توانن گوی له‌ده‌نگی کوردستان بگرن، پێش ئەوه‌ی ده‌ستگا

ته‌شوبشه‌که‌ی به‌غدا موزیک و قسه‌کامان له‌و ئاوازه‌ ئەمه‌ریکایه‌ Kiss me honey، ئەزیزم، ئەزیزم ماچم که، honey kiss me" نقوم بکات.

له‌ پال ئەم ئاوازه‌ ناسراوه‌ له‌لای کورد، رژیمی عیراق سیاسه‌تیکی ریاکارانه‌ به‌کارده‌هیتن بۆ ئەوه‌ی بتوانیت کورد به‌لای خۆیدا رابکێشێ به‌وه‌ی که رۆژانه‌ شه‌ش سه‌عات موزیکی کوردی بلاوده‌کاته‌وه‌. له‌ راستیدا ئیمه‌ گوی بۆ به‌رنامه‌ کوردیه‌کانیان راده‌گرین، به‌لام که‌س باوه‌ر ناکات به‌وه‌ی که ده‌یلتین. ته‌نها رادیو‌یه‌که که راستی بیژ بیت و به‌که‌لک بیت له‌لای ئیمه‌، رادیو‌یه‌کی غه‌یره‌هه‌بیه‌، ئەویش رادیو‌ی ئیسرائیه‌. رادیو‌ی ئیسرائیل له‌ناو گوئیگری عه‌ره‌بیشدا ره‌واجی زۆره‌، هه‌ر بۆیه‌ شه‌ رژیمی عیراق ناو‌پیریت په‌خشه‌که‌یان تیک بدات به‌موزیک یان شیوه‌ی تر. له‌ راستیدا "حه‌قیقه‌ت به‌سه‌ر هه‌واله‌ هه‌لبه‌ستراوه‌کاندا سه‌ر ده‌که‌وئت".

من به‌باشی له‌ کاریگری بۆمه‌ ناپالمه‌کان گه‌یشتم پێش ئەوه‌ی محه‌ته‌ی کاولکراوی رادیو کوردیه‌که به‌جی به‌یتم. به‌دریژایی دۆلی حاجی ئۆمه‌ران، له‌ هه‌ردوو به‌ری روبا‌ره‌که‌دا ئەو خیزانه‌ ئاوارانه‌م ده‌بینی که خه‌ریکی گیره‌کردن بوون. کاتیک محه‌ته‌ کاولکراوه‌که‌م به‌جی هیتت، داوه‌تیاں کردم که سه‌ردانی ئەو جیگا نوێیه‌ بکه‌م، که له‌ به‌شیکی تری ئەم راپۆرتهدا باسی ده‌که‌م.

گوندی بۆمبارانکراوی گه‌لله

ئه‌شکه‌وته سوتاو‌ه‌کامان له‌دوای خۆمانه‌وه به‌جێ هه‌شت و به‌ره‌و لای لۆربه‌که‌ی که‌عه‌لی سنجاری به‌کرتی گرتبوو، چوین. سه‌یاره‌که‌مان به‌ره‌و گه‌وره‌ترین گوندی دۆلی حاجی ئۆمه‌ران-په‌واندز، واته‌ گه‌لله‌ ئاژوتی، که‌ له‌لایه‌ن کورده‌وه پینی ده‌وترا «شاره‌ چکۆله‌که‌مان».

له‌ گه‌لله‌ بازارێکی بچکۆلانه‌ی لێ بوو، ئه‌و که‌ره‌ستانه‌ی لێ ده‌فرۆشرا، که‌ به‌قاچاخ له‌ ئێران و عێراقه‌وه ده‌هینران. ره‌نگه‌ خوێنه‌ران به‌لایانه‌وه سه‌یر بیت که‌ بۆچی که‌له‌په‌لی عێراقی وه‌کو قاچاخ چاوی لێ ده‌کرا. وه‌لامه‌که‌ی ئاسانه‌. ئه‌و ناوچانه‌ی که‌ له‌لایه‌ن سوپای شۆرشگێری کورده‌وه کۆنترۆل ده‌کری، له‌ ژێر باری ئابلقه‌یه‌کی ئابووری سه‌خت دان. نه‌یان ده‌هه‌شت هه‌یچ که‌له‌په‌لیک له‌ سنووری به‌توندی کۆنترۆل کراوی کورد و عێراقی ده‌ریاز ببیت، سوپای عێراقی به‌ئاسانی چاوه‌دێری پێگاو‌بانه‌ گه‌وره‌کانی ده‌کرد که‌ ناوچه‌ کوردیه‌یه‌کانی به‌و ناوچانه‌وه ده‌به‌سته‌وه که‌ ده‌که‌وته ژێر کۆنترۆلی ده‌وله‌ت. ته‌نها چه‌ند پێگایه‌کی بچووک و پێگای و لا‌خدار هه‌بوون بۆ ناوچه‌ کوردیه‌یه‌کان. ده‌وله‌ت بۆ ئه‌وه‌ی بتوانیت ئابلقه‌که‌ی به‌رته‌سک تر بکاته‌وه چه‌ندین جار به‌ریاری ده‌ست به‌سه‌رداگرتنی گوێدریژ و ولاخی باری تری دا‌بوو. بۆ خوێنه‌ریکی سویدی کاریکی له‌و جو‌ره‌ پێکه‌نین ئامێزه‌ که‌ به‌ریاری ده‌کردنی گرتنی ئاژۆل بدريت، به‌لام بۆ ئه‌و ئاژۆلانه‌ و خاوه‌نه‌کانیان تراژیدیا بوو.

ئه‌و دوو‌کانه‌ فه‌قیه‌یه‌ی بازارێ گه‌لله‌، به‌قوماشی ئالا و والا تابلۆیان دروست کردبوو. سێ چوار چاخانه‌شی لێ بوو، که‌ کورد به‌خۆیان و جامانه‌ ره‌نگاو‌ره‌نگه‌کانیانه‌وه، چایان لێ ده‌خواردوه‌وه و باسی سیاسه‌ت و بازرگانیان تیدا ده‌کرد.

له‌ زۆر جێگا دانیه‌شتووانی ئه‌و گونده، به‌ژن و پیاوه‌وه، خه‌ریکی

چاگردنه‌وه‌ی خانوه‌کانیان بوون. مرۆف لێره‌دا ئه‌وه‌ی بۆ ده‌رده‌که‌وت که‌ کورده‌کان به‌ده‌وله‌مه‌ند و فه‌قیه‌یه‌یه‌وه، هه‌میشه‌ به‌که‌ره‌سته‌ی هه‌رزان خانوه‌کانیان دروست ده‌کن، به‌خشی سووره‌وه‌کراو. گه‌لیک له‌ ناوچه‌کانی کورد له‌لایه‌ن ده‌وله‌ته‌وه‌ هه‌ولێ داگیرکردنیان دراوه، گه‌لیک له‌و خانوه‌ دیوای ده‌ره‌ویه‌یان رووخابوون، هه‌ر ئه‌مه‌ وایکردوه‌ که‌ نه‌توانیت به‌که‌ره‌سته‌ی باش خانوه‌کان دروست بکه‌ن. شه‌ری ئه‌م دواییه‌ ئه‌وه‌یه‌کی باشه‌ بۆ ئه‌و کاولکارییه‌ درێژخایه‌نه، که‌ له‌ سه‌رده‌می ئینگلیزه‌کانه‌وه له‌ دوای جه‌نگی یه‌که‌می جیه‌انه‌وه ده‌ستی پێکردوه و پزیمی به‌غداش درێژه‌ی پێده‌دا.

لیسته‌یه‌ک له‌و سه‌دان گوندانه‌ی که‌ کاول و وێران کرابوون نێردرابوون بۆ رێکخراوی نه‌ته‌وه‌ یه‌کگرتوه‌کان و کۆمیته‌ی خاچی سووری نیوده‌وله‌تی. به‌داخه‌وه تا ئیستا ئه‌و رێکخراوانه‌ نه‌یان‌توانیوه‌ شتیکی به‌رچاو بکه‌ن بۆ پاراستنی ژیان و مۆلک و مالتی ئه‌و خه‌لکه‌، له‌و ده‌قه‌رانه‌ی که‌ به‌شیوه‌یه‌کی فه‌رمی ده‌که‌ونه‌ بنده‌ستی سه‌رداریتی ده‌وله‌تی عێراق.

ئەو پەناھەندەنى كۆپەن دەیانپارتیزن

لە كاتى گەرانە دەدا سەردانى ئەو خىزانە ئاوارانەم كرد كە لە ژىر دار و درەختە كاندا ژيانىان دەبرە سەر، لە دۆلى حاجى ئۆمەران - پەواندز. نازانم بەچ زما نىك باسى ئەو ھەژار بىبەى كە دوو چارى ئەو ناوچانە بوو بەكەم. لە گەل باری ژيانى نالەبارى ئەو خەلكانەى كە ئەو پىنج شەش سال دەبىت بەو شىو پە ژيان بەسەر دەبەن.

زۆر لەو ژن و مندال و پىرانە خزمى ئەو پىشمەرگانە كە لە رىزى سوپاى شۆرشگىرى كورد دا خزمەت دەكەن. لە راستىدا زۆر بەيان ھەموو سەرودەت و سامانىكىيان لە دەست داو. ئەو ئاوارانە لە ھەولتى ئەو دەدان كە لە نىزىك بنكەى سەر كوردابەتى كۆمىتەى راپەراندن و بارەگای ژەنەرال بارزانىدا بن، بۆ ئەو نانى رۆژانەيان بەدەنى تاكو بتوانن بژىن. زۆر لە پىرەكان و ژنان رىگابەكى دوور دەبرن تا خۆيان بگەبەننە بارەگای ژەنەرال بارزانى و راستەوخۆ لە دەستى خۆبەو بەشى رۆژانەى خۆيان وەر بگرن. بارزانى بۆ خۆشى ھاو دەردى خۆى لە گەل ئەو خەلكە ھەژارەدا دەرد دەبرى و، بەو ھەى كە لە ماو ھى ئەو شەش سالەدا ژيانىكى سەختى بەسەر دەبرد. ژەنەرال بارزانى بۆ خۆى ئەشكەوت و خىمە و كەپر و خانووى گلىندا ژيان بەسەر دەبات، ھەر وەكو ئەو پەناھەندە ھەژارانە.

لە نىزىك پردى حافز، كە بەبۆمبا تىك و پىك درابوو و تەنھا چوارچىو ھە ئاسنەكەى ما بوو، چاوم بەژن و پىاو تىك كەوت خەرىكى تەخت كوردنى جىگابەك بوون لە قەراخ گەردىكدا. كە لىيان نىزىك بووینەو، عەلى سنجارى باسى ئەو ھى بۆ كردم كە ئەوانە ژن و مەردىكىن خەرىكى دروست كوردنى خانووبەكن بۆ زستان بۆ خۆيان و مندالەكانىان.

كاتىك وىستم وىنەبەكى ژنەكە بگرم، دەموچاوى خۆى شار دەو. قەناعەتقان پىكرد كە بتوانىن وىنەبەكى بگرن، بەلام بەداخو ھە سەر كەوتوو

نەبووین، بەشىك بەھۆى جەلە دراو ھاكىبەكانى بەرەو ھە كە فەرقى نەبوو لە گەل رەنگى ئەو جىگابەى كە خەرىكى خانوو دروست كوردن بوون لىتى، بۆ ئەو ھى بتوانىت خۆى و مندالەكانى لە سەرماى زستان لى بپارتىزى.

كچ و كورپىكى پىنج شەش سالەمان بىنى كە لە ناو دارەكانى دارستانەكەو ھە سەريان دەرهىنا. پرسىيارم لە باوكىيان كرد كە ئاخۆ دەتوانم وىنەى خانووەكەيان كە كەوتبوو ھە ژىر چەند درەختىكەو، بگرم، بەلام ئەو بە دەم كىلاتى زەو بەكەبەو بە ھاكە ناسەكەى دەستى وتى: «بۆچى وىنەى ئىمە دەگرىت، تۆ ناتوانىت لە جىاتى ئىمە وىنەى پىشمەرگەكانمان بگرىت؟» دەستى بۆ عەلى سنجارى و ھەر سەكەى كە بەخۆى و جانتاكەبەو بەدوامانەو بوو، راپىشا.

بەرەو لای كە پرە ھاوینىبەكەى ئەو خىزانە چووم كە خەرىكى كۆلاندى گەنم بوون، دواى ئەو ھى كە لە بەر خۆر وشكى دەكەنەو دەبھارن و دەبەكەن بەساوەر، كە خوار دىكى خۆمالتى كوردىبە. داىكەكە، فەرشىكى بەقەدى دوو دارو ھە گرى دا بوو، كوردبووى بەجۆلانە بۆ بچوكىتىن ئەندامى خىزانەكەيان كە مندالىكى سى چوار مانگى بوو. مندالە گەورەكەيان، ئاقلا نە بەدوام كەوت بۆ لای كە پرەكەيان، لە كاتىكدا كە داىك و باوكەكەى خەرىكى كارى خۆيان بوون.

مال و سەرودەتى ئەو خىزانە پىك ھاتبوو لە بەك دوو لىفە و بەرەى دراو و چەند قاپىكى زەرد ھەلگەراو، سەماو ھرىك و چەند كوپىك و چەند كىسەى بچوك كە ساو ھەر و ئاردىان تىكردبوون.

بە سەدان خىزانى تر كە لە ھەمان بارودۆخدا دەژيان، لە خوارو ھى ئەو رىگابەى حاجى ئۆمەران - پەواندز، دەبىنران. سەرچاو ھە كوردىبەكان دەلین كە دوو سەد ھەزار كورد پەنايان بۆ ژىر دەسەلاتى سوپاى شۆرشگىرى كورد ھىناو ھە تا بىناپارتىز. دەبىت ئەو ھەش بوترىت كە پىش ئەو ھى شە دەست پى بكات، كوردستان دەو ھەندترین و بەپىت و بەرەكەت ترىن بەشى ئەو

ولایت بووه. پیشتر زۆر بهی ئەو خیزانانە لە گوندەکانیان، بەکاری
کەشاوەرزبیهووه خەریک بوون و ژبانیکی بەقیمەت هەبووه کە شایستە
مروۆف بیت. بەروبوومی وەرزیڕەکان کە پێک هاتبوو لە گەنم و جوو و توتن
و میوه و... هتد بەشی ئەو دەکرد کە بەچاکی خۆیان و بەشتیکی گەوره لە
دانیشتوانی عێراقی پێ بژێن.

گەلیک لە رووناکبیرانی کورد بەئارەزووی خۆیان لەو پەيوەندییە
کوردی-عەرەبییە کە هەبووه خۆیان گونجاند و خزمەتیکی زۆری ئەو
دەولەتە تازە بنیاتنراویان کردبوو. هەموو ئەمانە ئیستا بوون بەکەلاو،
سەدان هەزار وەرزیتری کورد بەزۆر لەسەر گوندەکانیان دەرکراون، هەموو
رووناکبیرانی کورد لەسەر کارەکانیان دوورخراونەتەوه. هەموو گەلی کورد
ناچارکراوه کە لەژبانیکی ناخۆشدا بژین.

ئەم هەموو خەڵکە لەلایەن سەرۆکی عێراقەوه وەکو پێشمەرگە چاریان
لێ دەکرێت و، بانگەشەیی ئەو دەکات ئەگەر بگەرێتەوه دەیانەخشیت. لە
بەشەکانی تری ئەم کتیبەدا بۆمان دەرئەوه ویت کە چی لەوانە دەکەن کە
دەگەرێتەوه بۆ لای رژێم. منداڵانی کورد لە کوردستاندا، لە ماوەی ئەم
شەش سالەدا نەیان توانیوه بچنە قوتابخانە. بەشتیک لە کوردستان کە
جاریک لەجاران زیاتر لە ملیۆنیکی کەسی لێ دەژیا، ئیستا یەک
قوتابخانەی تێدا نییە. کەم خۆراکی و مەلاریا و نەخۆشی سیل
ناوچەکەیان داگیر کردووه. رژێمی بەغدا ئەمبارگۆی دەرمانی خستۆتە سەر
کوردستان. هەموو ئەو پەناھەندانە و ئەو بەشە کوردستانی ئازادکراو،
تەنها چوار دوکتۆر و چوار خانووی لە قوردروستکراوی لێیە کە کراون
بەخەستەخانە.

رژیم دیت و رژیم دەروات

بەلام کێشە کورد هەروەکو خۆی ماوتەوه

هاوێتکەنم گوتیان لەو پرۆگرامە عێراقی راگرتبوو کە ئیوارە ی پۆژی یەک
شەممە ۲۱ی ئاب، لە رادیۆی عێراقەوه خویندراپەوه. رژیمی عێراق
بەشتیوێکی گشتی، داوای لە هەموو هاوڵاتیانی عێراق دەکرد کە یەک
بگرن و داوای دەکرد کە کورد و عەرەب وەکو برا بن. هاوێتکەنم زۆر
نیگەرەن بوون لەو پەیامە عێراق کە هەر قسە کۆنەکانی کاویتز دەکردووه و
هیچ شتیکی تازەیان پێ نەبوو بۆ چارەسەرکردنی کێشە کورد.

لەگەڵ ئەو هەشدا رژیم بریاری داوو کە داخوایەکانی گەلی کورد
پەڕێنێت. بەلام مەبەستی رژیم چی بوو لە داخوایەکانی گەلی کورد، لە
بەیاننامە کەدا رۆن نەکرابوووه. چەند دەقیەکە داوی ئەوه، ئەو برادەرە
کە لە ژووڕە کەدا لەگەڵ دەمایەوه، حەسەن حەیدەر، گوتی لەو
هەلەسەنگاندنە خێرایە رادیۆی ئیسرایلی گرت، لە مەر ئەو بەیانە کە
عێراق دەریکردبوو. رادیۆکە باسی هێلی سیاسەتی سەرۆک وەزیرانی
وێلانراو بەزازی دەکرد، کە خەتیکی نەرم تر و رێبالیستانە هەبوو بۆ
چارەسەری کێشە کە. رژیمی تازە وای نیشان دەدا کە ئەوان پەیرهوی لەو
دوازدە خالە کە بەزازی داینابوو بۆ چارەسەرکردنی کێشە کورد، دەکەن.
بەلام باسی ئەو پێنج ملیۆن دینارەیان نەکرد کە رژیم بریاری داوو بۆ چاک
کردنەوهی ئەو رێگا و بانانە کە رژیم بۆردومانی کردبوون و خرابی
کردبوون، ئەم پرە پارەیه کە دەیکردە مەسروفاتێ چەند پۆژیکی سوپای
عێراق، بۆ هەموو "باکور" و اتە کوردستان تەرخان کرابوو. رژیم لە ئیستاوه
دەستی کردبوو بەچاکردنەوهی رێگا سەربازیهکان، ئەمەش کوردەکانی توورە
کردبوو، چونکە ئەو رێگایانە بۆ هێرشە سەربازیهکانی داهاووی عێراق
چاک دەکرانەوه. بەزازی کە مەین سەرۆک وەزیری سقیل بوو داوی

کوډه تاکه‌ی عه‌بدو لکه‌ریم قاسم له ساڵی ۱۹۵۸. دواى ئه‌وه‌ی که له هیرشه سه‌ربازبیه‌که‌ی به‌هاردا شکستیان خوارد بوو، توانی ئه‌ندامانی ده‌وله‌ت که هه‌موویان عه‌سکه‌ری بوون پازی بکات به‌وه‌ی که دان بنین به‌داخوازیه‌کانی کورددا، که بریتی بوون له ئۆتۆنۆمی کلتووری و رێکخراوه‌یی.

نزیکه‌ی مانگیک پێش سه‌فه‌ره‌که‌م بۆ کوردستان له قاهیره بووم، به‌رێکه‌وت به‌زازیش له‌وی بوو که بۆ سه‌ردانی ناسر هاتبوو. به‌زاز له هۆتیلێک دابه‌زیبوو که په‌نجا مه‌تریک دوور بوو له هۆتیلێه‌ی که منی لێ بووم. ئه‌و شوینه له لایه‌ن ژماره‌یه‌کی له ژمار نه‌هاتوو له سه‌ربازی میسری چاوه‌دێری ده‌کرا. به‌سه‌یه‌ره‌ی ئاخیر مۆدیل ده‌یانیه‌نا و ده‌یانبرد. له میوانداریه‌کی شایسته‌دا که بۆ به‌زاز ئاماده‌کرا بوو وتی: ئیمه له‌گه‌ڵ کورد گه‌یشتووینه‌ته رێکه‌وتنی کۆتایی. ناسر له لایه‌ن خۆیه‌وه خۆشحالی خۆی ده‌رپری و رێکه‌وتنه‌که‌ی به‌رز نرخاند.

چهند رۆژێک دواى ئه‌وه‌ی که گه‌راپه‌وه بۆ به‌غدا، به‌زاز له لایه‌ن سه‌رۆک کۆمار عه‌بدو له‌سه‌لام عارفه‌وه وه‌لانرا و له جیگای ئه‌و (ناجی تالیب)ی دانا که پیاویکی عه‌سکه‌ری بوو. به‌م شێوه‌ی هاورێکانم گوتیان له‌و به‌یانه گرتبوو که حکومه‌ته‌که‌ی ناجی تالیب ده‌ری کردبوو، کورد زۆر له ناوه‌رۆکی نا‌روون و شارده‌راوه‌ی به‌یانه‌که‌ نیه‌گه‌ران بوون.

زۆر شت ده‌وتریت و ده‌کریت، ده‌بیت بیر له زۆر شتیش بکریته‌وه پێش ئه‌وه‌ی بگه‌نه رێکه‌وتنی کۆتایی.

رادیۆی ده‌نگی کوردستانی عێراق

رۆژی دووشه‌مه رێکه‌وتی ۲۲ی ئاب سه‌ردانی رادیۆی ده‌نگی کوردستانی عێراقم کرد. خانووی رادیۆکه له ئه‌شکه‌وتینکی ده‌ستکرد دروست کرابوو، به‌پێچه‌وانه‌ی ئه‌و ئه‌شکه‌وته‌ی که دوو رۆژ له‌وه‌و پێش سه‌ردانیم کردبوو. دوو دانه تونیل، به‌به‌رزایی مه‌تر و نیویک و به‌دریژایی ۱۵ مه‌تر تونیل بۆ ناو کێه‌که‌ لێ درابوون.

سێ دانه نیره‌ر که له‌سه‌ر سێ شه‌پۆلی جیاواز بلاوده‌کرانه‌وه، دوو ته‌سه‌جیل و گرامافۆنیکی لێ بوو. دیواره‌کان به‌کاغەز و نایلۆن داپۆشرا بوون بۆ ئه‌وه‌ی زیخ و خۆڵ نه‌که‌ویتته خواره‌وه به‌سه‌ر جیه‌ازه‌کاندا، که به‌ته‌نیشته دیواری (قه‌راخی) کێه‌که‌دا دانرابوون. سێ دانه مۆتۆری کاره‌بایی که به‌به‌نزه‌ن کاریان ده‌کرد له نزیک ئه‌و شوینه‌وه خرابونه چاله‌وه. کابلی ئه‌ستوور له‌و ماتۆرانه‌وه راکێشرا بوون بۆ ناو ئه‌شکه‌وته‌که‌. له نزیک ئه‌شکه‌وته‌که‌وه ئه‌نتینی نیره‌ر له قوله‌یه‌که‌وه به‌روه ئاسمان هه‌لچوو بوو. چهند دۆشکه‌یه‌ک و تۆپی سووک له نزیک شوینی رادیۆکه‌وه دابه‌سترا بوون. بێجگه له‌و گرووپه پاسه‌وانه‌ی که چاوه‌دێری محه‌ته‌ی رادیۆکه‌یان ده‌کرد، بیست که‌سیک که پێکهاتبوون له خه‌لکی رۆشنبیر و ته‌کنیککار رادیۆکه‌یان به‌رێوه ده‌برد. سه‌یدا س‌ال‌ح یوسفی که هه‌موو ژبانی خۆی بۆ پێشکه‌وتنی کلتووری کوردان ته‌رخان کردبوو، به‌رپرسی رادیۆکه بوو.

سه‌یدا س‌ال‌ح یوسفی ده‌موچاوتیکی زه‌عیف و جوانی هه‌بوو. لووتیکی رێکویکی هه‌لۆبانه و چاوه‌کانیشی زیت. ئه‌و جلی خۆم‌الی کوردی و کراسیکی سپی خاوتینی له‌به‌ردابوو. ده‌مانچه‌یه‌کی به‌قه‌ده‌وه بوو، پێ ده‌چوو ته‌نها له به‌ر هه‌قاله‌کانی تری که چه‌کدار بوون هه‌لی گرتبیت. دنا سه‌یدا له‌و که‌سانه نه‌بوو چه‌ک هه‌لبگریت تا به‌هۆی ئه‌وه‌وه رێزی بگیری‌ت. ده‌نگی سه‌یدا له هه‌موو کوردستاندا ناسراوه. که‌م جار هه‌یه ئه‌و

پیشمه‌رگانه‌ی که له ناو چیاکاندا ده‌گه‌رین و رادیۆکانیان له ته‌ک تاقم و تفه‌نگه‌کانیان ده‌به‌ستن، پرۆگرامه‌که‌ی سه‌یدا له بیر بکه‌ن.

سه‌یدا سالیح یورسفی ده‌یگوت: ئیمه‌ی کورد گه‌لیکی هه‌ژارین. تو به‌چاوی خۆت ده‌بینیت که چ زه‌حمه‌ت و قوربانیه‌ک ده‌ده‌ین تا بتوانین ئەم رادیۆبه‌ دابننن و گه‌له‌که‌مان بتوانیت به‌زمانی خۆی گوێ له‌ خۆی بگریت. من چه‌ندین نامم له‌ لایه‌ن گوێگره‌کانمانه‌وه‌ بۆ هاتوه‌ که خۆشحالی خۆیان ده‌رده‌پرن و سوپاسمان ده‌که‌ن که ده‌توانن گوێ له‌ زمانی کوردی و موزیکی کوردی بگرن. گه‌لیک له‌وانه‌ جگه‌ له‌ زمانی کوردی هیچ زمانیکی تر نازانن. ئەوان ده‌توانن له‌ رادیۆکانیانه‌وه‌ گوێ له‌ چه‌ندین زمان بگرن که یه‌ک وشه‌ی لێ تیناگه‌ن. به‌دلنیا‌یه‌یه‌وه‌ تو تینگه‌یشتنت بۆ ئەوان هه‌یه‌، کاتیک ئەوان ده‌توانن به‌خۆشحالیه‌وه‌، گوێ له‌ زمانی خۆیان و موزیکی خۆیان بگرن. له‌ چه‌ندین لاوه‌ له‌ ده‌وروبه‌ری ئیمه‌، زۆر به‌توندی قه‌ده‌غه‌یان له‌سه‌ر گوێ‌گرتن له‌ رادیۆکه‌ی ئیمه‌ داناوه‌. تیناگه‌م، چۆن بتوانیت به‌شپوه‌یه‌کی ته‌کنیکی پینگا له‌ خه‌لک بگیری "به‌دزیه‌وه‌ گوهداریمان" بکه‌ن. به‌دلنیا‌یه‌یه‌وه‌، چاخانه‌ و قاوه‌خانه‌ و دوکانه‌کان، ناتوانن به‌ناشکرا گوێ له‌ ده‌نگی کوردستان بگرن، ده‌نا پرووبه‌رووی سزا ده‌بنه‌وه‌، به‌بیانوی پروپاگه‌نده‌ی نایاسا‌یه‌یه‌وه‌.

له‌گه‌ل ئەم کاردانه‌وه‌ تاراده‌یه‌ک ناکاریگه‌رده‌ا، رادیۆکه‌مان هه‌میشه‌ ته‌شوبشی (من له‌ خه‌لکم بیستوه‌ که پێیان وتوه‌ "هانی هانی") رژیمی عێراقی به‌دواوه‌یه‌. ئیمه‌ به‌ته‌واوی مه‌عناوه‌، خۆشاکتی ده‌که‌ین له‌سه‌ر شه‌پۆله‌ نادیاره‌کان. ئیمه‌ شه‌پۆله‌کان ده‌گۆرین. که‌چی ئەوان دیسان دوامان ده‌که‌ون. ئیمه‌ خۆمان له‌وه‌ شه‌پۆلانه‌ نزیک ده‌که‌ینه‌وه‌ که دراوسێکانمان به‌کاری ده‌هینن، به‌لام رژییم دیسان وه‌دووومان ده‌که‌ویت و گوێ ناداته‌ ئەوانیش و ده‌نگی ئەوانیش خراپ ده‌کات. ئیمه‌ له‌ کاتی جیاواز جیاواز دا به‌رنامه‌کانمان بلاوده‌که‌ینه‌وه‌. رژیمی به‌غدا بیست و چوار سه‌عات به‌دوویمانوه‌یه‌ بۆ ئەوه‌ی ئەو ده‌نگه‌ نازاده‌ی ئیمه‌، به‌و ئاوازه‌ ناخۆشانه‌

خامۆش بکات.

ئهی که‌سیک که له‌ هیچ زمانیکی تر تینه‌گات چی بکات؟ ئایا ده‌وری که‌ر و لال بیه‌ین؟ به‌لێ، ئیمه‌ تووشمان بووه‌ به‌تووشی که‌سانیکی سیاسییه‌وه‌ که هیچ تینگه‌یشتننکی مرۆفانه‌یان نییه‌ و به‌پشتیوانی له‌ یاسا نامرۆفایه‌تیه‌کانیان نکۆلی له‌ گرنگترین په‌یوه‌ندی مرۆفانه‌ ده‌که‌ن ئەویش په‌یوه‌ندی به‌زمانی زگماکییه‌وه‌یه‌ له‌گه‌ل هاوولاتیاندا.

له‌ کاتی شه‌ردا، رادیۆکه‌مان به‌به‌رده‌وامی له‌ ژێر بۆردوومانی فرۆکه‌کاندا یه‌. هه‌ریۆه‌ خه‌ته‌ری گیانه‌، ئەگه‌ر له‌ نزیک مه‌حه‌ته‌ی رادیۆکه‌مانه‌وه‌ قه‌رار بگیری. رژیمی عێراق به‌باشی جینگای ئیمه‌ پێده‌زانیت، کاتیکیش که به‌باشی خۆیان ته‌بارکرده‌وه‌ بۆ هێرشێ داها توویان، کام بۆمبای گه‌وره‌ و گرانه‌ به‌سه‌ر ده‌نگی کوردستاندا هه‌لی ده‌رێژن له‌ناو ئەم شاخه‌ دا.

که‌ کاتی بلاوکرده‌وه‌ی رادیۆکه‌ ته‌واو بوو، چووین بۆ لای ئەو دوو که‌په‌ر بچکۆله‌ و خیمه‌یه‌ی که‌ دوو سه‌د مه‌تریک له‌ لای مه‌حه‌ته‌که‌وه‌ بوون. له‌ یه‌کێک له‌ که‌په‌رکاندا مێزێکی نووسینی لێ بوو له‌گه‌ل چه‌ند قه‌وانیک و چه‌ند وه‌رگریکی ترانستۆر. ده‌نگی ئازادیی رادیۆی ده‌نگی کوردستان لێه‌روه‌ تێروانیینه‌کانی خۆی به‌کوردی و عه‌ره‌بی ئاماده‌ ده‌کرد، که‌ کاربه‌ده‌ستانی رادیۆکه‌ له‌ رادیۆی ولاتانی تره‌وه‌ وه‌ریان ده‌گرت.

که‌په‌رکه‌ی تریان وه‌کو عه‌مباریک به‌کار ده‌هینا. به‌شی چێشته‌خانه‌که‌یان له‌ لایه‌ن ژنیکه‌وه‌ سه‌ره‌به‌رشتی ده‌کرا، برنج و شله‌ی بۆ لێ ده‌ناین. یه‌کێک له‌ کاربه‌ده‌ستانی رادیۆکه‌ خه‌ریکی دروستکردنی زه‌لاته‌ بوو. هه‌ر که‌ چاوی به‌من که‌وت به‌گه‌لته‌وه‌ چه‌قۆکه‌ی برد بۆ لای ده‌می و وه‌کو میکروفۆنیک ده‌ستی کرد به‌پروپاگه‌نده‌ وه‌کو بێته‌ریکی باشی رادیۆ: «هه‌لۆ، هه‌لۆ! ئیتره‌ ده‌نگی کوردستانه‌، ده‌مانه‌ویت ئاگادارتان بکه‌ینه‌وه‌ به‌گه‌یشتنی میوانیکی دووره‌ ولات که‌ له‌ لایه‌ن کۆمیتته‌ی سویدی _ کوردییه‌وه‌ نێردراوه‌ له‌ ستۆکهۆلم. ئیستا خه‌ریکی دروستکردنی زه‌لاته‌یه‌کی خۆشی کوردين بۆ

به هاری سه گه کان

دوای نان خواردنی نیوه پۆ، سهردانی ئەو ره شماله کوردانه مان کرد، که بلاوبوو بوونه وه به سهر ته پۆلکه به کی به رزدا که ده که وته ناستی ۲۰۰۰ مه تر سه رووی ده ریا وه. له نزیک هه ره شماله کوه توتله سه گی گه وره و، توره که ده یانحه پانده به بێنران. پێشمه رگه یه ک وتی: «به هاری دوایی، به هاری سه گه کان بوو. سه گه کان خه نی بوو بوون به هۆی ئەو هه زاران که لاکێ حه یوانانه ی که له ئەنجامی بۆردومانی ته یاره کانی عێراقدا، کوژرا بوون. به لام ئیستا ده بیت به کرانه وه ی ئەو ئیسقانه گه ورانه که وشک بوونه ته وه رازی بن، که لیره وه له وێ وه کو ته پۆلکه ی بچوو که له کوردستاندا هه لچنراون». خاوهن ره شماله کان سهر به خه یله کان نه بوون. ئەوان له گونده کانی خۆیان له و سهر کێوانه ده ژیان. ئەوان وه کو عادات له هاویناندا له نیو ئەو ره شماله نهدا ده ژیان.

ئەوان به خۆیان و مه ر و مالا تیانه وه هاوینان بۆ حه سانه وه روویان ده کرده ئەم جیگایانه. ئەو زه ویانه ی که ره شمالیان لی هه لده دا هی خۆیان نه بوو به لکو پاره یه کی که میان ده دا به خاوهن زه ویه کان تا بتوانن لیبی بمیننه وه و هه مان کات ده بوو وه عدی ئەوه بدهن که مه رو مالا تیان زیانه خۆری نه که ن. ئەم ئاژه لدارانه وه کو عاداتی که هه زار ساله ی خۆیان، له به ره مه گرنگه کانی خۆیان که پیک هاتبوو له گوشت و که ره و په نیر و خوری و پیسته و هتد، به شی دراوسی کانیان ده دا. ناتوانریت هیچ کام له نه ته وه کانی دراوسی کورد له گه ل کورد به راورد بکرتن کاتیک باسی ئاژه لدارێ ده کرتیت. سه ره که کانی عێراق له وه تینه گه یشتوون که به ره مه ئه وه ئاژه لداریه شتیکی به نرخه بۆ هه موو خه لکی عێراق، هیچ شتیکی ناتوانیت قه ره بووی بکاته وه. له هیره شه که ی به هاریاندا، سه ربا زانی عێراقی به هه زاره ها ئاژه لیان کوشتبوو، که پیوست بوو بکرتنه سه رچاوه ی ژیا نی دانیشتوانی ئەو ولاته. له جیا تی ئەوه سه گ و دالاش کردوویانه ته

دوکتۆر راستگه لدی. خوشکه ئایشیش خه ربکی لینانی برنج و ترشه له نزیک رادیۆکه مانه وه. بۆ هه موو گوێگره کانمان ئاواتی ئەوه ده خوازین که نۆشی گیانیان بیت».

له گه ل کار به ده ستانی رادیۆی دهنگی کوردستان، نیوه پۆ خوانیکی به تام و چێژمان خوارد. ئیواره له رادیۆکه وه بیستم که به ره سمی باسی سه ردانه که ی ئیمه یان کردووه. به لام ئەم جاره یان به راستی و دروستی، که له لایه ن سه یدا سالح یوسفیه وه نووسرا بوو.

جهژن له سهر كه لاکي توپيوي نو نازهلانه كه بههموو كوردستاندا
بلاوبونه ته وه.

من تا رادهيهك درهنگ گه رامة وه بو باره گاي كوميتته ي بهرپوه بهرايه تي.
له كه پره كه ماندا عه لي سنجايم بيني كه پيبي وتم: به ياني دواي نه وه ي
ناني نيوه رۆ لاي من ده خوښن، حه زده كه م موخته بهرپيكي وي نه شتنه وه و
كارگه يه كي چهك سازيت پيښان بدهم.

هيوانداريي عه لي سنجاوي

پيش نيوه رۆي رۆژي سي شه مه ۲۳ ي تاب، گفتوگوم له گه ل چه ند كه سيكدا
كرد كه دوو چاري نازار و نه شكه نجه هاتبوون له زينداني رۆژيمدا. ههروه ها
وينه م گرتن.

دهور بهري نيوه رۆ عه لي سنجاوي هات به دواما و بردمي بو كه پره كه ي
مالي خوښان. ژنه كه ي سنجاوي عه ره بيكي خه لكي مووسل بوو، ته مه ني
۳۰ سال ده بوو. نه م خيژانه سي كچيان هه بوو كه ته مه نيان پيښ، حه وت و
سي سال بوو، له گه ل كوره چوار ساليه كه يان. نه وان له به يني خوښاندا
به عه ره بي قسه يان ده كرد چونكه داكيان كوردي نه ده زاني. كچه كان، به و
پهري نه زاكه ته وه، منيان سه رگه رم كردبوو به وه ي كه ماوه يه كي كورت
شيعريان بو ده خوښنده وه و گۆرانيان بو ده وتم به عه ره بي.

خانم سنجاوي (هاوسه ره كه ي عه لي سنجاوي) تازه كي له لايه ن رۆژيمه وه
گيرابوو له شاري مووسل، له پاي كار و چالاكيه كان ي ميترده كه ي له
كوميتته ي بهرپوه بهرايه تي له شاخ. سويا داوايان له خانم سنجاوي كردبوو
كه ناو نيشاني ميترده كه ي بلتيت و نه گه ريش بكرتت به سترتت بو
ليپرسينه وه.

نه و يش به م شيويه وه و هلامي دابونه وه: «ئيه چه پياويكن؟ يه كه م من
تاوانبار ده كه ن به وه ي كه ميتردم به كوردتيك كردوه. پاشان به من ده ليتن
بچم پياوه كه م بينم بو ليپرسينه وه. نه وه ئيه دن كه ده بابيه و توپ و
ته ياره تان هه يه. نه ي بوخوتان ناتوانن به وه هه موو چهك و چولانه تانه وه،
بچن بيه يتن؟»

كچه گه وره كه يان كه ده چوه قوتابخانه و به عه ره بييه كي جوان گۆراني
ده وت، ناچار بسو له لاي هاو رپيكان ي نه ليتت باوكي كورده، تاكو توشي
گيروگرفت نه بيتت. ده ميك بوو منداله كان باوكي خوښان نه ديبوو، هه رپويه

شیوهی ده‌موچاویان له‌بیر چووبووه‌ه.

ئییستا ئه‌وان توانیبوویمان بئین بۆ لای باوکیان چونکه بۆ ماوه‌یه‌کی کاتی ئه‌مبارگۆ له‌سه‌ر ناوچه‌ی رزگارکراوه‌کان هه‌لگیرابوو، خه‌لکی سفیل ده‌یان‌توانی هاتووچۆ بکه‌ن بۆ ناوچه‌ی کوردییه‌کان.

تاقیگی وینه‌شوشته‌وه‌ی شۆرش

دوای ئه‌وه‌ی نانی نیوه‌رۆمان خوارد، سه‌ردانی موخته‌به‌ری شۆرشمان کرد، که له‌لایه‌ن وینه‌گریکی به‌ناوبانگی به‌غداییه‌وه سه‌ره‌رشتی ده‌کرا. جیگای وینه‌گرتنه‌که له‌په‌نای چاخانه‌یه‌که‌وه بوو، که ئه‌و کوردانه‌ی بیانویستایه وینه‌بگرن کۆده‌بوونه‌وه. وینه‌گره‌که هه‌م بۆ خۆی و هه‌میش بۆ شۆرش کاری ده‌کرد.

ژووری شتنه‌وه‌ی وینه‌کان (ژووری تاریک) نزیکه‌ی دوو مه‌تر دوجایه‌ک ده‌بوو. دوو گلتۆیی سوور که به‌دیواره‌که‌وه هه‌لواسرابوون، ژووره‌که‌یان رووناک ده‌کرده‌وه. پرسیارم کرد که له‌کوێه‌ی کاره‌بای راکیشاوه بۆ گلتۆیه‌کان. به‌پێکه‌نینه‌وه وه‌لامی دامه‌وه: راسته‌وخۆ له‌خۆره‌وه وه‌ری ده‌گرم. پاشان گلتۆیه‌ سووره‌کانی نیشان دام که له‌ دوو سه‌تلی پلاستیک پێک هاتیبوون، به‌کونیکی که له‌ دیواره‌که‌دا بوو چه‌سپینرابوو. هه‌روه‌ها ده‌زگای وینه‌گه‌وره‌کردنه‌که‌ش هه‌ر به‌خۆر کاری ده‌کرد.

وینه‌گره‌که کونیکی کردبووه سه‌ربانه‌که، که به‌سه‌ره‌قاپتیکی دار ده‌کرایه‌وه. له‌کاتی له‌به‌رگرتنه‌وه‌ی وینه‌کاندا، سه‌رقاپه‌که‌ی ده‌کرده‌وه تا تیشکی خۆر به‌ناو جیهازی گه‌وره‌کردنه‌که‌دا تێ بپه‌رێ.

کابرا رژیمی عیراقتی تاوانبار ده‌کرد به‌وه‌ی که ده‌ستیان گرتوه به‌سه‌ر هه‌موو جیهازه‌کانی و خراب کردنیان له‌شاری به‌غدا. هه‌روه‌ها سوپا کوره‌هه‌ژده‌ سه‌له‌که‌یان گرتبوو، ئه‌شکه‌نجه‌یان دا‌بوو بۆ ئه‌وه‌ی زانیاری له‌سه‌ر باوکی بدات به‌ده‌سته‌وه. کوره‌که‌ی که ئییستا له‌گه‌ڵ باوکی ده‌ژی، دووچاری نه‌خۆشی ده‌روونی بووه، زمانی ده‌یگرت و کاتیکیش که بیویستایه قسه‌ بکات ده‌ستی ده‌کرد به‌گریان. باوکی نه‌یده‌ویست زۆری لێ بکات بۆ قسه‌ کردن به‌لکو‌ پرووی کرده‌ من و وتی: «ئییستا زۆر باشتره. ئه‌و به‌سته‌زمانه‌یان ماوه‌ی چهند هه‌فته‌یه‌ک ئه‌شکه‌نجه‌ دا‌بوو. ئه‌و لاواز و بی

حهوسه له بوو، کاتیک نازادیان کرد توانای قسه کردنی نه مابوو. منداله کانی ترم که سی کچی بچکولن کاتیک پاش دوو سال له یه که داپران بینیاغه وه، نه یان دهناسیمه وه. نه وان له دایکیان ده پرسی نه و مامه یه که ماچمان ده کات باو کمانه».

وینه یه کی کاکی وینه گر و سی منداله که یم گرت، له نزیک موخته به ری شوړش. نه و وینه گره که هونه رمه ندیکه به ناوبانگ بوو، هر که باسی که لویه له کانی ده کرد که له به غدا خراپیان کرد بوون، هه ناسه یه کی هه لده کیتشا.

چه کی گهوران، که رهسته ی یاری کردنی مندالان

روژتیک تر دوو کوردم بینی له نزیک وینه گره که وه. نه وانیش پیشمه رگه یه ک و کوره ته مه ن یازده سالانه که ی بوو. نه و منداله گچکه یه زور به جدیی جلی پیشمه رگانه ی له بهر کرد بوو، چه ک به شانوه و هیده ک به قه ده وه. وینه یه کیانم گرت، که شایه تی تراژیدیای که مبونوی وانه ی نه خلایق مندالانی کورد له و ته مه نی خویندنه، ده دات. نه وان هیچ که رهسته ی کی یاری کردنی تر جگه له چه ک و ده مانچه ی گوره کان ناسنه وه. له ماوه ی نه م پینج ساله ی دوایدا، مندالانی کورد نه یان توانیوه وه کو هاوته مه نه کانی خو یان له ولاتانی تر یاری بکن. نه وان هیچ جوړه وانه یه کیان نه خویندوه، جگه له هونه ری توانیخی خو ژیاندن له دنیا یه کی هه ژاردا. چونه خویندنگا بو نه وه ی بتوانیت دواروژتیک بو خو ت به ده ست بختیت، شتیکه نامویه بو مندالانی کورد. نه مه نه و سه ختیانه یه که له دها توودا له دوا ی شهریش یه خه ی کوردستان ده گرت.

روژتیک تر مندالیکه ترم بینی که یه ده گه کانی بو باوکی هه لگرتیوو. نه و هه همیشه به دوا ی باوکیه وه بو وه کو نه وه ی که له روودانی روودا ویکدا ده سته جی یارمه تیبی باوکی بدات.

کارگهی چهک دروستکردن

دوانیوه‌رۆی ۲۳ی ئاب سەردانی کارگه‌یه‌کی چهک دروستکردنم کرد له کوردستان. ئەم کارگه‌یه نارنجۆکی لێ بەرهم دەهینرا. عەلی سنجاری بۆی باس کردم، کارگه‌ی تریش هەن که چهکی تر دروست دەکەن، بەلام لەم شوێنە ی ئێمە وە دوورن. دەیگوت ئەم کارگه‌ی چهکانە دەبێت زۆر بەنهیینی بپارێزین. ئەو کارگه‌یه‌ی که "زۆر له ئێمە وە دووربوو" دەبوو له ئەشکه‌وتیک یانیش لەبن شاخێکدا بێت. رەنگه هەموو که‌سیک، هەموو خانوویەک، ئەشکه‌وتی، دەو‌ه‌نێک لەم کوردستانه نه‌هێنیه‌کی شار‌دیه‌ته‌وه. ئەم کارگه‌ی نارنجۆک دروستکردنه‌ش یه‌کیک بوو له‌و نه‌هێنیه‌یه‌. بەرهمه‌کانی شاراو نه‌بوون، بەلام جیگا‌که‌ی به‌ته‌واوی نه‌هێنی بوو. کارگه‌که له خانوویه‌کی گلێن که له شوێنێکدا بوو له لای رینگای حاجی ئۆمه‌ران _ ر‌ه‌واندز، که زۆر زیره‌کانه شار‌درا‌بووه‌وه. لەم «کارگه‌یه‌دا» مه‌کینه‌یه‌کی ته‌راشکاری مامنا‌وه‌ندی لێ بوو که مۆتۆرێکی پێوه گرێدرا‌بوو به‌به‌ن‌زین کاری ده‌کرد.

که‌ره‌سته‌ی خاوی ئەم کارگه‌یه بۆی ئاسایی بوو. به‌مه‌کینه‌ی ته‌راشکاریه‌که بۆیه‌کان به‌پارچه‌ی ده‌سانتیمه‌تری ده‌ب‌درانه‌وه. ئەم بۆیه باریکانه داده‌تاش‌ران بۆ نزیکه‌ی یه‌ک له‌سه‌ر سی یان چواری ئەو ئەستوراییه‌ی که له‌سه‌ره‌تاوه هه‌یبوو به‌دوو سانتیمه‌تر که له‌شیوه‌ی بازنه‌ی په‌ستینه‌راو ده‌چوون. دوا‌ی ئەوه شیوه و فۆرمیکی نوێیان به‌بۆیه کورت‌کراوه‌کان ده‌دا، به‌شیوه‌یه‌ک که دوو سه‌رقاپیان بۆ هه‌ردوو سه‌ری بۆیه‌کان ده‌کرد. پاشان له شوێنێکی تر پرده‌کران له ماده‌ی ته‌قینه‌ره‌وه، که کورد له‌و بۆمبایانه‌ی که رژیمی عێراق ده‌بیاراندن به‌سه‌ر کوردستاندا و هه‌ندیکیان نه‌ده‌ته‌قینه‌وه، دا‌بینیان ده‌کرد.

باسی ئەوه‌یان ده‌کرد که ئەم بۆمبا خۆم‌الیانه کاریگه‌ری چاکیان هه‌یه بۆ

سه‌ر سه‌نگه‌ره‌کانی عێراق. کورد سه‌ربازه عێراقیه‌کانیان ناچار ده‌کرد له سه‌نگه‌ره‌کانیاندا خۆیان هه‌شار بدن، چونکه پێشمه‌رگه ده‌ستیکی بالا‌یان هه‌بوو له پێکانی سه‌نگه‌ره‌کانی سه‌ربازه عێراقیه‌کاندا. ته‌نانه‌ت فرۆکه‌کانی عێراق و تۆپخانه‌کانیان نه‌یان ده‌توانی سه‌نگه‌ره‌کانیان بپارێزن.

ئەو تاکتیکیه‌ی که پێشمه‌رگه‌ی کورد به‌کاریان ده‌هینا، خۆیان نزیک ده‌کرده‌وه له سه‌نگه‌ره‌کانی دوژمن به‌شیوه‌یه‌ک فرۆکه‌کان ناچار بوون هێرشه‌کانیان بوه‌ستین، نه‌وه‌ک زیان به‌هێزه‌کانی خۆیان بگات. پێشمه‌رگه باسی ئەوه‌یان ده‌کرد که ئەوان زۆر که‌لک له‌و بۆمبا خۆم‌الیانه وه‌رده‌گرن، به‌تایبه‌تی له شه‌ری ده‌سته‌و یه‌خه‌دا.

کابرای ته‌راشکار، چه‌ندین دانه له‌و بۆمبانه‌ی نیشان دا‌ین که به‌و بۆیه ئاسایی و سادانه دروستیان کرد‌بوون. بەلام نه‌یان ده‌ویست که ئەو نه‌هێنیه‌ی که‌چ جو‌ره پلیته‌یه‌ک به‌کار ده‌هینن، که‌شف بکه‌ن.

ئەوه‌ی که‌من لێی حال‌ی بووم ئەوه بوو، هه‌یچ کاتیک ئەو بۆمبایانه له کاری تیرۆریدا به‌کار نه‌هێنرا‌بوون، چونکه کاری تیرۆری له‌لایه‌ن کوردوه وه‌کو کاریکی نائەخلاق‌ی و قبزه‌ون چاوی لێ ده‌کرا. جگه له شه‌ر له‌گه‌ڵ سوپادا، کورد هه‌ندیک چالاکیان ده‌کرد که به‌شیوه‌یه‌کی زۆر ورد به‌رنامه‌رێژیان بۆ ده‌کرد له‌دژی کارمه‌نده دل‌ره‌قه‌کان و ئەو خائینه‌ی که به‌رچه‌له‌ک کورد بوون.

گفتوگو له گهل شو كوردانهى شه شكه نجه درابوون

دوانبوهرۆى ههمان رۆژ، چاوپيڤكه وتنم له گهل يهك دوو لهو كوردانه كرد كه پيشتر له زيندانه كانى رژيمى به غدا دا، پرووبه پرووى شه شكه نجه كرابوونه وه. ژماره يهكى زۆر شه شكه نجه درابوون و جوړى شه شكه نجه كانيش زۆر بوون.

ههر بچوو مایه بۆ باره گای كۆمبتهى راپه راندن، دهیان زیندانبيان نشان ده دام كه له گرتووخانه كانى عيراقدا شه شكه نجه درابوون.

پي ده چوو سهركۆمار عه بدولسه لام عارف له بيري چووبيته وه كه له سهرده مى به عسييه كاندا بۆ ماوه يهكى كورت سه رۆكى ده لته بووبوو.

به ماوه يهكى كورت دواى پرووخانى به عسييه كان، كتيبيكيان چاپ و بلاو كرده وه به ناوى "المنحرفون". لهو كتيبه دا باسى چه ندين جوړ شه شكه نجه نامرۆفانه كرابوو، كه به عسييه كان كردبوويان. دواى شه وهى كه سهركۆمار توانى شه به عسيانهى كه دژايه تيان ده كرد دووربخاته وه، كتيبه كهى قه دهغه كرد.

به راورد كرده نى كاره ساتيك به كاره ساتيكى تر

ئيسوارهى ههمان رۆژ هه والى شه بومه له رزه گه ورده يم بيست كه له رۆژه لاتی توركيا پرووبدا بوو. پاشان له زۆر رۆژنامه دا ده بارهى شه و يارمه تيبه مرۆفانه يهى كه له لايهن ريكخواه مرۆف دۆسته كانه وه بۆ شه و ناوچه يه ته رخان كرابوو، خوينده وه. كورد هه ستیان به هاوده ردى ده كرد له گهل قوربانيبه كانى شه كاره ساته سروشتيبه، نيگه رانى شه بوون كه شه وان هيج ئيمكانيكيان نييه يارمه تى هاوسيكانيان بدن لهو ديو سنورى توركيا وه. شه بي ده سه لانيه شبان بهو باره ناله بارهى خۆبانه وه گرتده دا كه له ماوهى شه ش سه لده دا دوو چارى هاتبوون.

هه روه ها روداويكى تر كه له لايهن راگه ياندنى رۆژئاوا وه سه رنجى بۆ راکيشرا، په يدا بوونى نه خۆشى كۆليرا بوو كه له ناوچهى هه ولير دۆزرايه وه. هه موو هه ولتيك خرايه كار بۆ شه وهى ريگا له بلا بوونه وهى بگيريت. به لام سه ركوت كردنى كورد بهو شپوه وه حشيانه يه و شالوى له ره گ وريشه هه لكيشانيان هيج هاوده رديه كى له گهل ده رنه بر درا، يا خود هه لمه تيكى هاو كاريان بۆ نه خرايه گه ر. چونكه كورد له ناو عيراقيكى سه ربه خۆدا ده ژين، بۆيه نازاره كانيان وه كو كيشه يه كى ناو خۆبى شه و لانه چاوى لى ده كريت.

نەخشەخانەكەى دوكتور ھەسەن ساماوارى

رۆژى چوارشەممە رېكەوتى ۲۴ى ئاب، سەردانى نەخشەخانەكەى ناوپردانم کرد که لەلایەن دوکتۆرىكى عەرەب بەناوى دوکتۆر ھەسەن ھەسەن ھەسەن ھەسەن دەکرا.

لە ماوەى ئەو شەرە دوورودرێژە بى مانایەى لەدژى کوردان، ژمارەيەكى زۆر عەرەب بەشداریان لە خەباتى کورداندا کردبوو یاخود بەشێوەى جیاواز پشتیوانیان کردبوون. دوکتۆر ھەسەن یەكێك بوو لەوانە كە بۆ دوو سال دەچوو لە نەخشەخانەى كورددا كاری دەکرد. لە ھەموو ئەو ناوچە ئازادكراوە كوردیانەى كە ملیۆنێك خەلكى لى دەژى، لەم كاتەدا تەنھا چوار دوکتۆریان ھەيە، ئەوانیش دوکتۆر تاهیر بابان، حىكمەت ھەكیم، ھەسەن ساماوارى (لەوانەيە: سامەرايى - ئاراس) و ئەحمەد سالىح.

ئەم خەستەخانەيە كە لە نىوان چەند دارىكى گەرەدا ھەلكەوتبوو، زۆر لە جادەى حاجى ئۆمەرەن - پەرەندزەو دەوور نەبوو. ژوورێكى گلین وەكو ژوورى چاودێرى كردن، ژوورێكى دەرمان كردنى برىندار و عەمبارێك، سالتونىك كە جىگای دە قەرەوتلەى تىدا دەبوو ھەو و چىشتخانەيەكیش لە تەنىشت خەستەخانەكەو بوو. شونى خۆشتن لەو جىگايەى كە ئاوى لى دەھاتە خوارەو، ئەویش كانىيەك بوو كە ھەمىشە ئاوىكى سازگارى لەبەر دەرۆيشت و سەرچاوەى ئاوى خواردنەو ھەس بوو، ھەرۆھا جىگايەك بۆ فرىدانى پىسايى. پاشان بەوردى باسى ھەموو دەكەم. بەلام با جارى سەرىكى جىگای بىنىنى نەخشەكانى دوکتۆر بەدەين.

ژوورى فەھسكردن و بىنىنى نەخشە لە ژوورێكى پىنج مەتر بەسى مەتر پىكھاتبوو. كەلوپەلەكانى ناو ژوورەكە پىكھاتبوو لە دوو مەتر، دوو كورسى، كورسىيەكى درێژ و كىتەبخانەيەك. ئەو ھى راستى بىت، قەرەوتلەيەكى لى نەبوو كە لە قەرەوتلە بچىت بۆ پاكشان. سەكۆبەك لە

تەنىشت دەرگاكوو، بۆ ئەو مەبەستە دروست كرابوو. ئەم سەكۆبە يەك دوو بەتانى خاچى سوورى لەسەر پراخراوو لەگەل خاوييەك.

ژمارەيەكى زۆر نەخشە پۆژانە روويان دەكردە ئەو جىگايە، نزیكەى ۵۰ تا ۱۰۰ كەس. دەوا و دەرمانىش لە دلنەوايى كردن و قسەكردن و دەرزیبەك و چەند ھەيىك بەدەر نەبوو، ئەویش پەيوەندى بەجۆرى نەخشەيەكەو بوو. زۆريەيان دەبوو بەچەند دەنگە ھەيىك پازى بوونايە، چونكە ئەگەر بۆ ھەر نەخشەيىك پاكەتێك ھەبىيان بەدایە كە پەنجایان سەد دانەى تىدابوو، ئەوا ھەرزوو كۆتايى بەدەرمان دەھات.

جىگای تىماركردن لە راستىدا لە بەشێكى ئەو عەمبارە پىكھاتبوو، كە برىان دابوو بۆ ئەو مەبەستە.

سالتونى نەخشەخانەكە پىكھاتبوو لە جىگايەكى ھەوت مەتر بەپىنج مەتر كە جىگای دە قەرەوتلەى تىدا كرابوو ھەو. زۆپايەكى لە پۆلا دروستكراو لە ناوەرەستى ژوورەكەدا دانرابوو. ئىستە قەرەوتلەكانىان بەدبوو دەروو، لە ژىر درەختەكاندا دايانابوون.

زەحمەت بوو لەو تىبگەيت كە چۆن ئەتوانرا جىگای دە نەخشە لەو ژوورە بچكۆلەيەدا بكريتەو ھەو. دوکتۆر ھەسەن وتى: بەلى «دەبىت جىگای دە قەرەوتلە بكەينەو لەو ژوورەدا، ھەندىك جار دەبىت لە دە نەخشە زىاترىش لەسەر ئەو قەرەوتلەنە بكەون، جگە لەو چارەيەكى ترمەن نىيە».

چىشتخانەكە كە پىكھاتبوو لە كەپرىكى بەگل سەرگىراو، ئەو پۆژەى كەمن سەردانى ئەو شونەم كرد، داخراوو. نەخشەكان كە بەو ناو ھەو بەنىتو دار و درەختەكاندا بلاو بوو بوونەو ھەو، ئەو پۆژە لەلایەن كەسوكارىيانەو خواردنىان بۆ دەھات. جارى وا ھەبوو مەرۆف، ھەموو كەسوكارى ھەندىك لە نەخشەكانى دەبىنى كە ھاتبوون بۆ لای كەسە نەخشەكانىان، بەگوپرى ئامۆژگارىەكانى دوکتۆر خواردنىان دەدانى.

لە ھەموو كوردستانى ئازاددا تەنھا يەك دەرمانخانەى لىيە. ناتوانىت

هه موو عه مباری دهرمانی خهسته خانه که له گه لّ ئه و دهرمانانه ی که له لای دوکتۆریکی سویدی هه یه به راورد بکه ییت. دوکتۆر حه سه ن له سالی ۱۹۶۶ دا به پررسی خهسته خانه که بوو، ئه و کاته ی که شه پری هه ندرین دهستی پێ کرد. ئه و ده لیت «رۆژانه نزیکه ی په نجا تا شه ست برینداری مه ده نیمان بۆ ده هات که به سه ختی بریندار بوو بوون. دوا ی ئه وه ی که فه حسمان ده کردن و ئه وه ی که پیویست بوایه بۆمان ده کردن، داوام له که سوکاری برینداره کان ده کرد که خزمه برینداره کانیا ن له ده ور به ی خهسته خانه له ژیر دار و درهخت و ده ون و شاخ و داخه کاندایه بشار نه وه. من بۆ خۆم ده ون به ده ون و بن دار به بن دار و ئه شکه وت به ئه شکه وت سه ردانی نه خۆشه کانم ده کرد. هه ولّم دها که هه تا بتوانم برینداره کان به شپوه یه کی بهر بلاو، بلاو بکه مه وه ئه ویش له بهر ئه وه ی نه وه کا خهسته خانه که تۆپیکه ی بهر بکه ویت که له لایه ن فرۆکه کانی هیزی هه وایه عیراقه وه به بهرده وامی به شه و و به رۆژ ده یانباراند به سه ر ناوچه که دا و هه رچه بکه که زیندو بووایه یا خود زینده وه ری بپارێزایه راویان ده کرا، تا به کۆمه لّ خه لک سه ریا ن تیا بچیت.

له کاتی شه ره که دا هه یچ شتیکی گواستنه وه مان له بهرده ستدا نه بوو. زۆر جار چه ند رۆژیکه ده خایاند تا نه خۆشه کان ده گه یشتنه خهسته خانه که. زۆر به یان خۆینیکی زۆریان له بهر ده رۆیشت و به واقه و ماوی، گه لیک جاریش به بێ هۆشی ده گه یشتنه خهسته خانه که».

هه ندیک له و بتله دهرمانانه ی پیشان دام که له خاچی سووری سویدییه وه بۆیان نیردرا بوو وتی «ئیمه ژبانی گه لیک نه خۆشمان له مردن رزگار کردووه له ریتگای ئه وه ی که شله ی جیتگا گرتنه وه ی خۆینمان تیده کردن. له کوردستان به شپوه یه کی ئاسایی، باسی خۆین گۆرین هه ر نییه. ئیمه ئه و ماده دروستکرا وه مان ده کرده نه خۆشه کانه وه، که له دوا ی خۆین چاکترینانه. به و شپوه یه چه ندین که سمان له مردن رزگار کردووه. من وه کو که سیکی بێ ده سه لات و ابووم له بهرده م ئه و بریندارانه ی که سک

و قه فه سه ی سنگیا ن بریندار بوو بوو، به لام تارا ده یه ک ده متوانی یارمه تی ئه وانه بده م که ده ست و لاقیا ن یا خود له شیا ن بریندا بوو بوو. له سه ره تادا هه ولّم دها که خۆینه که یان بگه یڕه سینمه وه و برینه کانم پاک ده کردنه وه و بۆم ده پێچان و هه ولّم دها که له شوینیکی په نه اندا خۆیا ن بپارێزن تا له فرۆکه کانی دوژمن بپارێزین که هه میشه به سه ر سه رمانه وه گف و هۆریان بوو.

یه که م شه پۆلی برینداره کان زیاتر خه لکی سقییل بوون، دوا ی ئه وه پێشمه رگه برینداره کانیا ن له به ره کانی شه ره وه ده گواسته وه، چونکه کاتیکی زۆرتری ده ویست بۆ گواستنه وه ی ئه وان.

ئه و پێشمه رگانه ی که به برینداری ده که و تنه ده ست سوپای عیراقییه وه، هه یچ هه وایه کیان به ژبا ن نه بوو. برینداریکی کورد که مه ترسی ئه وه بکات ده گه یڕیت، خۆی خۆی ده کوژیت ئه گه ر هیزی تیدا ما بێت. هه تا ئیستا نه مان بیستوو هه که سوپای عیراقی یه ک گه راوی کوردی به ردابیت. به لام کورد هه ولده دن یارمه تی سه ره تایی ئه سیره عیراقیه کان بدن له گه لّ ئه وه ی که توانایه کی سنوورداریان هه یه، هه تا ته سلیمی سوپای عیراقیا ن ده که نه وه. مرۆف ناتوانیت به خه یالیشیا بیت که پێشمه رگه یه کی ئه سیرکرا و بگۆزێرتنه وه بۆ خهسته خانه یه کی تیرو ته سه لی عیراقی، به لکو ته سلیمی سوپای عیراقی ده کړیت و به شپوه یه کی گشتی تیرباران ده کړین».

دوکتۆر بهرده وام ده بێت و ده لیت: «ئیمه له کاتی هه ر شه گه وره که ی به هاری سالی ۱۹۶۶ دا، رۆژانه سه دان برینداری سوکمان وه رده گرت. ژماره یه کی زۆر به نا پالم و چه کی تر دوو چاری سووتاندن ده بوون. ئیستا به شپیکه ی زۆری ئه و سووتاوانه دوو چاری ئیلتیه بات هاتوون که زۆر زه حمه ته بتوانین چاره سه ریا ن بکه ین به و بړه که مه ئیمکانیا ته ی که هه مانه». له دوکتۆرم پرسی ئایا تۆ چۆن برینداره سهخت و سووکه کان دابهش ده که ییت. ئه ویش له وه لامدا وتی: له راستیدا به گۆیره ی ئه وه ی که

برینداره‌کان چ پارچه‌یه‌کی له شیان له‌ده‌ست داوه. بۆ نمونه برینداریک که ده‌ست یان قاچ یانیش بینایی له‌ده‌ست دابیت ده‌که‌و‌یتته خانه‌ی برینداره سه‌خته‌کانه‌وه. ئەوه‌شی بۆ نمونه په‌نجه یانیش شوینتیکی له‌شی بریندار بووبیت به‌سووک له‌قه‌له‌م ده‌دریت. ئەو بریندارانه‌ی که له‌شیان به‌شیتوه‌ی جو‌راو‌جو‌ر پیکراوه و خوینیان که‌م له‌به‌ر رو‌یشتبیت، له‌خانه‌ی برینداری سووکدا جیگا ده‌گرن.

ژماره‌یه‌کی زۆرم له‌و که‌سانه‌ بینیی که به‌هۆی شه‌په‌وه که‌م ئەندام بوو بوون، له‌که‌په‌رکانه‌ی کۆمیتته‌ی به‌رپه‌به‌رایه‌تی که له‌گه‌ل سه‌رکرده‌کانیادا له‌گفتوگۆی دو‌رو‌در‌تێ‌دا بوون. گفتوگۆکان به‌شیتوه‌یه‌کی سه‌ره‌کی له‌سه‌ر دو‌و شت بوون: چاره‌سه‌ری برینداره‌کان و هاوکاری بۆ که‌سوکاره‌کانیان تا برسی نه‌بن.

که‌م ئەندامه‌کان و ئەوانه‌ی که پیتوستیان به‌یارمه‌تی هه‌بوو به‌شیتوه‌یه‌کی ره‌سمی ده‌نیردران بۆ کۆمیتته‌ی به‌رپه‌به‌رایه‌تی، به‌لام ئەوان پیتیان چاکتر بوو که بچنه‌ لای باره‌گای بارزانی. من بۆ خۆم ژماره‌یه‌کی زۆرم له‌ وانه‌ بینیی له‌ نزیک خیمه‌که‌ی ژه‌نه‌رال بارزانییه‌وه هه‌روه‌ک له‌ سه‌ره‌تای ئەم راپۆرتوه‌ ئیشاره‌تم پیکرد.

له‌ نێو ئەو کوردانه‌ی که داوای هاوکاریان ده‌کرد گه‌نجیکی کورد بوو که باش نه‌یده‌بیست و ده‌بویست جیه‌ازیکی به‌هیزکردنی بیستنی چنگ بکه‌ویت. ئەو زۆر که‌لله‌ ره‌قانه‌ له‌ نزیک خیمه‌که‌ی بارزانییه‌وه لیبی داده‌نیش و له‌لایه‌ن یاری‌ده‌ری بارزانییه‌وه رۆژانه‌ پاره‌ی پیده‌درا، که له‌ لاپه‌ره‌ی بچوک بچوکدا لای خۆی تۆماری ده‌کرد و له‌ گیرفانی دا قایمی ده‌کرد.

دوو پیتشمه‌رگه‌ی ترم بینیی که یه‌کیکیان چاوی راست و ئەوی تریان چاوی چه‌پی له‌ شه‌ره‌که‌ی هه‌ندریندا له‌ ده‌ست دا‌بوو. ئەوان له‌ بارزانی، عه‌مه‌لیاتکردن و چاوی ده‌ستکردیان ده‌ویست.

بێجگه‌ له‌ یاری‌ده‌ری بارزانی، دوو کوری خۆشی له‌وی کاربان ده‌کرد، ئەوانیش ئیدریس و مسعود بارزانی بوون، که هه‌میشه‌ به‌ده‌م ئەو که‌سانه‌وه ده‌هاتن که داوای یارمه‌تیان ده‌کرد.

ئەوه‌م بۆ روون نه‌بووه‌وه که ئاخۆ ئەو دوو پیتشمه‌رگه‌یه‌ی که چاویان له‌ ده‌ست دا‌بوو چیان بۆ‌کرا، به‌لام من ئەوه‌م بیست که ئەنجومه‌نی راپۆرتی شو‌رش توانیبوو‌یان له‌ گوندی گه‌لاله‌ نه‌خۆش‌خانه‌یه‌کی ددان بکه‌نه‌وه و دوکتۆریک له‌وی کاری ده‌کرد.

کوره‌کانی بارزانی کاروباری خزمه‌تی کۆمه‌لایه‌تی و ده‌رمان و کاروباری پزیشکییان دا‌بن ده‌کرد. ئەوان جگه‌ له‌و ته‌رکانه‌ی له‌سه‌ر شانیان بوو، به‌را‌ده‌یه‌کی گه‌وره‌ش نیوه‌ی کاره‌کانی ئەنجومه‌نی شو‌رشیان له‌سه‌ر شان بوو.

هه‌ندیک له‌ برینداره‌کان شایه‌تی ئەوه‌ بوون که رژیمی عیراق له‌ شه‌ردا چ جو‌ره‌ میتۆدیک به‌کار ده‌هینیت به‌رانبه‌ر کورد. له‌ ناو برینداره‌کاندا پیاو‌تیکم بینیی که قاچیکی په‌ریبوو، گه‌نجیکی بیست سالییم بینیی که به‌سه‌ختی ده‌ست و سه‌ری بریندار بوو بوو.

زۆربه‌ی ئەو بریندارانه‌ی که هاوکاریان ده‌ویست، گه‌لیک میتۆدیان به‌کارده‌هینا بۆ ئەوه‌ی داخو‌ازیه‌کانیان یانیش نیوه‌ی داخو‌ازیه‌کانیان جیبه‌جی بکرایه‌. زۆربه‌ی جار کاره‌که به‌وه‌ کۆتایی ده‌هات که یه‌کیک له‌ کوره‌کانی بارزانی نامه‌یه‌کیان ده‌دا به‌و که‌سه‌ی که داوای یارمه‌تی ده‌کرد و ده‌یانارد بۆ‌ئه‌و خه‌سته‌خانه‌یه‌ی که بۆ ددان دروستیان کردبوو له‌ گه‌لاله‌، یانیش ده‌یانارد بۆ لای به‌رپرسی دارایی له‌ کۆمیتته‌ی راپه‌راندن.

ئا به‌و شیتوه‌یه‌ کاروباری کۆمه‌لایه‌تی و ده‌رمانی به‌رپه‌به‌ر ده‌چوون له‌ کوردستاندا. من له‌ دوکتۆر حه‌سه‌نم پرسیی که ئاخۆ چ نه‌خۆشیه‌ک له‌و ناوچه‌یه‌دا به‌ربلاوه‌. ئەو به‌ریز هه‌موویانی ناو‌زه‌د کرد: مه‌لاریا، تیفوس، زه‌حیری، ئیلتیهاب کردنی چاو و تراخوما، که‌مبونی قیتامین و ئیسه‌که

نەرمە ھەروەھا کەم خۆراکی و نەبوونی خۆین، بەشێوەیەکی گشتی لاوازی و کرمی مەعیدە و ھتد.

نەود دەرسەد لەو نەخۆشانە سەردانی دوکتۆر ھەسەن دەکەن، تەمەنیان لەژێر چل سالییەوویە، دەبوو کە تەمەنیکی درێژیان لە پێش خۆیان بەجێ ھێشتبیت. زۆری ئەوان بە دەست کەمبوونییەو بە یانیش ئیلتیھابا تەو دەنالین، کە دەتوانریت لەم سەردەمە ئیمە تیدا دەژین، بەشێوەیەکی ئاسان چارەسەریان بکرت. بەلام دوکتۆر بەم شێوەیە باسی گێرگرفتەکان دەکات: دەرمانەکانمان ناتوان ھیچ کەلکیان ھەبێت ھەتا ئەوکاتە کەمی پێداویستیەکانی ژیان ھەبێت. برسیتی و ئەو نەخۆشیانە کە لەو وە بەلاو دەبنەو تەنھا بەخۆراکی تەواو دەتوانریت بەدژیان بوەستینەو. پاشان دەکریت کەلک لە دەرمان وەرگیری. نمونە بەرچاومان ھەبەو ئەو کە خۆراک و دەرمان چ دەوریکیان ھەبە.

ولاتی سوید نمونە بەکی گەشاوویە کە تێیدا رەفاهیەتی ژیان و خۆراکی باش بوو ھاوالاتیان چاکترین ھو بوون بوو لە رەگ و ریشە ھەلکیشانی نەخۆشی سیل. زۆر ولاتی تریش ھەن کە ئەم ئەزمونەیان ھەبە.

کوردستان دەتوانریت لە کاتی کە لە رەوشیکی ئاساییدا بیت، خۆراک و پێداویستیەکانی ژیان پێشکەش بەھاوولاتیان بکات. ئەو ئەو شەرە پێنج سالییە و گەمارۆی ئابورییە کە خەلکە کە دوو چاری برسیتی و کەمیون کردوو.

ھێرشە ھەواییەکانی رژیمی بەغدا کە بوو لەناوبردنی دەغل و دان و کوشتنی گیانەبەران دەکران، وایکردوو کە خەلکانیکی زۆر نەتوان بەروبوومی کشتوکالییان بەکار بەیتن. لە سێبەری رەشی شەردا، ئەو نەخۆشیانە کە بەھۆی کەم خۆراکییەو دەتەننەو وەکو نەخۆشی سیل، لە ناوچە کەدا تەرەتینیان بیت.

من ناتوانم ئەو نەخۆشیانە لە رەگوریشەو ھەلکیشم کە دوو چاری

نەخۆشە برسییەکان ھاتوون. ئەوان لە سەرەتادا دەبیت خۆیان تیر بکەن. پرسیارە کە ئەو یە بەج شێوەیە ک؟ لە کوێ ھاوکاری پەیدا بکەین بوئەو ی لەو برسیتیییە کەم بکەینەو؟ شتیکی مەحالە کە بتوانین لەلایەن دەولەتیکی عەرەبییەو کۆمەکمان پی بکرت. ئەوان نایانەوویت خۆیان تووشی چەرمەسەری بکەن لەگەڵ ھاوئەژادانیان لە بەغدا کە کاروباری حکومەت بەرپۆ دەبەن.

خاچی سووری نیتو دەولەتی چەندین ھەولیان داو بوو ئەو ی بەغدا رازی بکەن تا بتوانن خۆراک و دەرمان و جلویەرگ بوو کورد بنیرن، بەلام بەغدا ھەموو ئەو ھەولانە ی رەت کردۆتەو.

ئابلوقە ی تەواو تە لەسەر کوردستان وایکردوو کە ولاتە کە بەتەواو تە ی گۆشەگیر بییت. لەسەر ئەم رەوشە دەزگا گەورەکانی دەنگویاس خۆیان کەر کردوو. بەرژەوئەندی ئابوری وھی تر وایان کردوو کە دەولەتی بەغدا بتوانریت راکەیانندی جیھانی و راکەیانندی کانی تر چا و بنوقیتن لە تراژیدیای کوردستان. زۆر کەم ھەن کە بزانی چ لە شاخەکانی کوردستانا روددات.

بەلام ئەو ی کە روودەدات "کیشە بەکی ناوخی عیراق" نیبە. بەلکو کیشە بەکی ھەموو مرۆفایەتی پەبوئەندیدار دەکات. بەھۆی پیکدادانەکانەو ھەموو خەلکی کوردستان بەبەردەوامی رووبەرۆوی مردن دەبنەو، مردن لە رێگای برسیتیییەو، بەھۆی ئەو نەخۆشیانە کە ناتوانریت چارەسەریان بکرت بەھۆی نەبوونی پێداویستی ژیان. لە ھەموو شەر و کیشەکاندا، لایەنەکان ھاواری و ھاوکاریان دەکرت. عەرەبەکان ھاوارییان زۆرە و، کوردیش کەم.

ئەم قسانە ی دوکتۆر ھەسەن لە کاتی کە دەکرین کە لەگەڵ رەوش و گۆرانکاریەکاندا دەگونجیت، کاتیک دامودەزگای تورکەکان لە گەلیک لاو ھاوکاریان بوو دیت، لە ھەموو دنیاو، کە زۆر دوورن لەو گۆشەگیرە ی کە

کورد دوو چاری هاتون، له کاتیکدا که به شیوه یه کی به ربللاو هاو کاریه کان ده نیردرین بو تورکیا تا له کاربگه ری ئه و کاره ساته سروشتییه کهم بکه نه وه که دوو چاری رۆژئاوای تورکیا هاتبوو. به لام هیچ کام له و ریکخراوانه ی که له و نزیکانه ی ئیمه کارده که نه یان توانی دهستی یارمه تییا بۆ ئه و ناوچه سنووربانه رابکیشن که ئه وه بۆ پینج سال ده چیت له ناو کاره ساتدا ده ژین. ئه م کاره ساته بووه ته فاکته ریک له ماوه یه کی دریتتر له شه ری یه که م و دووه می جیهان.

ئه و ره وشه ئالۆزه ی که خه لکی سقیلی کوردی تیدا ده ژی، وه کو تاقیکردنه وه یه ک وایه بو ریکخراوه مرۆقایه تییه کان. ئایا ئه و ریکخراوه مرۆقیانه چون بتوانن خویان بگه یه ننه ئه و خه لکانه ی که پتوبستییا ببه کۆمه ک هیه له و ناوچه که نارگیرانه ؟

من پرسیا ری ئه وه م کرد که ئاخوچ ده رمانیک له وانی تر زیاتر پتوبسته ، دوکتور ئاوا وه لامی دامه وه :

- ده رمان دژی مه لاریا .

- ده رمان دژی جوړه ها کرم .

- په نسلین و ستریتۆمیسین و... هتد

- ماده دی میکروۆب پاککه ره وه .

- (د. د. ت) و سابون و جوړه کانی .

- ماده دی ئارامکردنه وه .

- ده رمانی دژی زه حیری و دژه به کتريا ، ئه و شله یه ی که ده کړیته له شه وه وه کو ئاوی موقه تهر، که به هو ی زه حیری وه له له شدا کهم ده بیته وه .

ههروه ها دوکتور ئاره زووی ئه وه ی ده کرد که که ره سته ی برینپیچی و جهراحی و بابه ته کانی هه بیته .

دوکتور باسی ئه وه شی ده کرد که پتوبستی زۆریان به عه مباریک

پاراستنی ده رمان به تایبه تی ئه و شله یه یه که له جیاتی خوین ده کړیته نه خو شه وه ، هیه ، له کاتی بوړدومانکردنه له ناکاوه کانی عیراقدا .

له پال ئه و ده رمان و که ره ستانه ی که له لایه ن خاچی سووره وه نیردرا بون ، ده رمانیش ده بینرا که نیشانه ی ئیرانی و عیراقیان پیوه بوو ، به قاچاخی هینرا بون .

من دلّم به وه خو ش بوو که توانیم ئه و ئامیره ی که زه ختی خوینی خۆم پیده گرت له گه لّ ئه و ئامیره ی که دوکتور بو گو یگرتن له دلّی نه خو ش ده بکاته گو یچکه ی ، به جیبه یلم بو خه سته خانه ی ها وپیشه کهم دوکتور هسه ن . سوپاسم کرد بو ئه و زانیاریانه ی که پییدام و خاترخوازیم لی کرد .

پرسیاری سه ره کی ئه وه بوو چون بتوانریت خه سته خانه یه ک که به مانای وشه خه سته خانه بیت بو ئه و دوکتوره عه ره به که خو ی کردبووه قوربانی و شایه نی بیت، دابین بکړیت. ته نها نه خو شه کانی ئه و پتوبستییا ببه خه سته خانه یه کی وایه ، به لکو هه موو دانیشستووانی ناوچه که که ئازاریان ده چیشته پتوبستییا بپیه .

رۆژی پێنج شەممە، ٢٥ی ئابی ١٩٦٦، دوا رۆژی میوانداریم بوو لە لایەن کۆمیتە یارپەراندنی شۆرشەوه. لە راستیدا هەموو ناوچەکانی حاجی ئۆمەرەن - رەواندزم بینیبوو. ئەو ناوچە یە چەندین دۆل و شیوی لێیە، کە سەرەوخوار کوردستانیان لە خاچ داوه. ئەگەر مەرۆف بیتوانیایە جاده قیرتاوهکانی دۆل و شیوهکان بە کاربەینی ئەوا دەتوانیت بە ماوه یەکی کەم بە نێو کوردستاندا بگەریت. هەموو ئەو ریگانە دەچنەوه سەر ئەو ناوچانەی کە لە ژێر دەستی رژیمی عێراقدا.

نەمەوهیست ماوه یەکی زیاتر لە کوردستان بێنمەوه ئەویش لە بەر دوو هۆ: یەكە میان ئەوه بوو، هەستم دەکرد پێویستی یەکانی خەلکی سقیلی کورد و ایان دەخواست کە راپۆرتێکی بە پەله بنوسم بۆ کۆمیتە ی سویدی - کوردی، لە دوايشدا بۆ خەلکی سوید. دوو هە نەمەوهیست خانەخوێکەم زیاتر زەحمەت بەهۆی جینگاگۆرکی و گواستنهوه م لەم دۆل بۆ ئەو دۆل.

دەنا هەتا بێنی لە گەل هاوڕێکانمدا خۆشم رادهبوارد. کۆمیتە ی راپەراندن میان بە باشترین خواردن کە دەست بکەوتایە، دەعوەت دەکرد، بەلام من ئیشتیای خواردنم نەما بوو لە کوردستان. بۆ هەرشوێتیک دەرویشتم هەژار و بەلەنگاز و، مەرۆقی برسیم دەدیت بە خۆبان و دەموچاوه لاواز و چاوه زەرد هەلگهراوه کانیانەوه. ئەوان کاتیک دەیانزانی کە من دوکتۆرێکی سویدیم دەهاتنە پێشەوه لیم و باسی نەخۆشیەکانی خۆبانیان بۆ دەکردم، کە زۆربە ی ئەو نەخۆشیانە بەهۆی کە مەبونی ماددە ی پێویست و نەبوونی دەرمان بەدژی مەلاربا و... هتد، بلاو بوو نەوه.

رۆژی هەینی ٢٦ی ئاب، ناوێردانم بە جێ هێشت و لە گەل مەحمەد مەحموود (سامی) کە کورپکی گەنجی ئەندامی کۆمیتە ی راپەراندن بوو، بەرەو بارهگای بارزانی رۆیشتم. سامی پێنج ساڵ لە زانکۆی لەندەن ژبانی بەسەر بردبوو، هەر بۆیە بە ئینگلیزی قسەمان دەکرد. ئەو چەندین ساڵ بوو ئەندامی پارتی دیموکراتی کوردستان بوو. ئەم شتانه ی بۆ باس کردم: «سالی ١٩٦١، عەبدولکەریم قاسم توانیبوو بەرەو پرووی پارتی کوردان بپێشەوه، زۆر لە ئەندامانی پارتی زبندانی کردبوو، بەشیتیک لە بارهگاکانی حزب وێران کرابوون، کاتیک ژەنەرال بارزانی دەستی بە بەرگریکردن کرد لە ناوچەکانی بارزان لە ١١ ئەیلولی ١٩٦١ دا. لەو رۆژەوه، پارتی دیموکراتی کوردستان دەستی بە خۆرپکخستن کردەوه لە دەوری بارزانی. لە نیوان بارزانی و ئەندامانی پارتیدا ناکۆکی سەری هەلدا بوو. سکرێتیری پارتی ئیبراهیم ئەحمەد و پاشانیش جەلال تالەبانی کە کەسیکی گەرنگ بوو، بارزانییان بە جێ هێشت. جەلال تالەبانی لە هەولێ ئەوه دا بوو کە لە لای خۆیەوه لە گەل رژیمی عێراق رێک بکەوێت. وێنەکانی لە هەموو لاپەرەکانی رۆژنامەکانی بەغدا دا لە گەل سەرۆک وەزیرانی پیشوو عەبدولرحمان بەزازدا بلاو دەکرا بهوه. بەرپەرەکانی جەلال تالەبانی و ئیبراهیم ئەحمەد لە دژی بارزانی، بووه هۆی پیشاندانی هێزی بارزانی. پێشمەرگەکانی ژێر دەستی جەلال تالەبانی بەشیتیک زۆر کەم و هیچ لە بارانەبووی لەشکری کورد پێک دەهێنن، کە نایانەوێت بەدژی ژەنەرال بارزانی چەک هەلبگرن. دوا ی ئەو لێک ترازانە، رژیمی عێراق وای دەزانی کە ئێسمە ناچار دەکات هەرچۆنێک بیت لە گەلیان رێک بکەوین. بەلام هەرزوو بۆیان دەرکەوت کە هاوکاربکردنی تالەبانی لە گەل عێراق ناتوانیت تەرازووی هێز بە لای خۆیاندا بشکێنیتەوه. ئێسمە لەو باوهرەداین کە تالەبانی زۆر کەمتر رێزی لێ دەگیریت لە بەراورد لە گەل ئەو کاتە ی کە شان بەشانی بارزانی وەستا بوو».

دیدار له گه‌ل میوانانی تازه

دهم ژمپیر چوار گه‌یشتینه باره‌گای بارزانی. من به‌دوای ئه‌و هاو‌پیتیانده‌دا گه‌رام که جاری یه‌که‌م لیره بینیبوونم. به‌لام پیتیان وتم که ئه‌وان لیره نه‌ماون و میوانی نوێ له شوینه‌کانی ئه‌واندان. سیاسه‌تی بارزانی ئه‌وه بوو که خه‌لک له هه‌موو کوردستانه‌وه بانگه‌پشتن بکات و له‌گه‌لیان گفتوگو بکات له شوینه جباو‌ازه‌کانی خویدا، ئه‌و ماوه‌یه‌ی که ده‌مپینه‌وه وه‌کو میوانی شه‌خسی خوێ هه‌لسوکه‌وتیان له‌گه‌ل ده‌کات. دوو که‌سم بینی که برای یه‌کتربوون، ئه‌وانیش سه‌لاح و مسته‌فا نیره‌بی بوون، له هه‌مان کاتدا سه‌رۆک عه‌شیره‌ت و به‌رپرس بوون له پیشمه‌رگه‌کانی باکور.

سه‌رداری حه‌مه‌د ئاغا که ئه‌جوتسانی بارزانی بوو پیتی راگه‌یان‌دین که بارزانی ده‌توانیت ئیواره‌ی شه‌مه‌ی ۲۷ی تاب پیشوازی له میوانان بکات. پاشان ئاگادری کردین که بارزانی تووشی ددان ئیشه‌یه‌کی سه‌خت بووه، بۆیه نه‌یتوانبووه میوانه‌کانی ببینی. ئیمه‌ چاوه‌ریمان کرد تا رۆژی دوایی، ئه‌و شه‌وه له جیگا کۆنه‌که‌ی خۆم خه‌وتم له‌گه‌ل میوانانی تازه که له‌سه‌ر زه‌ویه‌که جیگایان راخستبوو.

رۆژی دوایی ئاگادار کراین که بارزانی ده‌وری سه‌عات ۱۰ی پیش نیوه‌رۆ، په‌یدا ده‌بیت. وه‌ک هه‌میشه یه‌کیک له خیمه‌کان ئاماده‌کرا. ده‌وروبه‌ری ۱۱ بوو که بینیم هه‌موو نیگا‌کان بۆ لای ئه‌و ده‌ربه‌نده ده‌یان‌روانی که که‌وتبوه خوار ئیمه‌وه، کاروانیکی بچووک که له پینج شه‌ش ئیسترتیک پتکه‌اتبوو به‌هیتواشی لیتمان نزیک ده‌بوونه‌وه. له ئه‌سپی یه‌که‌میان که‌سیکی جل سپی سواریبوو بوو که ده‌موچاوکی مه‌سیحییانه و ریشیکی سپی هه‌بوو، ئه‌ویش شیخ نازم ئه‌لعاسی بوو که به‌رپرسی سیاسی و رۆحی عه‌شیره‌تی ئه‌لعوبید بوو، له به‌ده‌ویه‌کانی ناوچه‌ی که‌رکووک بوو. دوای ئه‌وه‌ی که میوانه‌کان گه‌یشتنه ناو خیمه‌که، بارزانی خویشی په‌یدا بوو. ده‌وری سه‌عات ۱۲ شیخ ده‌ستی کرد به‌نوێژکردن له‌گه‌ل

ئه‌و چهند که‌سه‌ی که له‌دوایه‌وه بوون. پاش ته‌واو بوونی نوێژه‌که‌ی، له‌سه‌ر زه‌ویه‌که دانیشتم و به‌ده‌نگیکی به‌رز ده‌ستی کرد به‌پارانه‌وه و دو‌عاکردن بۆ برایه‌تی کورد و عه‌ره‌ب.

بارزانی کاتیک منی بینی که له بهردهم خیمه که دا دانشتیبوم، ئیشاره‌ی بوکردم و پیتی وتم که پرۆم بو لای. چهند ههنگاوێک وهستا، به بێده‌نگی چاوی لی دهکردم. ناچار بووم که بێده‌نگییه که بشکینم، به ناوی کۆمیتیه‌ی سویدی - کوردیییه‌وه سوپاسم کرد بو ئه‌و میوانداریه‌ی که ئه‌و ده پرۆژه لیبیان کردم. من به‌ژه‌نه‌رالی بارزانیم وت: له کاتی گه‌رانه‌وه‌مدا چهند پرۆژیک له جنیف ده‌مینمه‌وه، پیم وت که ئاخۆ هیچ داخوازی و راسپارده‌یه‌کی هه‌یه که بیه‌گه‌نیم به کۆمیتیه‌ی خاچی سووری نیوده‌وله‌تی، چونکه من ده‌مویست راپۆرتیکیان له‌سه‌ر ره‌وشی کوردستان پێشکەش بکه‌م. ده‌بیت ئه‌وه‌ش بلیم که من هیچ کاره‌کته‌ریکی فه‌رمیم له‌م کاره‌دا نییه. بارزانی له وه‌لامدا وتی: «تۆ بو خۆت به‌چاوی خۆت ره‌وشه‌که‌ت ببنیه. من نامه‌ویت له راپۆرته‌که‌ی تۆ خۆم هه‌لقورتینم، که بو خۆت به‌نامه‌ت بو‌داناوه. تۆ ده‌توانیت له راپۆرته‌که‌تدا بو ریک‌خراوه‌که‌ت و خاچی سوور، ئه‌وه‌ی که خۆت پیت مه‌نتقییه‌ بینوسی، بو خۆت بینیه‌ته‌ خه‌لکی سڤیلی کورد له چ ره‌وشیکدا ده‌ژی» پێش ئه‌وه‌ی خواحافیزی لی بکه‌م، جاریکی تر سوپاسی هه‌ندیک له ئەندامانی کۆمیتیه‌ی راپه‌راند‌م کرد، بو ئه‌و راپۆرتیه‌ی که به‌کورتی له‌سه‌ر ئه‌و پاکتاوکردن و ئەشکه‌نجیه‌ی که له کوردستاندا به‌رپێوه ده‌بریت له‌لایه‌ن عێراقه‌وه ئاماده‌یان کردبوو بۆم.

دوای ئه‌وه، بو نانی نیوه‌رۆ له‌هه‌مان چادردا که شیخ نازم و ئه‌و چوارکه‌سه‌ی که له‌گه‌لی بوون، ئاماده‌ بووم. شیخ وه‌کو یه‌کیک له گه‌رنگترین سه‌رۆکه‌ ئاینییه‌کانی عێراق باسی لی وه‌ده‌کرا، که کاریگه‌ری زۆری بو کورد هه‌بوو. ئه‌وه‌ی که به‌و شیویه‌ی و وا به‌رپێزه‌وه پێشوازی لی ده‌کرا، چونکه رێگای نه‌دابوو ئەندامانی خپله‌که‌ی له تالانکردنی مالی کورداندا به‌شداری بکه‌ن. کاتیکیش قسه‌م له‌گه‌ل کرد، ئه‌و شته‌ی لی نه‌شارده‌وه.

شه‌ری عێراق له‌گه‌ل کورددا بووبوه هۆی ئه‌وه‌ی که زۆر له کورده‌کان دوو دل بن له به‌رانبه‌ر وته‌کانی ئیسلام له‌مه‌ر براهیه‌ی دنیا‌یی. من پێشتر له‌گه‌ل ئیدریس بارزانی له‌مه‌ر په‌یوه‌ندی کورد به ئیسلام، گه‌توگۆم کردبوو. ئیدریس بارزانی له وه‌لامدا وتی: شه‌ری عێراق و کورد وای کردوه که بیروباوه‌ری کورد به‌رامبه‌ر هه‌ندی وانه‌کان لاواز بێ. هیچ کاتیک پێش ئیستا به‌م شیویه‌ی کورد دووچاری هه‌ره‌شه‌ی شه‌ری پاکتاوکردن نه‌بوون له‌لایه‌ن لایه‌نگرانی ئیسلامه‌وه. ئیدریس ده‌یگوت که هه‌له‌که له قورئانه‌وه نییه وه‌کو پێ نیشانده‌ریک، به‌لکو هه‌له‌که له ده‌سه‌لاتدارانی عێراقییه‌وه‌یه. سیاسه‌تی عێراقییه‌کان کاریگه‌ری نازیمی له‌سه‌ره‌و، عه‌بای ناسیۆنالیزمی عه‌ره‌بی له‌خۆ ئالاندوه. ئیستا یه‌کیک له سه‌رۆکه ئاینییه‌کانی عه‌ره‌ب هاتبوو بو لای بارزانی، تا له‌به‌رده‌م چاودێرانی بیانیدا دان بنیت به‌و هه‌موو تاوانانه‌ی که له‌لایه‌ن عێراقه‌وه ده‌ره‌ق به‌کورد کراون.

هیچ زانیاریه‌کم، له‌سه‌ر ناوه‌رۆکی دانشتینه‌که‌ی شیخ نازم و بارزانی ده‌ست نه‌که‌وت که ئاخۆ باسی چیان کردوه. ئه‌وه‌ش روون نه‌بوو که ئاخۆ، شیخ وه‌کو که‌سیکی سه‌ره‌خۆ هاتبوو یانیش له‌لایه‌ن رژیمی عێراقه‌وه نێردراوو.

ئەو دەی گرنگ بوو بۆ راپۆرتە کە ئیتمە ئەو بوو کە سەرۆکی ئێکی رۆجی بە ئاشکرا باسی تالانکردن و دەست بە سەرداگرتنی سەرۆت و سامانی کوردانی دەکرد.

دەسەبەست بزانم ناخۆ شیخ نازم رینگام دەدات وینە یەکی بگرم. لە سەرەتادا رازی نەبوو، چونکە کاریکی وا بە دژی پرنسیپەکانی قورئانە. کامیتراکەم هینا و پیموت کە بە بێ بەکارهێنانی کامیتر ناتوانم راپۆرتیک لە سەر ژێانی خەلکی سقییل بنوسم، ئیتر ئەو بوو ئەویش رینگای دام وینە یان بگرم.

رەنگە ئەو بۆیە رینگای دام وینە ی بگرم، تا هاو دەردی خۆی لە گەڵ کورد نیشان بدات و بە لگە یەکم بدات کە ئەو لە هاتنە کە ی سادقانه یە. کورد بەم شیوێهە لە سەر شیخ قسە یان دەکرد: «ئەو پیاویکی عادله و شیخیکی باشه، ئەو کاتە ی کە سوپای عیراق ئیتمە ی دەرکرد لە گوند و مال و مولکە کامان، شیخ رینگای نەدا خیلە کە ی لە تالانکردنی مالی کورداندا بە شداری بکات.»

رۆژی شەممە ی ۲۸ ی ئاب، دوا رۆژی من بوو لە باشووری کوردستان. پیش ئەو دە ی سە فەر بکە مەو بۆ لای خۆمان، لە رینگا لە جنیث لامدا، تا سەردانیکی کۆمیتە ی خاچی سووری نێودە و لێ تی بکەم.

کۆبوونەو دەم لە گەڵ پ. گایلارد، کۆمیتە ی خاچی سوور

پینج شەمە ی یەکی ئەیلول کە بە خە بەر هاتم لە میوانخانە ی (هوتیل) ی پریندینت لە جنیث، خۆم دیبەو. تە لە فۆنیکم بۆ هاو ریبە کم کرد کە لە خەستە خانە ی زانکۆ ی جنیث کاری دە کرد. بە لام خۆش بە ختانه ئەو رۆژە کاری نە دە کرد. هات بۆ هوتیلە کە بۆ لام و بردمی بۆ باره گای نێونە تەو دە یی خاچی سوور.

ناوی خۆم نووسی لە پرسگە کە ی گایلارد، دەمزانی ئەو پیشتر لە گەڵ کیشە ی کوردا خەریک بوو. لەو کاتە ی خەریکی ناو نووسین بووم لە لای پاسە وانە کە و بۆم باس دە کرد کە چ ئیشیکم هە یه، گایلارد لە وێه رە تە بوو. کابرای کارمە ند یە کسەر منی پیناساند و، ئەویش وتی دە توانیت ئیستا لە گە لم بێیتە ژوورەو. ژوورە کە ی لە قاتی سیبە م بوو.

ئەو لە پلە ی یە کە مدا دە یویست بزانیت ئەو هاو کاریانە ی کە لە لایە ن ریکخراوه جۆراو جۆره کانهو ناردراوه بۆ کوردستان، چیان بە سەر هاتوو. پاشان وتی: «ئیمە هیچ بە لگە یە کمان بە دەست نە گە یشتوو کە ناخۆ هاو کاریه کان گە یشتوو نە تە کوردستان یان نا. ئیمە بە لامانهو گرنگ نیبە بە چ رینگایە ک و بە چ شیوێهە ک هاو کاریه کان گە یشتوو نە تە کورد.»

منیش لەو ئەلامدا وتم کە یارمە تیبه کان گە یشتوو نە تە کوردستان لەو ماوه ناخۆشە ی بە هاری سالی ۱۹۶۶. هە لبە ت من نە مده توانی وە لامی ئەو بە دە مەو کە ناخۆ یارمە تیبه کان بە تە و او هتی گە یشتوو نە تە کوردستان یان نا. پیم وت: کۆمیتە ی راپەراندن و بارزانی، سوپاسی ئیسو دە کە ن بۆ هاو کاریه کانتان. ئەو لە گە لمندا لە سەر ئەو دە ی کە پیم وابوو زۆر زەحمە تە بتوانریت پە یو ندی بە کوردهو بە کریت، کۆک بوو. پینی راکه یاندم کە خاچی سوور لە هە و لێ ئەو دە دان وە فدییک بنیرن بۆ کوردستان، بە لام ئیستا دەنگۆی

ئەو ھەيەكەل شەھەر كە تەم كاتەدا ھەستائە و ، باسی ئەو دەكریت كە كیشەكە بە ئاشتی چارەسەر دەكریت ، بۆ ھە ئیمە تا كاتیکی تر ھەولە كەمان ھەستاندو ھە .

پیتەم و ت كە كورد لە ھە ماو ھەیی كە پیتەدە و تریت گفەتو گۆ بۆ ئاشتی ، پیتەبەستییەکی زوریان بە دەرمان و جل و خۆراك ھە ھە . ھێچ گەرانتیەك نییە بۆ ئەو كورد جارێکی تر یانیش چەندین جاری تریش ھیش نەكریتە ھە سەریان . ئیستە درەنگە كە خاچی سوور ھە دە بنیتریت . بۆم باس كە من بۆ خۆم دوو بە تانیم بە خۆمدا دەدا كە خاچی سوور ناردبوونی ، ھێچ كاتیك ھیندەئەو كاتەئە كە خۆم گرمۆلە دەكرد لە ژیر ئەو بە تانیانەدا ، بۆ ئەو خۆم لە سەرمای بە یانیانی شاخەكانی كوردستان پیتە خۆر ھە لە تەن بیاریم ، لە گەرنگی ھەواری مرۆفانە نە گە یشتووم .

من باسی كیش و گەرنگی ئەو ھەم كە دەفەدیک بنیتریت بۆ لێكۆلینە ھە لە كوردستان . شەری پیتەج سائە و ئابلوقەئە دەرمان و خواردن ھە ھە ، بەخەستی بۆردومان كەردنی كوردستان بە ناپالم ، دەكریت بكۆریتە ھەواری بۆ تێگە یشتن لە ھە كە لە كوردستاندا پیتەبەستی بە ھەواری ھە ھە .

بە راستی جیگای داخە كە رێك خراو ھە مرۆقیەكانی جیھان نەتوانن ھەفەدیک بنیترن بۆ كوردستان . كۆمیتەئە خاچی سوور ھەقی ئەو ھە ھە ھە ھەفەدیک بنیتریت . بۆم باس كە كۆمیتەئە سویدی - كوردی توانیبۆ ھەتی كاربگەری لە سەرخاچی سووری سویدی پەیدا بكات ، ئەو بەباشی ئاگاداری ئەو ھە ھە . داوای لێ كەردم كە راپۆرتیكی نووسراو ئامادە بكەم بۆ خاچی سووری نێودەوڵەتی لە مەڕ باشووری كوردستان . پاش ئەو ھە رەزامەندی كۆمیتەئە كوردی - سویدی ھە ھەگرت ، راپۆرتبەكم بۆ ئامادەكەردن ھە بۆم ناردن .

نەمەییەکی درەنگ كەوتوو

رۆژی شەمە ۳ئە یلەوول گە یشتمە ھە فەرۆكەخانەئە ئارلەندا (ستۆكھۆلم) ، بەخۆم و نۆسەد وینەئە نەشۆردراو ھە و ، كۆمەلێك تیبینی كە لەسەر رۆژمیریك نووسیبوونم . رۆژی داوایی سەیری سندوقی پۆستەكەم كەرد نامەئە شەش ھەفەتەئە تیدا كەلەكە بووبو . لە ناو نامەكاندا ئەم نامە یشم بۆ ھەاتبوو :

ئازیم سەلا ھەدین

ھیوادارم دلت لیم نەرهخێ كاتیك دەبیستی من لە ھەولەكاندا سەركەوتوو نەبووم ، بۆ ئەو ھە بۆتوانم رێگا ھەكەت بۆ پەیدا بكەم تا بچیتە كوردستان . نەمتوانی پەيوەندی ببەستەم بۆ ئەو ھە كەسێك پەیدا بكەم كە لەگەڵ خۆئە لە سنوور بپەرینیتە ھە بۆ كوردستان .

لەگەڵ جوانترین سلاومدا

ن . ن

پیشکش به هاوریکانم، قاچاچییه کان

شانسم هه بوو که پیش سه فەرکردنه کهم بۆ کوردستان، ئەو نامەم بە دەست نەگەشت، ئەو شوینە ی که له هه موو مرۆفایه تی دایانبراندوو. توانیم سه فەرکه م بکه م به هۆی چاکه ی ئەو قاچاچییه نه وه که یارمه تی ده رن بۆ که مکردنه وه ی برسیته ی له و ولاته دا. من به و په ری خوشحالییه وه ده مه ویت ئەم راپۆرته پیشکش به و هاورۆ نەناسراوانه م، قاچاچییه کان بکه م، که به هۆی ئەوانه وه ئیمه توانیمان په یوه ندیه کی بچکۆله له گه ل ئەو ئەندامانه ی مرۆفایه تی که له بیرکراون، بگرین.

نامه ویت به رپرسیاریتی ئەوه بخه مه سه رشانم که باسی ژبانه ی خه لکی کوردستان بکه م. کورد خۆیان ده توانن ئەو کاره بکه ن. به لام به چ شتیه یه ک؟ هه موو په یوه ندیه ک له گه ل ئەوان قه ده غه یه. من ته نها هه ولی ئەوه م داوه بتوانم بیه به پردیکی بچکۆله له نیوان ئەوان و دنیا دا. ده بیته ریگا به کورد بدریته خۆیان داخوای و مافه مرۆفایه تیه کانیا ن بخه نه پیش چاو. ده بیته مه جالی ئەوه یان بۆ پره خسیتریت که بتوانن باسی ئەو ئەشکه نه ج و هه ولدان بۆ پاکتاوکردنی نه ژادییه بکه ن، که رووبه روویان بوته وه. له دوو به شی داها تووی ئەم راپۆرته دا، ئەوان خۆیان دینه قسه و باسی ژبانه ی خۆیان ده که ن. گیترا نه وه کان ه ی ئەوانن. ئەوان خۆیان به رپرسیارن له دروستی گیترا نه وه کان بۆ کۆمیتته ی سویدی - کوردی.

له مه ر پاکتاوکردنی نه ژادی و ئەشکه نه ج له کوردستان دا

به شی زانیاری کۆمیتته ی راپه راندن

له ۱۱ ئەیلوولی سالی ۱۹۶۱ دا جاریکی تر رژیمی عیراق ده ستی کرده وه به شه ر دژی گه لی کورد. له ۸ ی شوباتی ۱۹۶۳ بۆ ماوه یه کی کورت شه ره که وه ستینرا، به لام هیرشه کان سه ره له نوێ له ۹ ی ته مووزی ۱۹۶۳ دا ده ستیان پیکرده وه به شتیه یه کی مالتویرانه که رانه. پاشان له ۱۰ ی شوباتی ۱۹۶۴ دیسان بۆ ماوه یه ک شه ره که وه ستینرا، له نیسانی سالی ۱۹۶۵ دا ده ستی پیکرده وه تا ناوه راستی حوزه ییرانی سالی ۱۹۶۶ درێزه ی کیشا. هه زاران له خه لکی بی تاوان و ئاشتیخواز بوونه قوربانی شه ره کان، رژیمی عیراقی ته نیا مه به ستی لیدانی هتیه کانی پیشمه رگه نه بوو به لکو خه لکی سقیلیشی گرتبووه وه، له وان هه سه دان گوند و ده غل و دان و ئاژه لیا ن له ناو بردارن. له ماوه ی شه ره که دا رژییم گونده کوردیه ئاشتیخوازه کانیشی بۆردومان ده کرد له گه ل شاره کانی که له ژیر ده ستی خوشیا ندا بوون له وان هه ش: قه لادزی، ئامیدی، ده وک، زاخو، ره واندر، پینجوتین و کویه و زۆری تر. دانیشتووانی شاره کان ناچار ده کران مالت و حالی خۆیان بۆ خه لکه عه ره به کان به جی به ییلن، له خانووی نویدا جیگیر ده بوون که له سه ر که لاوه کانی گونده کوردیه کان دروستیان ده کردن.

ئەم راپۆرتە هه ندیک له و کاولکاربا نه له خۆده گریته، که ژماره و رۆژی تاوانه که و ئەوه ی که به سه ر خه لکی سقیلدا ها تووه، به تاییه تی ژن و مندال. ئیمه به هیوای ئەوه یین بتوانین به وردی تاوان و پیشیتلکاریه کانی رژیمی عیراقی که پیچه وان ه ی نۆرمه نیتونه ته وه ییه کانن، بخه ینه روو.

ته نها ئەوه به س نییه باسی کوشتاری کوده تاچییه کانی شوبات له ژیر راپه رایه تی حزبی به عسدا بکه ین که له دوای سالی ۱۹۶۳ وه پتی هه ستاون. ئەو تراژیدیا نه ی که له لایه ن رژیمی قاسمه وه کران، هه لده گرین بۆ هه لیکتی تر.

کۆمهڵکۆژی له شاری سلیمانی*

ئهم کۆمهڵکۆژییه له لایهن پارتی به عسهوه کرا، که له شوباتی ۱۹۶۳دا دهوله تیان پیکهوهنا و بریاریان دا شه ره که هه لگه یسه یه نه وه، به و شیوه یه نه و په یمانه ی دابویان که ده یانه ویت کیشه که به ناشتی چاره سه ر بکه ن، خسته ژیر پی.

ئهم رووداوانه له ئیواره ی ۸ و ۹ ی حوزه ی رانی ۱۹۶۳ دا له شاری سلیمانی روویانداوه، که گه وه ترین شاری کورده. ئهم میتودانه به کاره یتران:

۱- راگه یانندنی رهوشی نااسایی به بی نه وه ی پیشتر خه لکه که ناگادار بکری نه وه.

۲- گرنتی هه موو ریگا و بان و ناوه ندی شار به ده بابه و سه رباز که به چه کی مؤدیرن چه کدار کرابوون.

۳- پشکنینی هه موو ماله کان بۆ گه ران به دوا ی چه کداردا.

۴- نیشانه کردنی هه موو نه و خانوانه ی که ده پشکیندران.

۵- سوکایه تی کردن و لیدانی ژنان و پیره کان.

۶- گرنتی پینچ هه زار که سه به کارمه ندانی شاره وانی و پیما وانی باوه ریپیکراوه وه، له وانه ش به رپرسی کاروباری ته ندروستی و به رپرسی کارگه ی چیمه نتۆ و جگه ره و هه موو دوکتۆر و نه ندازیار و پیما وانی ئایینی و هه موو کۆنه نه فسه ره کان. نه و پینچ هه زار که سه دوو چاری نه شکه نهجه کرانه وه و، له سالۆنی سه ربازیدا به بی ناو و خواردن، هیشتنیانه وه. که سوکاریان بۆیان نه بوو سه ردانیان بکه ن.

* لیره وه نووسه ر کۆمه لیک ناوی هیناوه، واته ناوی که سه و گوند و ناوچه، که له وانه یه هه ندیکیان به هه له یی نووسراین. به داخه وه وه رگیتیه وه لئی نه داوه لیتیان بکۆلیته وه یان راستیان بکاته وه. ئیمه ش وه ک ده زگا ده رفه تی ئهم کاره مان نه بووه، هه رچه نه ده له زۆر شوینیش راستمان کردوونه ته وه- ناراس.

۷- زۆریه ی مال و دوکان و گۆره پانه کان له لایهن سه ربازه بی به زه بییه کانه وه تالان کران.

۸- ده ستریتیه ی کردنه سه ر ژنان و کچانی گه نهج.

۹- لیدانی پیماوه پیره کان له لایهن هه ندیک له سه ربازه کانه وه. شایه تیک ده گیتیه وه که «سه ربازه کان مالی پیماویکی زۆر پیریان پشکنی به ناوی حاجی سیامه ند بۆ نه وه ی تالانی بکه ن. به لام نه وان هه یچیان ده ست نه که وت تا بیدزن جگه له سه ی پاکه ت جگه ره، بۆیه نه وان سوکایه تییه کی زۆریان پیکرد، له پای نه وه ی هه یچی له ماله که یدا نه بوو تا بیدزن».

- له نزیک سه یوانه وه وه ستا مه حموود و فرۆشیار عه لی باوه یان کوشت.

- کارمه ندی شاره وانی عومه ر نه مینیان له سه رشه قام کوشت.

- کوتا لفرۆشیکیان له گه ل برا که ی به ناوی مه حموود حاجی عه بدول ره حمان له خانووه که ی خۆیاندا کوشت.

- میوه فرۆش، عه لی جولیان له شه قامی سه یوان گولله باران کرد.

- سه ربازانی عیرا قی هه رشیان کرده سه ر جیگا وه رشیه کان، مه ته کان و نه ندامانی تیپی فوتابال. ژماره یه ک مامۆستایان کوشت، له ناویاندا یاسین مه مه د سالح و ئیسما عیل ئیبراهیم و مه مه دی حاجی سالح و نه نهر سه عید و دلشاد هه مه فه ره ج و سه ردار بیکه س، هه بوون.

- هه شتا زیندانیان به بی مه حکه مه له سیداره دا، له ناویاندا:

که مال مه مه د حاجی فه ره ج که خاوه نی کۆمپانیایه کی باره لگرتن بوو. نووری وه یس، کارمه ندی ده ولت بوو، دوا ی نه وه ی که نه شکه نهجه ده ریت، ده یکوژن، له کاتیکدا هه یچ په یوه ندییه کی به پیشمه رگه وه نه بوو بوو. قوتابیانی لاو کرابوون به ژیر ده بابه کانه وه به به هانه ی نه وه ی که له شانه ی شویشدا نه ندامبوون، له ناویاندا دارا عه بدولقادر، که قوتابی بوو له زانکۆیه کی نه وروپی، هه مه سدیق و هه سه ن سه ردار که قوتابی خویندنی بالا بوون و زۆری تریش.

- له سهیدسادی که له نزیکی شاری سلیمانیه، ئەفسه ریکی سوپا به ناوی مه تەر عه ماش، ۱۶ که سی گولله باران کرد که له نیویاندا ژن و مندالیش هه بوو، پاشان فرمانی دا هه موو ناوچه که بسووتین.

ئەفسه ریک که نه یوستیوو فرمانی عه ماش جیه جی بکات، له لایه ن عه ماشه وه ده کوژریت. پاشان وایان راگه یاند که ئەو ئەفسه ره، خۆی خۆی کوشتوو.

- له خانویه کی نزیکی سینه ما ره شید له سلیمانی پیاو پکیان به ستیوو وه و پاشان ۱۲ سه ربا ز به فرمانی ئەفسه ریک ده ستدریژی ده که نه سه ر ژنه که ی.

دوای ئەوه ش ته رمی (۲۶۷) که س له ناو شار و ده ورو به ریدا دۆزرانه وه. کچ بوون ئەوانه ی که راسته وخۆ به رپرسیاری کوشتنی ئەو خه لکه سفیله بوون؟ ئاشکرا بوو که برای سه رۆک کو ماری ئیستا (عه بدولپه حمان)، سه رۆک کو ماری پیشوو عه بدولسه لام عارف و پارتی به عس بوون که به رنامه یان هه بوو له پێگای هه وایی و پیا ده شه وه شاره که خاپوور بکه ن.

به لام هه ندیک له ئەندامانی ده ولت دژی ئەو پیلانه بوون. ده ره جه دارانی سه ربازی به رنامه که یان خسته ئەستۆی خۆیان و پیا ده یان کرد و به رپرسیاریتی ئەو کوشتاره یان که وه ته سه ر شان، ئەوانیش ئەمانه بوون:

۱- جه نه رال سدیق مسته فا.

۲- سه رۆکی پۆلیس هسه ن زهینه لعاب دین.

۳- زا بت جاسم.

۴- دوکتۆری سوپا محمه د عه لی حوسین، که ئەندامی حزبی به عس بوو.

۵- کاپتن عابد عه لوان، به رپرسی لقی دیسپلینی سوپا.

هه زاران پیاو و ژن ده توان به وردی شایه تی له سه ره ئەم کو مە لکوژی به دن. شاری سلیمانی جاریکی تریش روو به رووی هیرشیکی له و جو ره بووه وه، دوا هه مینیان له ۲۳-۲۴ ئاداری ۱۹۶۶.

کو مە لکوژی له شاری کو بیه

شاری کو بیه ش ئەو دیمه نه نازاراویانه ی له وه ی سلیمانی به خۆ به وه بینی، له ته مۆزی ۱۹۶۳ دا که ئیمه توانیومانه ئاگاداری له سه ره به ده ست بکه ین، ئەم تاوانانه روویاندا وه:

- دوو که س به ناوی شه فیک حه مه خان و که مال ره شید حه ویزی به دوو عه مودی ته له فۆنه وه هه لواسران.

- ژن و کچانی گه نج دوو چاری ده ست درێژیکردن بوونه وه.

- سی شوانی میتردمندال گولله باران کران له کاتی کدا خه ریکی نان خواردن بوون. ئەم گوندانه ی ده ورو به ری شاره که بو ردومان کران:

۱- کونه گو رگ.

۲- تو یقا وا.

۳- شلی.

۴- دار به روو له.

۵- شیوا شوک.

۶- مام قه لیش. هه موو شته به قیمه ته کانی ئەم گوندانه به تالان بردان، ژنانی بیچاره کوژران له کاتی بو ردومانه که دا.

۷- گوندی یارمه له لایه ن ۸۰ که سی به عسییه وه هیرشی کرایه سه ره. دوو که س له و گونده دا که ناماده نه بوون خۆیان ته سلیم بکه ن، کوژران، له نه تیجه دا هه موو گونده که یان سووتاند.

۸- گوندی بابه زۆک سووتینرا. که سیک به ناوی عه لی حه مه وه یسی بریندار بوو و ژنه که شی کوژرا.

۹- گونده کانی تیمه رۆب، شوژی و شاره شوکو سووتینران.

۱۰- گوندی سه ویرلی بو ردومان کرا که تیایدا کو پخای گونده که، کو پخا ره سوول کوژرا.

۱۱- له گوندی قازبه گی حه وت که س بریندار کران. چواریان، دوو ژن و

دوو مندال گيانيان له ده ستدا.

۱۲- له لوكيد شازده كهس كوژران و چوار كه سيش بريندار بوون.

۱۳- له گونده كاني كاني كورده، قولگوله و نودولوك دوو پياو كوژران و دوو ژن بريندار بوون و، چل مانگا و ۲۰ ته سيش كوژران.

۱۴- له حاجي مه لا چند خانويه ك و مزگه وتي گونده كه كاول كران.

۱۵- تم تاوانانه ي كه له سه ره وه باس كران له لايه ن سويا و جاشه وه به سه ركردايه تي سوپاي ته ها ته لسه كه رچي كران. له كاتي ويران كوردي چناروك كه ده كه وپته داميني چپاي هه يبه ت سولتان نه و كا براه ۱۲ كه سي كوشت و ۱۲ ژن و پياو يكي پيريان به ناوي حاجي عه زيز گرت و ناچار يان كردن كه به شاخه كه دا هه لگه رپين بو نه وه ي رپيگا له پيشمه رگه بگرن كه جار يكي تر شاخه كه بگرنه وه.

۱۶- پياو يكي پير به ناوي عه بدولر حمان حاجي نه سه د نه لچه له بي كوژرا و پاشان به به رچاوي ژن و كچه كانيه وه، كوره كه شيان كوشت. ژن و كچه كاني توانيويان خو بان رزگار بكن له گه ل نه وه ي كه سه ربازه كان ته قه شيان لي كردبوون.

۱۷- دوو كهس، نيين بوستاني و عارف ناغايان به عه مودي ته له فونه وه هه لواسيبوو.

۱۸- چوار سه د خانوو به ته واوه تي خاپووركران و پينج سه د و چلي تريش زه رريان پي گه يشتبوو، پاشان سه ربازه كان كه ره سته ي خانوو كانيان بو دروست كوردي سه ربازه گه يه ك به كار هيتابوو.

۱۹- ده وله ت خه لكي سفيليان تالان كردبوو له ناوچه كه و چل و نو هه زار حه يوانيان بردبوو، و حه وت هه زار كيسه توتنيان سووتان دبوو.

۲۰- چوار ده وري گوندي شيخ مه نسوريان گرتبوو، خه لكه كه ي خو بان له مزگه وته كدا حه شار دابوو. هه موو خانوو كانيان سووتان دبوو، ده يان منداليان هه لدابوو ناو ناگره كه وه.

۱۲- گوندي خه له كان سووتيتنرابوو، كوئخاي گونده كه كه ريم كوئخا نه حمه د

به بومب گيانی له ده ست دابوو.

۲۲- ژن و مندالتيك له گوندي ئيله لا كوژرابوون.

له ماوه ي تم هه موو ساله دا بو ردومان كردن و تالان كوردي گونده كوردييه كان دريژه ي هه بوو، له گه ل پاك تاو كوردي خه لكه كه ي. تم رووداوانه ي كه له خواره وه باسيان ليوه ده كريت له لايه ن سه ربازي عيراق ي و جاشه وه، له ته له گرام ي سه ربازييه وه كه خو تندر اونه ته وه، به ده ست خراون. به و ردي باس كوردي تم به سه ره اتانه چه ندين لاپه رهي ده و يت، بو به ئيمه ته نها باس له هه نديكيان ده كه ين.

هیتۆده نوێیه‌کانی دهولەت

هه‌یه‌کانی دهولەت له دوا شه‌ری ره‌واندزدا له مانگی ئایاری ۱۹۶۶دا، ئامانجیان ئه‌وه بوو که شاخی زۆزک بخره‌نه ژێر دهستی خۆیان. به‌لام له‌لایه‌ن هه‌یزی پێشمه‌رگه‌وه پاشه‌کشه‌یان پێکرا. ئه‌مه‌ وای له به‌رپرسیارانێ سوپا کرد که تاکتیکیکی تر به‌کار به‌یێن، بۆ نمونه ژماره‌یه‌کی زۆر ژن و مندالی کورد بگرن که له که‌سوکاری پێشمه‌رگه‌ پێک ده‌هاتن، له نیویاندا خه‌زانی عه‌بدولپه‌حمان عه‌لی قازی هه‌بوو که سه‌رتیپ بوو. ئه‌و پێشتر له سوپای عه‌یراقددا سه‌رتیپ بوو، ئه‌ستاش ئه‌ندامی کۆمیته‌ی به‌رپه‌وه‌به‌رایه‌تی شوێش و راپه‌راندن بوو. هه‌روه‌ها خه‌زانی ئه‌یسه‌راهم ئه‌فه‌ندیش له‌ناو گه‌یراه‌کاندا بوو. ئه‌ویش پێشتر به‌رپرسیکی پۆلیسی عه‌یراقی بوو، ئه‌ستاش به‌رپرس بوو له هه‌یزی ئازادی له ناو شوێشدا.

ئه‌و له مانگی حوزه‌برانی ۱۹۶۶دا کۆژرا. هه‌روه‌ها ژماره‌یه‌کی زۆر له که‌سوکاری پێشمه‌رگه‌ گیران. هه‌موو ئه‌مانه‌یان سواری سه‌یاره‌ی سه‌ریازی کردبوو بۆ ئه‌وه‌ی بیانبه‌ن له پێش سوپای عه‌یراقيه‌وه دایان بنه‌ین، بۆ ئه‌وه‌ی کورد ناچاربکریێن ته‌قه نه‌که‌ن. یان ده‌بوو رێگا به‌سوپا به‌دریت شوێنه‌کان بگه‌یت یانیش که‌سوکاری پێشمه‌رگه‌کان سه‌ریان تیا ده‌چوو. له‌ناو ئه‌و گه‌یراه‌کاندا شه‌ش که‌چی ته‌مه‌ن دوو ساڵ هه‌بوون له‌گه‌ڵ که‌چه‌که‌ی عه‌بدولپه‌حمان قازی، که باوکی له شوێشدا کۆژرابوو. خه‌زانه‌کان هه‌یرانه چیا‌ی زۆزک.

ئهو هه‌یرانه‌ی که یاسا نیونه‌ته‌وه‌یه‌کانیان ده‌خسته‌ ژێر پێ

له ئاداری ۱۹۶۶دا، رژییمی عه‌یراقی گازی ژه‌هراوی له‌دژی خه‌له‌کی سفیلی کورد به‌کاره‌یێنا. ئه‌م کاره‌ش له‌دژی گوندی ئاسناو له رۆژه‌لاتی شاری پینجوتین کرا، ۲۸ بۆمبیه‌یان به‌سه‌ر ئه‌و گونده‌دا خسته‌ خواره‌وه، ئه‌مه‌ش بوو هۆی بلاویوونه‌وه‌ی ده‌یان نه‌خۆشی له‌وانه: سک ئه‌یشه، فرمیسه‌ک هاته‌نه‌خواره‌وه، ناره‌حه‌تی قورگ، کۆکه و ئازاری تر که چه‌ندین کاتژمیتری ده‌خایاند. ژماره‌یه‌ک مندال مردن.

له ۱۷ و ۲۵ ئاداردا هه‌مان گاز به ۵۰ بۆمب به‌سه‌ر گوندی پیری و به‌لان له ئاکری، باراندان. ژماره‌یه‌کی زۆر مندال کۆژران و نزیکه‌ی سه‌د که‌س به‌ده‌ردی ئه‌و خه‌له‌کی لای پینجوتین چون که له‌سه‌ره‌وه باسمان کرد.

بۆردومان

فرۆكەكانى عىراق ئەم گوندانەيان بۆردومان كرد:

گوندەكانى بيتوانا، بالى و كەرەك لە ناوچەى پەواندز، شەدەلە و سوورداش. ئەم بۆردومان كردنە زەرەرى زۆرى مالى و خان ويرانكردن و مەرومالاتى بەدواوه بوو.

لە ۱۰ ئەيلولى ۱۹۶۵ دوو گوندى ماران و حەمزەبەگ لە پارتىزگاي هەولير بەناپالم بۆردومان کران. سى خانوو ويران کراو و مندالتيك کوژار. بەتۆپ و تەيارە و دەبابە گوندەكانى ناوچەى قەرەداغ لەوانە كفرى، جەبارى، هەرودها دوکان و بادينان بۆردومان کران.

لە هەشت و نۆ و دە و يازدە و دوازدهى تشرىنى يەكەمى ۱۹۶۵ پەنجاي گوند ويران کران لە ناوچەكانى، جەبارى، زەنگەنە، سەنگاو و گەرميان كە بووه هۆى بى لانە و خانەكردنى هەزاران خيتران، ئەويش لە هيرشى جاش و جەيشدا. دەرەجەدارانى سوپا دەلتيك كە دەولەت فەرمانى دابوو هەموو گوندەكان لەگەل زهويدا تەخت بکړين.

لە ۱۴ تشرىنى يەكەمدا گوندەكانى شەدەلە و سەرگەلوو لە ناوچەى سوورداش بۆردومان کران.

لە ۱۶ و ۲۲ و ۲۷ تشرىنى يەكەمى ۱۹۶۵ دا گوندەكانى دېگەلە، بۆلاک، تەكپە، قەرەداخ، كۆشان، كۆشک، شېو شېن، مینقا و كۆمتان، بۆردومان کران.

لە رۆژى ۱، ۸، ۱۳ و ۱۴ تشرىنى دووهمى ۱۹۶۵ دا گوندەكانى هۆنەر قام، پېرەمەگروون، هەلەدن و دوو گوندى تر لە ناوچەى دۆسكى، بۆردومان کران و بووه هۆى كوشتنى ژمارەيهك ژن و مندال.

لە كاتى خوئامادهكردن بۆ جەژنى قوربان لە بەهارى ۱۹۶۵ دا دايكيتيک كە خەرىكى گۆرين و شتتى مندالەكانى بوو، فرۆكە ميگەكانى رژيم

ناوچەكەيان بۆردومان كرد و، يەكيتيک لە مندالەكانى كوژران.

لە ۱۴، ۱۵، ۱۷، ۲۱، ۲۳، ۲۵ و ۲۶ گولانى (ماى) ۱۹۶۵ ئەم گوندانە بۆردومان کران: چۆمان، شەدەلە، قالى، ريزان، پينچين، مەرگە، هەلشۆ، دزە و سۆستلى كە بووه هۆى كوشتنى ۷ ژن و دوو مندال و پياويكى پير.

لە ۲۸ گولانى ۱۹۶۵ دا ميگەكانى عىراق گوندى سۆريايان بۆردومان كرد كە دەكەويتە نيو سنوورى باكورى كوردستانهوه (توركيا)، كەسپيک كوژرا و دەكەسپيش بريندار بوون و گەلتيك خانوش ويران کران. رژیى توركى بەتوندى نارەزايەتيان بەرانبەر دەولەتى عىراق نیشان دا.

لە ئابى ۱۹۶۵ دا گوندى نازەنين بۆردومان کرا، دوو ژن و مندالتيك كوژران و حەقده كەسپيش بريندارا بوون.

لە ۱۵ و ۱۸ نيسانى ۱۹۶۵ دا ناوچەكانى سەرگەلوو، خورمال، گۆردى و بەرزنجە بۆردومان کران.

لە ۴ و ۶ ئايارى ۱۹۶۵ و ۱۶ و ۱۹ ئادارى ۱۹۶۶ دا گوندەكانى بايزه حيا، پشت ئاشان، سۆردى، دۆسكى و پەرى بەناپالم بۆردومان کران و ژمارەيهك ژن و مندال كوژران لەگەل ژمارەيهك حەيوانات.

لە مانگى ئايارى ۱۹۶۶ دا، پاكتاوکردنى نەژادى خەلکى سقبلى كورد لەو ناوچانەى كە گەمارۆدراون دريژهى هەبوو. لە گوندى زهواكى سى ژن و مندالتيك كوژران و، ژنيكيش بريندار بوو بوو.

لە ئايارى ۱۹۶۶ رووداويكى دلتهزتين روويدا، ژمارەيهك لە قەرەجەكان (دۆمەكان، ئەوان ئیستا و ناوى خۆيان دەبەن-وەرگيتر) دەيانويست بگۆيزنەوه لە نيوان ريگاي حاجى ئۆمەران بەرەو دەرەبەنديخان. فرۆكەكانى عىراق بۆردومانى ئەو خەلکەيان کردبوو كە بووه هۆى كوشتنى ۱۸ لە قەرەجەكان و بريندارکردنى ۱۱ى تر كە زۆربەيان مندال بوون.

له ۱۹ و ۲۴ ی کانوونی دووهمی ۱۹۶۶دا بادینان و ناوچهی کۆبهیان بۆردومان کرد.

پژیمی عیراق له پۆژهکانی ۴، ۶، ۸، ۱۰، ۲۰، ۲۲، ۲۴، و ۲۹ حوزهیرانی ۱۹۶۶دا بهفرۆکه ئەم شویتانەیی بۆردومان کرد و ئەم زیانانەیی لێکەوتەوه:

گوندەکانی بادیان، هیران و نازەنین، کاموسک، دۆلی، زاخه، نامیدی، خاراپ، بیرواقیکیش و دەرگەله، که بووه هۆی کوشتنی ۱۴ ژن و پیاو، بریندارکردنی مندال و ژنیکی دووگیان. ژمارهیهکی زۆر چهیوانات کۆژران و دەرگەل و دانێکی زۆر سووتیتران.

کۆچپێکردنی زۆرمهلبی خهڵکی سقیلی کورد له نیوان نیسان و ئابی ۱۹۶۵دا دێژهی ههبوو. ههزاران خیزانی کورد له ناوچهکانی زاخۆ له مالهکانیان دەرکران و مال و کههرستهکانیان دهستیان بهسهردا گیرا یانیش کاول کران. ههموو گوندەکانی ناوچهکانی سمیل و بادینان و دوزخورماتوو و سوورداش و شهریان، کاول کران. ئەمەش بووه هۆی ئەوهی که ژمارهیهکی زۆر له خهڵکی ئەو ناوچانه پهنا بهرنه بهر شاخهکان.

زۆربهی کوردهکانی مووسل دەرکران، خانووهکانیان دهستیان بهسهردا گیرا، ئەم کوردهویه ئەو خهڵکانهشی گرتوه که پشتیوانیان له رژیم نهدهکرد. دانیشتووانی سقیلی کورد له شاری مووسل له رهوشیکی نائاساییدا دهژیان، له ترسی پۆلیسی نهینی رژیم. سهربازیک کهسیکی بهناوی عوسمان عارف له دوکانهکی خۆیدا کوشتوو، تهنها له بهره ئەوهی چهزی له چارهی نهکردبوو.

ژمارهیهکی زۆر له خهڵکه کوردهکان ههلتهکیندران و له جیگای ئەواندا خهڵکی عهربهیان نیشتهجێ کرد.

له سالی ۱۹۵۸ شاریکی نوێ (نووسه ناوی ئەو شارهی به Kukuk ناو زهدهکردوو که نازانم مه بهستی کام شاره- وەرگیر) بنیاتنرا، که

دانیشتووانهکی کورد بوون و ژمارهیان دوازه ههزار کهس دهبوو. کاتیک له سالی ۱۹۶۳ شهردهستی پیکردهوه، زۆربهی زۆری خهڵکهکی ناچارکران شوینهکانیان بهجیبهیلن، بهبج ئەوهی مۆلهتی ئەوهیان پین بدریت که لویهلهکانیان له گهڵ خۆیان بهرن. له ماوهی چهندین ههفتهدا ئەو خهڵکه بچ جیگاوپرێگا له جادهکاندا دهسوورانهوه. ژمارهیهک مندال گیانیاان له دهست دا له کاتی راگوتزانیان بهسه یارهی سهربازی. پاشانیش ئەو خهڵکه ناوارانهیان گواستهوه بۆ سلیمانی. له پێگا ۶۵ لهو سهیارانه له لایهن پیشمههرگهوه گیران و خهڵکهکانیان بهرهو ناوچه نازادکراوهکان برد. دواي ئەوهی که رژیم بهوهی زانی ژمارهیهک فرۆکهی جهنگیان ناردە سهریان بۆ ئەوهی هێرش بکه نه سهر ئەو سهیارانهی که له لایهن پیشمههرگهوه دهستیان بهسهردا گیرابوو، ئەوهش بووه هۆی کوشتنی ژمارهیهک مندال. ئەفسهههکان ژمارهیهک مندال و کچیان دهستگیر کرد، تا وهکو کۆیله له مالهکانی خۆیاندا به کاریان بهینن. ژمارهیهکی زۆر خیزان تائیسش به دواي مندالهکانیاندا دهگه پین.

بۆ ئەوهی کورد تهعریب بکهن، ۲۸۰۰ خیزانی عهربهیان هینا بۆ کهرکووک و ناوچهی شوان، ئەمەش بهشیک بوو له بهرنامهی رژیم، بۆ تهعریبکردنی کوردستان.

گوندە سووتاوەکان

گوندی بۆسکین که له ۲۲۰ مالت پیکهاتوو و ژمارهی دانیشتووانه کهی تیکرا له ۱۱۶۰ کهس پیکهاتوون، دوو جار له لایهن رژیمی قاسم و رژیمی به عسهوه سووتینراوه، خه لکه کهی دوو جار گونده کهیان دروست کردۆتهوه، به لام له ۲۸ نیسانی ۱۹۶۶ دا جارتیکی تر گونده که له لایهن له شکری بیستهوه هیرشی کرایه سهر و به بهر چاوی خه لکه که بهوه سووتینرا.

له ۱۲ نیسانی ۱۹۶۶ دا له لایهن جاش و جهیشهوه هیرش کرایه سهر گونده کانی خورمال، کیردیگۆ و تیپرزینۆ، نو کهس کوژران که دووانیان مندال بوون.

له ۳۰ ئادار و ۲۰ نیسان و ۱۱ ئایاری ۱۹۶۶ دا، هیرش کرایه سهر دهشتی شاره زوور، کانی بهردینه، دهشتی ههولیر، هه مزه بهگ، شیروانه و کتوی پیران، که له هیرشانه دا شار تیک دران و تالان کران و مرۆفیش کوژران.

له ژیر فه ماندهیی قانین میسباح، له شکری بیست له ۲۰ ئایاری ۱۹۶۶ دا هیرشی کرده سهر گونده کانی کفر دۆل، سه روچاوه، حاجی تودا، مهروه و تیرشاوا، ئەمه له گه ل ئه وهی که ئەو ناوچانه له ژیر دهستی پیشمه رگه دا نه بوون. له گوندی سه روچاوه ۹۶ کهسی سقیل کوژران، که دوو ژن و چوار مندالیان له نیتودا بوو. به کتیک له منداله کان به سنگی دایکیه وه بوو بوو کاتیک سه ریا زه کان دایکه که یان کوشتبوو.

پیاویک به ناوی ئیبراهیم لاجان و کوره کهی و براهی به ناوی ئەحمه د لاجان کوژرابوون. له کاتیکدا کچه کهشی ویستبووی ئاو بکات به دهمی باوکیه وه، ئەویشیان کوشتبوو.

رووداوەکانی سیانی له بهاری ۱۹۶۵ دا

ئهم گوندانهی خوارهوه هیرشیان کرایه سهر و بۆردومان کران:

۱- کرۆینی: دواي ئه وهی که ئەشکه نجه ده درتین ئەم خه لکه که ده کوژرتین ئەمهش ناوه کانیانه: فه رموو ره شید، شه ریف میرۆ، مه مۆ دیلیا، میرۆ ته میر، عه لی عیسا، عیسا بیرخۆ.

۲- کرۆلا (گوندیکی مه سیحیه): به کریتیگراوی عه ره ب موختاری گونده که و کوژلان گۆزالیان کوشتبوو، چونکه نه یان ویستبوو پاره بدهن بهو به کریتیگراوانه.

۳- کیراب دیم: سه ریا زانی عه ره ب حه مید ئیبراهیمیان کوشتبوو.

۴- باتاس: پیاویک به ناوی عه بدولپه حمان عه بدولپه زاق کوژرابوو و هه موو شته کانی شیان بردبوو.

له ماوهی سی رۆژاندا ئەم گوندانه سووتینران و کاول و ویران کران، له م هیرشانه دا پۆلیس و ده بابه به شداریان کرد:

۱- کورده وهن ۲- بیرافۆک ۳- کیشخان ۴- سه رکار ۵- کۆمبه ل ۶- بیچییک ۷. قه لای مه لا ته یب ۸- خراپده م ۹- میترگه سوور ۱۰- په نیزی ۱۱- ئیملاک ۱۲- کانی که ره ک ۱۳- دۆستانه ۱۴- بخلوخه ۱۵- ماشه را ۱۶- سوۆریا ۱۷- چه م زراف ۱۸- کیروۆش ۱۹- باژیدکنه ک ۲۰- خه رابدار ۲۱- سیلکی ۲۲- خه لیژ ۲۳- باکرما ۲۴- باخۆکه ۲۵- تووان ۲۶- هیتیان.

دانیشتووانی ئەم گوندانه له ناوچه سه ریا زه کانی ناوچهی باستکی، هاسه، چه مکۆک و زاخۆ کوژرابوونه وه.

۵- شاری زه مار، که ده که ویتته رۆژا ئاواي رو باری دیجله وه تالان و ویران کرا، ههروهک گونده کانی چه م باحیف و ماسکا و هی تر. سه دان خیزان ناچار کران مالت و حالیان به جی بهیلتن و رووبکه نه ناوچه رزگار کراره کان.

۶- بیجگه له پاکتاوکردن، فهرمانی دهستگیرکردنی ژماره‌یه‌کی زۆر له خه‌لکی ناوچه‌که درا، که ژنانیشی ده‌گرته‌وه.

۷- ژماره‌یه‌کی زۆر له خیزانی پیشمه‌رگه و ئه‌وانه‌ی که تازه په‌یوه‌ندیان به‌پیشمه‌رگه‌وه کردبوو، ناچارکران ئیمزای ئه‌وه بکه‌ن که هیچ په‌یوه‌ندییه‌کیان به‌پیشمه‌رگه‌وه نییه.

سویای عێراقی هێرشێ کردی سهر دانیشتووانی زاخۆ و سواری سه‌یاره‌ی سه‌ربازیان کردن و فه‌رمانیان پێدان بچن له ناوچه‌ی پرژگارکراوه‌کاندا خۆیان بژین.

له ۲۷ ئایاری ۱۹۶۵ دا هێزه‌کانی رژێم هه‌موو گه‌می ناوچه‌ی خانه‌قینیان سووتاند، که له ژێر ده‌سه‌لاتی رژێم خۆیدا‌بوو، خه‌لکه‌که‌ی به‌وه تاوانبار ده‌کرد که هاوکاری پیشمه‌رگه‌ ده‌که‌ن. له ئابی ۱۹۶۵ دا، گونده‌کانی به‌رده‌زهد، میکوگان و هه‌رمان سووتێران. خه‌لک کوزران و گونده‌کانیش تالان کران.

له یاداشتنامه‌ی ژه‌نه‌راڵ بارزانیدا ناوی ۲۶۸ گوند هاتبوو که سووتێنرابوون. ئه‌و گوندانه‌ی که له‌سه‌ره‌وه ناویان هاتووه، له‌و لیسته‌یه‌دا نین. سه‌دان گوندی تریش سووتێنرابوون که ئیمه‌ ناومان نه‌هێناون. له‌ خواره‌وه ناوی ئه‌و گونده‌ مه‌سیحیانه‌ی که سووتێنرابوون به‌کلێساکانیشیان‌وه ده‌خه‌ینه پێش چاو:

۱- کلێسای ناو شاری ئامیدی و کتیب‌خانه‌که‌ی و قوتابخانه‌ی مه‌سیحیه‌کان- ۲- گوندی کوانی و کلێساکه‌ی- ۳- گوندی ده‌ری- ۴- گوندی هێزێک و کلێسا په‌مه‌یه‌که‌ی- ۵- گوندی بینانه و کلێساکه‌ی- ۶- گوندی ئه‌مشکی و هه‌ردوو کلێساکه‌ی- ۷- گوندی ئاردن که له‌ دێرزه‌مانه‌وه ناوه‌ندی مه‌سیحیه‌کانه و دوو کلێسای تێدا‌بووه- ۸- گوندی دوودیا- ۹- گوندی بادشقی و کلێساکه‌ی- ۱۰- گوندی مازی و کلێساکه‌ی- ۱۱- گوندی ئاتوش و کلێساکه‌ی- ۱۲- گوندی ئارکان و

کلێساکه‌ی- ۱۳- گوندی سیان و کلێساکه‌ی- ۱۴- گوندی بابالفه ۱۵- بارینجا- ۱۶- گوندی سوداف ۱۷- گوندی سکری- ۱۸- هه‌سی- ۱۹- گوندی مالا عه‌ره‌ب- ۲۰- گوندی ته‌ل-ئه‌کبه‌ر ۲۱- گوندی شه‌فکه‌قمارا ۲۲- گوندی ماحمه‌دیک ۲۳- گوندی قرالۆ ۲۴- گوندی بافلۆیا ۲۵- گوندی ئافزیرۆکی ژووورو ۲۶- گوندی ئافسیرۆکی ژێری ۲۷- گوندی به‌یاد ۲۸- گوندی باکیرات ۲۹- گوندی هازیرکی ۳۰- گوندی ره‌یبه‌ی ۳۱- گوندی سورکه ۳۲- قه‌شفه‌ر و کتیب‌خانه مه‌سیحیه‌که‌ی ۳۳- گوندی بۆنداوا و کلێساکه‌ی.

هه‌روه‌ها ژماره‌یه‌کی زۆر مزگه‌وتیش له کاتی بۆمبارانه‌که‌دا پرووخان، له‌ نێویاندا ده‌توانین ناوی مزگه‌وتی گه‌لاله‌ به‌رین. هێشتا نوێژی نیوه‌رۆ ده‌ستی پێنه‌کردبوو، سه‌دان که‌س له‌ خواپه‌رستان که له‌ناو مزگه‌وته‌که‌دا بوون به‌شێوه‌یه‌کی سه‌رسوره‌ینه‌ر نه‌جاتیان بوو.

دهستگیرکردن و زیندانی کردن

له پال همموو ئەم تراژیدیانهی شهردا، ههزاران کورد بهبێ ئهوهی هیچ تاوانیکیان کردبیت دهستگیردهکرین و له زیندانهکان توند دهکرین بهبێ دادگایی کردن. ژمارهیهکی زۆر لهوانه ماوهیهکی دوورودرێژ له زینداندان دههێلرینهوه. خیزانی ئهو گیراوانه بهبێ سههریهشت و بهبێ ئهوهی کهسێک ههبیت هاوکاریان بکات، دههێلدرینهوه و ههمیشه له ژێر زۆر و ستهم و دووچاری ئهشکهنجهدان دهبنهوه. دانیشتوانی شارهکان دهتوانن باسی زۆر لهو سهحنانه بکهن که تووشیان هاتوون، کاتیکی هیزه عێراقیهکان دهستی زیندانییهکانیان دهبهستهوه و بهدوای زرتیپۆشهکانیان رایاندهکێشان و له قهراخ شوستهکاندا فرییان دهدان. زیندانییهکان ههتا بلایی بهشپوهیهکی خراپ مامهلهیان لهگهڵدا دهکرا و دووچاری نهخۆشی دههاتن.

گونده کوردیهکان خۆتندنگا و خهستهخانهیان تیدا نییه

شتیکی روون وئاشکرایه که ههزاران گوندى کوردی له ماوهی ئەم پینج سالهی شهردا له خۆتندنگا و خهستهخانه بێ بهری کراون. هیزهکانی عێراقی ژمارهیهکی زۆر له خۆتندنگاکانیان بۆردومان کردووه و پزێم همموو خۆتندنگاکانی لهناوچه نازادکراوهکاندا داخستووه، یهک ملیۆن مرۆف لهو ناوچانهدا دهژین. شوژشگێرانی کورد نهیانتوانیوه ئهو خۆتندنگایانه بخه نهوه گهر. بهشیکێ کهم بههۆی باری ئابوریهوه، بهشیکیش بههۆی ئهوهی که ئهوان ناتوانن ناوچهکان له هێرشى عێراقیهکان بپارێزن، که له ماوهی ئەم پینج سالهدا بهبهردهوامی بۆردومان کراون.

لهو ناوچه نازادکراوانهی که یهک ملیۆن مرۆف لێی دهژین، بهدهگمهن دهتوانیت دهرمان یانیش خهستهخانهیهک پهیدا بکهیت. دامودهزگا دهولهتیهیهکان دهست بهسههر ههر جۆره دهرمانیکدا دهگرن که لهو ناوچانه و تهناهت لهناو شارهکانیشدا بپت. ئهوهش بۆ ئهوهیه که ئهوان نایانهو پت دهرمان بۆ ناوچه نازادکراوهکان بنپردرین. تهنها چوار دوکتۆر و چهند جینگریک که په یوهندیان بهپیشمههرگهوه کردووه، هاوکاری قوربانیهکانی شهر دهکهن، ئهویش بهو بره کهمه دهرمانهیه که پیشمههرگه بهههزار دهرده سهری لێره و لهوێ پهیدای دهکهن.

بەنگە

لە خوارەووە ئەو فەرمانانەى كە بە شێوەى تەلەگراف نێردراون و كەوتوونەتە دەست شۆرشى كورد، نیشان دەدەين. ئەم تەلەگرافانە بەلگەن بۆ ئەوەى كە چۆن رژىمى عىراقى فەرمانى لەناوبردى خەلكى سڤىلى كوردستانى عىراقىيان داوہ.

ئەمەش دەقى قسەكانى نىوان سەرلەشكرىك و لەشكرى ۲۷ ى كۆماندۆى عىراقىيە:

كۆماندار: هەلەو سەرلەشكر عەبدولپەزاق، چۆن؟ ئايا شەپەر هەر بەردەوامە؟ فرۆكە مېگەكان ئامانجەكانيان پېكاو؟ پېوستىتان بەيارمە تىيە؟ هەموو گوندەكان بەئاگرى تۆپخانەكان خاپووركراون؟ رەحم بەو جولەكانە مەكەن. هەرچىهكتان بەردەستەكەوت تالانى كەن و پاشان بۆ منيان بنێرە؟

سەرلەشكر عەبدولپەزاق: شەپەر هەربەردەوامە و تەبارەكانىش بەچاكى بۆردومان دەكەن. تۆپخانەكانمان ئەو گوندانەيان خاپور كردووە، كە پېشتر باسمان كردبوون. تكايە هېزى هاوكارىمان لە دەربەندىخانەووە بۆ بنێرن تا بەهانای (رەعد)هوە بېن كە لەلایەن پېشمەرگەووە دەورىان گىراوہ. بەلئى، هەرەك ئامازەتان پى كرد هەرچىهكمان بەردەست بكەوئیت تالانى دەكەين، بەلام تا ئىستا هېچ كوژراوئىكمان نەدۆزبووەتەوہ.

كۆماندار: ئەى ئەو كوژراوانەى كە لە تەلەگرافەكەدا باستان كردوون چيان بەسەر هاتووە؟ دەبیت چەند كوژراوئىكمان بۆ بنێرن! سەرلەشكر: بەلئى، هەولەدەهين.

سەركوومارى ئىستا عەبدولپەحمان عارف، ئەو كاتەى كە سەرۆكى سوپا بوو، بەفەرمانى ژمارە ۲۷۸ لە رۆژى ۶ حوزەيرانى ۱۹۶۵ دا، فەرمانى داوو:

۱- هەموو ئەو كىلنگانەى كە لەژێر دەسەلانى پېشمەرگەدان، دەبیت خاپوور بكرين.

۲- هەموو بەروبوومى ئەو جوتيارانەى كە پەيوەندى بەپېشمەرگەووە دەكەن دەبیت دەستى بەسەردا بگىریت.

ئەو تەلگرافانەى كە تىاىاندا هاتووە گوندە كوردىيەكان بۆردومان بكرين:

۱- لە هېزەكانى مەزەهەرەووە بۆ لەشكرى دوو (ژمارە ۸۱، ۱/۹/۱۹۶۵)، ئايا هەموو گوندەكان بسووتينين، ئاگادارمان بكەنەوہ!

۲- لە هېزەكانى مەزەهەرەووە بۆ لەشكرى ۲ (ژمارە ۳۳، ۹/۱۱/۱۹۶۵)، گوندى مۆردخودامان سووتاند. دەبیت هېزە هەوايىهكانىش گوندى نەبەركان بسووتينين.

۳- لە يەعرووبەووە بۆ لەشكرى ۲ (ژمارە ۵، ۹/۱۱/۱۹۶۵)، دامودەزگا هەرىمىهكان ئامادەن هەموو گوندەكان بسووتينين. تكايە فەرمان بەسوپا بەدەن.

۴- لە سوپای دووہووە بۆ هەموو هېزەكان: تكايە ناوى ئەو گوندانەمان بۆ بنێرن لەو ناوچانەى كە دەبیت بەناپالم يانىش لە رىگای تۆپخانەكانمانەووە كاوليان بكەين.

۵- لە لىوای دووہووە (ژمارە ف، ۹/۱۱/۱۹۶۵)، ئاگادارتان دەكەينهوە كە گوندەكانى ئەسكەندەر بەگى و دەلوسنمان سووتاند. بۆ سوپيان و هەموو هېز و بەتالىيۆنەكان، توانيمان گەمارۆى گوندى مالمىش بەدەين و ئىستا لە ژێر كۆنترۆلى ئىمەدايە. كاتژمىر يازدە و چل و پېنج دەقىقە، دەست بەسووتاندنى دەكەين.

۶- لە هېزەكانى يەعرووبەووە بۆ لەشكرى ۲ (ژمارە ۲۰، ۱۲/۱۱/۱۹۶۵)، ئەم گوندانەمان لەژێر دەستدايە، كاومان كردوون. گوندى كارۆ، گوندى كۆى تەپە، گوندى كانى هەنجىر.

۷- له لهشکری دووهوه بو ناوهندی هیزی ههوايي کهرکوک (ژماره ۹۲، ۱۲/۱۱/۱۹۶۵)، تکایه جارێکی تریش بهناپالم گوندهکانی قههچووچه و سهرمورد، بۆمباران بکه نهوه.

۸- له هیزهکانی یه عرووبهوه بو لهشکری دوو (ژماره ۲۲، ۱۲/۱۱/۱۹۶۵)، له په یوهندی له گهل ته له گرافی رۆژی ۱۱/۸، گوندى بۆلقامیشمان وێران کرد.

۹- له هیزهکانی عیمادهوه (ژماره ۲۲، ۱۲/۸/۱۹۶۵) بۆ هیزهکانی مه نسوور، داواتان لیده که بین ئەم گوندانه بهناپالم بۆردومان بکه ن. گوندى کانی سوور، گوندى ره سوول بچکۆل، گوندى خۆره.

۱۰- له هیزهکانی ئالاه بو هیزهکانی مه نسوور (ژماره ۴۳، ۱۲/۸/۱۹۶۵)، په وشى رووداوه کان هه تا کاتژمیر ۹ بهم شیتویهیه. گونده که ده سووتیت، جاشه کان تا ئیستاش خه ریکی ئاگر تیبهردانی ئەو شوتینانەن که نه سووتاون. زیاتر له شهش لاشه ی پیتشمه رگه له ناو ئاگره که دا دۆزراونه ته وه.

ئەم فه رمانانه ی خواره وه له مه ر هیزه شه رانیه کان، له سه رکردایه تی هیزهکانی مه دیدانییه وه. نهیتنی و به په له:

۱- ده بیته به ته واوه تی رێگا له دزه کردنی ده رمان له کهرکوک و لیوای هه ولێر و سلیمانیه وه، بگیریت، بۆ ئەو شاره بچووکانه ی که سه ره وه شوتینانه ن، ههروه ها دیاله و خانه قینیش. ده بیته ته نها رێگا به و نه خۆشانه بدریت که مۆله تی دوکتۆریان پیتیه. ئەم فه رمانه ده بیته به ته واوه تی جیبه جی بکریته به هاوکاری داموده زگاکانی سوپا، ههروه ک چۆن له پارێزگای مووسل ئە نجام ده دریت.

۲- ده بیته به وردی چاودێری فرۆشتنی ده رمان به نه خۆشه کانی ش بکریته. بهر په سیارانی سوپا و که تیه به کان، ده توانن ریتوتینیتان بکه ن له وه ی که به چ شیتویهیه که هه ل سوکه وت بکه ن و به چ شیتویهیه که ده رمانه کان دابهش بکریته. ده بیته بهر په سیارانی خه سته خانه کان له هه موو ئەو

پارێزگایانه دا ئاگادار بکه نه وه، که ده رمانخانه کان ئەو ره چه تانه ی که ده رمانی پی ده فرۆشن له لای خۆیان هه ل بگرن و نابیت ده رمان به که سیته بفرۆشیت که ره چه ته ی شوینه په سمیه کانی پی نه بیت. ماوه ی نیتوان ئەو کاته ی که ره چه ته که ی لی نووسراوه تا ئەو کاته ی ده رمانه که ده کردیت نابیت له چل و هه شت سه عات زیاتر بیت، ئە گه ر نا ده بیت ره چه ته که له لایه ن هه مان دوکتۆره وه که نووسیویه تی نوی بکریته وه.

۳- ده بیته ئەو که سانه ی که مۆله تی ده رمان فرۆشتنیان هه به له و شارانه ی که ناومان هینان و شاری خانه قین و شاره کانی تری سه ره به و پارێزگایانه، لیسته ی ئەو ده رمانانه ی که وه ری ده گرن بۆ فرۆشتن بده ن به له شکری پینج به دوو نوسخه، دانه به کیان لای خۆیان به یلنه وه. هه موو داوده رمانیک ده بیته له ژیر کۆنترۆلی سوپای پینجدا بگۆزیته وه و له ژیر چاودێری و فه رمانی ئەواندا به کار به یتریت.

هه‌ندیک له که سایه‌تیه‌کانی کوره

عهلی هه‌لی

ناوم عه‌لی حه‌لۆیه، فه‌رمانده‌م له سوپای پێشمه‌رگه‌دا. له‌و ماوه‌یه‌ی که تاگره‌ست بوو له‌ نیوان ئیمه و حکومه‌تدا، گه‌رامه‌وه بۆ گونده‌که‌ی خۆمان و له‌گه‌ڵ ژن و دوو کچه‌که‌مدا له‌وێ مامه‌وه.

شه‌ویکیان که هه‌موومان له‌ ده‌وری ئاگردانه‌که‌مان کۆبوو بووینه‌وه، بۆمبایه‌کیان له‌ لوله‌ی زۆپاکه‌وه خسته‌ خواره‌وه بۆمان و ته‌قییه‌وه. کاتی که به‌خه‌به‌رهاقمه‌وه، ته‌نها بووم، ژن و منداله‌کانم جاریکی تر به‌خه‌به‌ر نه‌هاتنه‌وه. ئه‌و خامه‌ی که له‌سه‌ر چاومه، هه‌میشه‌ ئه‌و کاره‌ساته و ژن و منداله‌کانم به‌بیرده‌هینیته‌وه له‌گه‌ڵ ئه‌و چاوه‌ی که له‌ده‌ستم دا.

ئه‌و تراژیدیایه‌ی که به‌سه‌ریان هه‌تنام، له‌ کاتی کهدا به‌رنامه‌ریژی بۆکراوو، که ناشتی له‌نیوان ئیمه و دوژمندا بوو. ئه‌و چاوه‌ ده‌ستکرده‌م له‌لایه‌ن ژنه‌راله‌ بارزانییه‌وه، بۆم به‌دروستکردن درا، وه‌کو دل نه‌واویه‌ک.

عه‌لی سنجاری

ناوم عه‌لی سنجارییه و ته‌مه‌نم ۳۴ ساڵه، ژنم هه‌یناوه و چوار مندالم هه‌یه. ته‌کنیک کاری ته‌له‌فۆناتم. تا ئه‌و کاته‌ی له‌ شاری مووسل له‌لایه‌ن رژیمه‌وه ده‌ستگیرکرام له‌ دائیره‌ی ته‌له‌فۆناتی عیراق کارمه‌ند بووم. له‌ نیوه‌شه‌وی کهدا ژماره‌یه‌کی زۆر سه‌رباز دایان به‌سه‌ر ماله‌که‌مدا و ده‌ستیان کرد به‌پشکنین. له‌گه‌ڵ خۆیان راپێچیان کردم، هه‌تا گه‌یاندمیانه‌ گرتوو‌خانه به‌فۆنداغه‌ تهنه‌نگ لێیان دام.

تا برده‌میان بۆ لێپرسینه‌وه، ئه‌شکه‌نجه‌یان دام، به‌شێوه‌یه‌ک که له‌هۆش خۆم چووم. به‌ئای سارد به‌خه‌به‌ریان هه‌تنامه‌وه. پاش نیو سه‌عات برده‌میان بۆ ژووری لێکۆلینه‌وه، عیزه‌دین نافع لێکۆلینه‌وه‌ی له‌گه‌ڵ ده‌کردم.

داوای ئه‌وه‌ی لێده‌کردم که دان بنه‌یم به‌وه‌ی که په‌یوه‌ندیم له‌گه‌ڵ

پێشمه‌رگه‌دا هه‌یه و ناوی هه‌موو ئه‌وانه‌یان پێ بلێم که سه‌ر به‌شوێرشن. به‌لام من هه‌یچ په‌یوه‌ندیه‌کم له‌گه‌ڵ پێشمه‌رگه‌دا نه‌بوو و که‌سیشم نه‌ده‌ناسی که په‌یوه‌ندی به‌شوێشه‌وه هه‌بێت.

ئێتر عیزه‌دین وه‌کو شیت و هاری لێهات، فه‌رمانی به‌و پێنج پۆلیسه‌ دا که له‌وێ بوون، که له‌سه‌ر زه‌ویه‌که رابکێشن، ئێتر ده‌ستی کرد به‌تیه‌له‌دانم له‌سه‌ر و ده‌موچاوم، هه‌تا خۆپن له‌ده‌م و لوقمه‌وه فیچقه‌ی کرد. پاشان برده‌میانه‌ ژووری که‌وه که گه‌لۆپێکی زه‌عیفی تیدا داگیرسابوو. ئه‌و په‌له‌ خۆپنانه‌ی که هه‌ی ئه‌و زیندانیانه‌بوون که پێش من برده‌ویاننه‌ ئه‌و ژووره‌وه، به‌دیواره‌که‌وه ما‌بوون. له‌سه‌ر کورسییه‌ک دایانام که دوو پۆلیس له‌م لاو له‌و لاوه وه‌ستا‌بوون. زۆر به‌نه‌رمی پێیان وتم که دان بنه‌یم به‌و تاوانانه‌ی که منیان پێ تاوانبارکردبوو. تا سه‌عاتیک به‌ته‌نها به‌جێیان هه‌شتم، پاشان نافع هات و پێی وتم که بریاربان داوه بکۆژن، ئه‌ویش نه‌ک به‌فیشه‌ک به‌لکه‌ پارچه‌ پارچه‌م بکه‌ن هه‌تا ده‌مرم.

ته‌لێکی کاره‌بایان له‌ قاجی چه‌پم به‌ست، پاشان ته‌لێکی تریان له‌ کاره‌باکه به‌ست و خسته‌یان سه‌ر له‌شم و هه‌موو ماسوله‌که‌کانی راته‌کاند. دوا‌ی ئه‌وه‌ی سێ چوار جار ئه‌و کاره‌بان له‌گه‌ڵ دووباره‌ کردمه‌وه، دیسان له‌هۆش خۆم چوومه‌وه. دوا‌ی ئه‌وه‌ بۆ ماوه‌ی پێنج سه‌عات که‌وتنه‌ لێدان و پرسیارکردن. دوا نیوه‌رۆی ئه‌و رۆژه به‌ته‌نها به‌جێیان هه‌شتم، قاپێک شو‌ریای سوێر و پارچه‌ ناتیکیان دام. خواردنه‌که‌م خوارد، چاوه‌رێتی ئه‌وهم ده‌کرد که ئاوم بده‌ن، کاتی که زانیم ئاوم پێ ناده‌ن، چوومه‌ لای په‌نجه‌ره‌که‌وه و داوای ئاوم کرد. سێ سه‌عات چاوه‌رێتم کرد، هه‌تا له‌هۆش خۆم نه‌چووم ئاویان بۆ نه‌هه‌تنام. که به‌هۆش هاتمه‌وه، که‌سێک سه‌ری به‌رز کردبوومه‌وه و ئاوی ده‌دام. پیاویک له‌و لایه‌وه به‌به‌رچاومه‌وه ئاوی له‌ مه‌رکانه‌یه‌ک ده‌رده‌هه‌تتا و ده‌یخوارده‌وه. په‌رداخه‌که‌ی لێ نزیک کردمه‌وه، که ویستم ده‌ستی بۆ به‌رم و بیگرم، ده‌ستی کێشایه‌وه و ئاوه‌که‌ی به‌و ناوه‌دا هه‌لپه‌ژاند.

بۆ جاری سیپه نافع هاتهوه و وتی ئایا داواکاریه کم هه یه یان نا، منیش له وهلامدا داوای ئاوم کردهوه. ئه ویش هه تا بۆم خورایه وه ئاوی دامی. پاشان جگه ره یه کی دامی، ده یویست رازیم بکات به وه ی که چی ده زانم پیتیان بلتیم و ئه وانیش چیتر ئه شکه نجه م نادهن. منیش له وهلامدا وتم ئیستا له ره وشیکدا نیم که بتوانم قسه ت له گه ل بکه م، داوام لیکرد که که مێک مۆله تم بدات تا ده حه سیتمه وه. دوو سه عات مۆله تیان دامی. پاشان نافع هاته وه وتی ئه وان ده زانن که من پارتیم و ئاوی ئه وه که سانه ش ده زانم که په یوه ندییان به پیشمه رگه وه هه یه. منیش پیم وت: ئه و کاته ی که من په یوه ندیم پیتیانه وه هه بوو، پارتی دیوکراتی کوردستان پارتیکی قه ده غه کراو نه بوو، به لام من هه یج په یوه ندیه کم به پیشمه رگه کانه وه نییه له و چیا یانه.

پیم وت: من ناتوانم ئاوی خه لک بده م و به ناهه ق سزا و ئه شکه نجه یان بدریت. دوا ی ئه و قسانه م، پۆلیسه کان ده ستیان به لیدانم کرده وه و ئاوی ساردیان پیاکردم، پاشان پانکه یه کیان هه لکرد و به قامچی به ربوونه ویزه م. به م شپه وه له ماوه ی سه شوه و رۆژدا رووبه رووی ئه شکه نجه، خواردنی سویر، له کاره بادان، تینویتی و سه رما و ئاوی سارد پیاکردنیان، کرده مه وه.

رۆژی چواره م نافع هات وه ره قه یه کی به ده سه ته وه بوو، پیتی وتم ئه وه حوکمی له سیداره دامه که لایه ن عه بدولکه ریم قاسمه وه ئیمزا کراوه. منیش پیم وت: کوشتنی من کاریکی ئاسانه، به لام کوشتنی دوو ملیۆن کورد کاریکی ئاسان نییه. ده ست و چاویان به سه تمه وه و سواری سه باره یه کیان کردم به ره وه دهره وه ی شار بردمیان. له شوپنیکدا وه ستاندمیان، تا سیتیان ژمارد و ده ستیان کرد به ته قه، ئه گه ر چی من بریندار نه بووم چونکه ئه وان فیشه که کانیان به مننه وه نه ده نا، به لکو ئه وه ش بۆ خۆی جوړیک له ئه شکه نجه دان بوو. دوا ی ئه وه لییان پرسیم که ئاخۆ بریندار بووم یان نا. منیش پیم وتن نه خیر. وتیان فیشه کمان پینه ماوه، بۆیه ناچارین که هه لتواسین. به لام گه راندمیانه وه بۆ پۆلیسه خانه که و پاشانیش بۆ زیندانیکی گه وه تر.

له قاوشه که دا، زیندانییه کان باسی ئه وه یان ده کرد که عه لی سنجاری گیراوه، ئه وان نه یانده زانی که ئه وه عه لی سنجارییه له په نایانه وه دانیشستوه. منیش پیم وتن من عه لی سنجاریم، ئه وان به ده ننگ منیان ناسییه وه چونکه هه موو گیانم جیگای برین و په له بوو. له زینداندان فرمانیان پیدابووین که ده بیت ئاوده سه تخانه کان پاک بکه ینه وه.

پاش شه ش مانگ به که فاله ت (پاره) ئازاد کرام. له و ماوه ی که له زینداندابووم ده ستیان گرتبوو به سه ر هه موو مال و مولکیکدا که هه مبوو. ژنه که م که عه ره به له گه ل دوو منداله که مدا چوو بوونه وه بۆ مالی خه زوورم. هاوړپیه کی خۆشه ویستم که عه ره ب بوو، داوای لیکردم که شار به جی بهیتم و برۆم. ئه و بیستبووی که پۆلیس نیازی کوشتنمیان هه یه. زاواکه م که ئاوی ئیبراهیم خدر حاجی یونس بوو، پۆلیسی عه سه که ریبی بوو، به دزییه وه برده م بۆ هه ولیر و له ویشه وه بۆ به غدا. پاشان که سوپا پیتیان زانی یارمه تی منی داوه که رابکه م، گرتیان و ئیعدامیان کرد.

ئه و ماوه یه ی که له زیندان بووم له مووسل و دهۆک و زاخۆ، زیندانی کرام. که له زیندانی زاخۆ بووم له گه ل ۵۲ که سی تر له ژووریککی ۲۰ مه تر چوارگۆشه دا بووین، به نۆره دا ده نیشتین، به شه وه و به رۆژ، سه عاتیکی داده نیشتین و سه عاتیکیش به پتوه بووین.

رۆژتیکیان دوو جاش هاتن بۆ سه ردانم له زیندانی دهۆک، ده بانوت تو سه ره له شکر له ناو پیشمه رگه دا، ده یانویست له گه ل خۆیان مبه ن و بمکوژن. به لام سه روکی زیندان که له مووسله وه ده مناسی، ته سلیمی ئه وان نه کردم.

له زیندانی مووسل، ۱۲۵۰ که سیان له شوپنیکدا کوکردبووه که له راستیدا بۆ ۱۵۰ که س کرابوو. بۆمان نه بوو ریشمان بتاشین. رۆژی جاریک له سه تلکی گه وره دا ئاویان ده داینی. ئیمه په نجا و دوو که س له ژووریکدا بووین، هه موومان به و سه تله ئومان ده خواره وه. خراپترین

خواردنیان ده‌داینی که له ژیاندا نه‌مخواردبوو. گه‌لێک جار خه‌لکی جاسووسیان به‌ناوی زیندانییه‌وه ده‌نارده ناومان بۆ ئه‌وه‌ی سیخووریمان به‌سه‌ره‌وه بکه‌ن. هه‌ندیک جار ئه‌و سیخوورانه به‌دزی ئیمه‌وه وه‌ره‌قیان له ژێر دۆشه‌که‌کانماندا ده‌شارده‌وه، کاتیک ژووره‌کانیان ده‌پشکنی وه‌ره‌قه‌کانیان ده‌دۆزییه‌وه. من یه‌ک مه‌تر دوو‌جای ژووره‌که‌م به‌رده‌که‌وت، ئه‌شکه‌نجه و لێدانیش له‌و ماوه‌یه‌ی که له زیندان بووم با له‌ولاوه بووه‌ستی. ته‌نها چل که‌س له زیندانییه‌کان زیندانی سیاسی عه‌ره‌ب بوون، ئه‌وانی تر هه‌مووی کوردبوون.

پۆژی سێ جار، له حه‌وشه‌ی زیندانه‌که‌دا کۆیانده‌کردینه‌وه و ده‌ستیان ده‌کرد به‌ژماردمان. سه‌عات دوا‌ی سه‌عات له ماوه‌ی ئه‌و ژماردنه‌دا ده‌بوو له‌و به‌ر باران و پیسییه‌دا بمانیا ته‌وه، هه‌ندیک جار له کاتی ژماردنه‌که‌دا یه‌کیک که‌م یان زیاد ده‌رده‌چوو، بۆیه سه‌ر له‌نوێ ده‌ستیان ده‌کرده‌وه به‌ژماردمان. ژماره‌یه‌کی زۆر له زیندانییه‌کان به‌هۆی که‌م خۆراکیی و نه‌خۆشییه‌وه گیانیان له ده‌ست دا.

ئه‌و که‌سه‌ی که ده‌رمانی دابه‌ش ده‌کرد، قیتامینیکی ده‌داینی پێیان ده‌وت (ABC)، ده‌یانووت ئه‌وه ده‌رمانی هه‌موو ده‌ردیکه. ئیمه ئه‌و کابرایه‌مان ناو نابوو کاک (ABC). بۆمان نه‌بوو دوکتۆر بمانبێتی.

قه‌شه‌یه‌کی کوردمان له‌گه‌لدا بوو، ریشیکی درێژی ره‌شی به‌ردابووه‌وه و خاچیکی بریقه‌داری به‌ملا ده‌لواسیبوو. به‌لامانه‌وه جوان نه‌بوو له‌گه‌لمان به‌شداری بکات له پاک‌کردنه‌وه‌ی ئاوده‌ستخانه‌کاندا. به‌و ۱۲۵۰ که‌سه سێ ئاوده‌ستمان هه‌بوو. ده‌بوو ریز به‌ستین بۆ چوونه ته‌والیته. بۆمان نه‌بوو ریزه‌که تیک بده‌ین هه‌ربۆیه هه‌ندیک جار له ریزه‌که‌دا رووداو ده‌قه‌وما.

هه‌بوو له‌هه‌ب مه‌مه‌د عه‌لی ئافاق ره‌واندزی

ناوم عه‌بدو له‌هه‌ب و ته‌مه‌نم په‌نجا و چوار ساڵه و باوکی حه‌وت مندالم. پێشه‌م وه‌رزێرییه. باوکم ته‌مه‌نی هه‌شتا ساڵه، وه‌ختی خۆی له سه‌رده‌می

نووری سه‌عیددا ته‌ندامی په‌رله‌مان بووه و سه‌رۆکی شاره‌وانی ره‌واندزیش بووه. هه‌روه‌ها باوکم راویژکار بووه له کۆمیته‌ی کۆمیسسیۆنی مووسلدا که کابرایه‌کی سویدی به‌ناوی ئاف و یسرین، سه‌رۆکی بووه، تا ئیستاش ناوی ئه‌و پیاوه‌ی له بیسر ماوه. له هه‌موو سه‌ره‌له‌دانه‌کانی کورد دا له دوا‌ی ساڵی ۱۹۴۳ وه به‌شدارییم کردووه. ساڵی ۱۹۴۵ له ئێران بووم و تووشی نه‌خۆشیی پاراتیفۆس هاتم، بۆیه ناچار بووم بگه‌ریمه‌وه بۆ عێراق. کاتیک ده‌یانبردمه‌وه بۆ ره‌واندز له‌لایه‌ن پاسه‌وانه‌کانی سه‌ر سنووره‌وه گیرام. ئه‌وان سوژی ئه‌وه‌یان دامی که چاره‌سه‌رییم بۆ بکریته پێش ئه‌وه‌ی بمه‌ن بۆ لیکۆلینه‌وه و داداگایی کردن، به‌لام درۆیان له‌گه‌ل کردم و ره‌چاوی نه‌خۆشیه‌که‌یان نه‌کردم، به‌لکو به‌قه‌ره‌وتله‌یه‌کی ئاسنینه‌وه به‌ستیمان هه‌وه.

جاریکیان برسیم بوو داوی خواردنم کرد له وه‌لامدا وتیان: "کوری سه‌گ، به‌دژمان راده‌په‌ریت و ده‌ته‌ویت خواردنه‌که‌شمان بخۆی".

له ماوه‌ی حه‌فته‌هه‌هه‌ رۆژدا، ده‌ست و قاچیان به‌زنجیرییک به‌قه‌ره‌وتله‌یه‌که‌وه شه‌ته‌ک دا، هه‌تا ئه‌و کاته‌ی بردمیان بۆ زیندانییک که شه‌ش ساڵم تیا به‌سه‌ربرد. بێ ئه‌وه‌ی مه‌حه‌که‌مه‌م بکه‌ن، حوکمی له سێداره‌دانیان بۆ ده‌کردم. سێ ساڵ و ده‌ مانگ له چاره‌پێکردنی جێبه‌جێکردنی حوکمه‌که‌دا بووم، ئه‌و ماوه‌یه زنجیریکیان له ده‌ست و قاچم کردبوو که کێشه‌که‌ی چوارده‌ کیلو بوو. ئه‌و وینه‌یه‌ی که ده‌بیینیت هی ئه‌و سه‌رده‌مه‌یه.

دوا‌ی ئه‌و ماوه‌یه، حوکمه‌که‌یان کرد به‌هه‌تا هه‌تایی و زنجیره‌که‌شیان بۆ گۆریم به‌زنجیرییک که کێشه‌که‌ی دوو کیلو بوو.

ده‌بوو به‌و زنجیره‌وه کار بکه‌م. ده‌بوو هه‌میشه به‌رتیل بده‌م به‌پاسه‌وانه‌کان تا خواردن و پێداویستییه‌کانی ترم بده‌نی. له ۱۹۵۳/۶/۱۲ دا به‌که‌فاله‌ت نازادکرام. ساڵی ۱۹۵۴، پێش‌نیازیان پێکردم که خۆم هه‌لبێژم بۆ په‌رله‌مان، به‌لام من قبوولم نه‌کرد. ئه‌وه بوو

خه لکی ره واندز داوایان لیکردم که پیشنیازه که قبول بکهم. لهو کاته دا فرمانیان پیدام که ده بیت بچم بو به غدا بو بینینی وه زیری ناوختی عیراق سه عید قهزاز، که یه کییک بوو له وه زیره کورده کان، نه وهش بووه به ره سستی که له وهی که خوّم کانید بکهم. سه عید قهزاز زور به ریزه وه پیشوازی لیکردم. نه وهی بو روون کردم وه که نه وه پهمانی حکومتی عیراق داویه تی له مهر هه لبراردنی نازاد ته نها له سه ر کاغزه و نه وهی که به چ جوریک جیبه جی ده کریت مه سه له یه کی تره. له راستیدا رژیم پیش هه لبراردنه که ده ستنیشانی نه وه یان کردبوو که کی هه لده برتریت بو پهرله مان. له ناو نه وانه دا دوو کهس هه بوون له ناوچه که ی نیمه، که خه لک دهنگی پی نه دابوون، به لام دیسانیش هه ر هه لبراردن. قهزاز پی وتم که من پی اوکی به توانام و ده بیت زور به وریا یه وه له گه ل مه سه له کانداهه ل سوکوت بکهم. نه گهر بتوانم هه ول بدهم سوژی رژیم به لای خوّمدا رابکیشم. له ماوهی ده سالی نیوان ۱۹۵۳-۱۹۶۴، نه مویرا له هیچ چالاکیه کی سیاسیدا به شداری بکهم. هه میشه هه ره شه ی کوشتن و زیندانی کردنم له سه ر بوو. نیستاش وه کو نه ندای کومیتته ی به رپوه به ره له ناو شویشدا کار ده کهم.

سابیر ره شید ناکرهبی

ناوم سابیر ره شید ناکرهبی و ته مه نم ۲۶ ساله و هیشتا ژنم نه هیناوه. له ۱۹۶۱/۱۲/۱۱، به هوئی نه وهی که نه ندای پارتی دیوکراتی کوردستان بووم، گیرام. ماوهی نو رور خستیم یانه ژیر نه شکه نه وه. رورزی ده یه م بردمیان بو بدهم نه وه کومیتته یه ی که لیکولینه وه یان له گه ل ده کردم. جگه ره یه ک و پیپی کولایه کیان بو هینام. کابرای لیکولنه وه ره داوای لیکردم که به بی نه ملا و نه ولا، نیعتراف بکهم. نه وان ده یانزانی که نه ندای پارتیم، بو به هیچ شتیکی تازم نه بوو که پییان بلیم. هه تا توانیان به قسوی کولاکه لییان دام. پاشان بردمیان بو زیندانی مهرکه زی له

مووسل. ماوهی دوو سال به بی مه حکمه له وهی هیشتیانمه وه.

هه ر پینج رور جاریک دوو پارچه سابوونیان ده داینی. هه موو جاریکیش که سابوونیان دابهش ده کرد، ده ستیان ده کرد به تیهه لدانمان. نیمهش نارهبایه تیمان دهرده پری و سابوونه کافمان بو فری ده دانه وه.

له گه ل بیست که سی تر گواسترامه وه بو ژووریکی تر. له ویش ده ستیان ده کرد به فه لاقه کردمان له بنی پیماننه وه هه تا خه لتانی خوینیان ده کردین. داوی نه وه به قسچی خویناویه وه ناچاریان ده کردین که ده ست به راکردن بکهن. نه وانیه نه یانده توانی رابکن دیسان ده که و تنه وه به ر تیهه لدان.

سی مانگ کردم یانه ژووریکی چوار مه تریه وه. له ماوهی نه وه دوو ساله ی که له زیندانی مووسل بووم، نه شکه نه یه کی زوربان کردم. داوی زیندانی مووسل بردمیان بو به سه ر و له ویش شه ش مانگ هیشتم یانه وه.

له کاتی گفتوگوی شویش و حکومت له سالی ۱۹۶۴ دا نازاد کرام. داوی نه وهی که به وه دهرده یان بردم، هیچ رتگیه کی ترم له به رده مدا نه بوو جگه له وهی په یوه ندی به شویش وه بکهم.

سه بری نه هه ده بو تانی

ناوم سه بری بو تانییه و، ته مه نم ۴۱ ساله و باوکی هه وت کویم، پیشتر له هیلتی شه مه نده فه ری عیراقی کریکار بووم. له ۲۵ تشرینی دووه می ۱۹۶۵ دا به هوئی هاوکار بکردنم له گه ل شویشدا، گیرام.

داوی نه وه بردیانم بو ناوه ندی لیکولینه وه که له لایه ن محمه د جه واده وه سه رپه رشتی ده کرا. جیگره که ی ناوی ملازم محمه د بوو. له ژووره که یاندا چه نده ها نامیری نه شکه نه یه دانی لی بوو، له په ته وه بگره هه تا ده گاته قامچی و فه لاقه و بویری پلاستیک، که کردبوویان به ناو کورسیه کدا. هه ره وه چه ک و ته قه مه نیشی لی بوو. ملازم محمه د داوی لیکردم که ده ستم ناو لا بکهم و په نه کانم بلاوبکه مه وه. سی فیشه کی خسته به یینی

بۆ بەرئۆه بهرایه تی زیندان که شهست و پینج زیندانی کورد فه لاقه بکه ن.

له زیندانداندا هیشتمیان هه تا له یه کی کانوونی دووهمی ۱۹۶۶ دا، دوای پینج سال تازار و ئەشکه نجه له زیندانه جوړاوجۆره کانی عیراقدا، تازاد کرام. پینج سال ته مه نی خۆم به بی مه حکمه له زیندانه کانی عیراقدا به سه ر برد. ژبانی ناو چیاکانی کوردستان، له ژبانی ناو زیندانه کانی رهواندز و هه ولێر و به سه ره و رومادی، خراپتر نییه.

سهیدا صالح یوسفی

ناوم صالح یوسفییه، ته مه نم په نجا ساله و سیاسیم. له ۱/۱/۱۹۶۳ دا، نیردرام بۆ به غدا بۆ گفتوگو کردن له گه ل ژیمی عیراقی. من چیگری سه روکی وه فدی کوردی بووم، ناجی تالیب سه روک وه زیرانی ئیستای عیراق، که سی سه ره کی وه فدی عیراقی بوو. ئەوه بوو گفتوگو کاتمان سه ری نه گرت و هیچ په میانیکمان مۆر نه کرد. سه ره رای سه ره نه گرتنی دانیشتنه کاتمان، وه کو نیاز پاکی من له به غدا مامه وه تا به لکو درێه به دانیشتنه کان بدهین و به رده وام بین. له گه ل ئەوه ی که من له لایه ن سه رکۆماری ئەو کاته، عه بدولسه لام عارف، بانگیشت کرابووم، که چی له دوای گفتوگو کاتمان ده ستگیر کرام، له ماوه ی ۶/۶/۱۹۶۳ تا ۱/۳/۱۹۶۴، زیندانی کرام.

له کاتی لێپرسینه وه دا، هه ردوو ده ستیان به ستمه وه و به پانکه یه کی گه ورده دا هه لیا نواسیم و خولاند میان هه تا بی هۆش بووم. پالیان دام به دیواریکه و به ده مانچه که وتنه ته قه کردن و پینان وتم: دلنیا به که جاری داها توو ده تپیکین. جگه ره یان له سه ره له شم ده کوژانده وه. هه موو ئەم ئەشکه نجه به به چاودیری عمار ئەلواش ده کرا. ئەو که سه ی که ئەشکه نجه ی ده دام چیگه ره که ی ئەلواش بوو به ناوی نازم گزار.

له دوای ئەوه ی که تازاد کرام، وه کو به رپرسی رادیوی دهنگی کوردستان کار ده که م.

عهلی عهزیز

ناوم عهلی عهزیزه، ته مه نم ۲۳ ساله، سایه ق و قاچاچیم. سالی ۱۹۶۲ گیرام، چونکه پیناسه م بی نه بوو. سی رۆژ له پۆلیسخانه هیشتمیان هه وه، پاشان نارد میان بۆ لێپرسینه وه ی سه ر یازی. له وی که وتنه پرسیار لیکردنم ده رباره ی ئەوه ی که ناخۆ ئەندامی پار تيم یان شیوو عی. پینان وتم ده بیت قسه به خرو شوژ و ژه نه رال بارزانی بلیم. منیش ده موست تینان بگه یه نم که من کوردیکی ئاساییم و نامه ویت خۆم تیکه ل به کاروباری ئەو پیاوانه بکه م.

دوای ئەوه رهوانه ی زیندانی به غدایان کردم و چوارده رۆژ هیشتمیان هه وه، دوای ئەوه ش ته سلیمی پۆلیسی نهینی به غدایان کردم. ئەوانیش به هه مان شیوه ده یانویست بزنان که ناخۆ کۆمونیستمان سه ر به بارزانیم.

ئه گه ر به دژی بارزانی قسه م بکرا یه ئەو ئەو کاته تا وانباریان ده کردم به وه ی که سه ر به کۆمونیسته کانم، خۆ ئەگه ر قسه شم به خرو شوژ بده یه ئەو کاته ده یانوت تۆ سه ر به بارزانیت. منیش رازی نه بووم قسه به که سیان بلیم، پیم وتن که من کوردیکی ئاساییم و هیچ په یوه ندیسه کم به وه سه رۆکانه وه نییه.

ئهو که سه ی که لیکۆلینه وه ی له گه ل ده کردم، پرسیار ی ئەوه ی لیده کرم که ئایا کو ده تاکه ی عه بدولکه ریم قاسم دلخۆشی کردم یان نا؟ منیش هه ر وه ک پینشو و تم من کوردیکی ئاساییم و هه قم به سیاسه ته وه نییه.

کابرا به وه لامه کانم در دۆنگ بوو. هه ردوو قاچیان به پانکه یه که وه به ستمه وه و ده ستیان کرد به خولانه وه م هه تا بی هۆش بووم. ناوی ئەوانه م له بی نه ماوه که ئەشکه نجه یان ده دام. ئەو ماوه یه ی که له به غدا هیشتمیان هه وه، به به رده وامی ئەشکه نجه و پرسیار کردنه کان دووباره ده بوونه وه.

دوای ئه‌وه‌ی که عه‌بدولسه‌لام عارف، ژه‌نه‌رال قاسمی کوشت، وازیشیان له‌من هینا و به‌ریان دام و هینامیان‌ه‌وه‌ بۆ سلیمانی.

له ۱۹۶۳/۶/۹ ماوه‌یه‌کی کهم پیتش ئه‌وه‌ی به‌عسییه‌کان هیتش بکه‌نه‌ سه‌ر هیزی پیتشمه‌رگه‌، ده‌ستیان به‌سه‌ر لۆریه‌که‌مدا گرت و دیسانه‌وه‌ برده‌میان‌ه‌وه‌ بۆ زیندان. هه‌ر هه‌مان رۆژ، چه‌ند هه‌زار کوردی‌کیان له‌ شاری سلیمانی گرت و له‌ قاوشه‌ سه‌ریازیه‌کانیان توند کردن، چونکه‌ زیندانه‌کان پر بوو بوون. نزیکه‌ی ۱۴۰۰ که‌س له‌و قاوشه‌دا بوو که‌ منی له‌ بووم. ماوه‌ی چوارده‌ رۆژ له‌و شوپنه‌ ته‌نگه‌دا هیتشتیانینه‌وه‌. چوار رۆژی یه‌که‌م هیچ خواردنی‌کیان نه‌داین. له‌ ناوگیروه‌کاندا، خه‌لکانی پایه‌بلندی کارمه‌ندی میریش هه‌بوون. له‌وئ دوو دوکتورم ناسی به‌ناوی جه‌مال ره‌شید و فایه‌ق هوشیار.

هه‌ر شه‌وه‌ و چه‌ند که‌سی‌کیان له‌ زیندانییه‌کان ده‌برد و نه‌یانده‌گیرانه‌وه‌. دوایی بیستمان که‌ دوو سه‌د و شه‌ست که‌سیان ره‌می کردبوو، هه‌موویانیان به‌کۆمه‌ل ناشتوو. ئیستا ئه‌و شوپنه‌ به‌گۆری شه‌هیدان ناو ده‌بریت.

له‌ ماوه‌ی ده‌ رۆژدا له‌ لایه‌ن سوپاوه‌ لیکۆلینه‌وه‌م له‌گه‌ل کرا و، داویان لیده‌کردم که‌ قسه‌ به‌شۆرشێ کورد بده‌م، به‌لام من نه‌ چومه‌ ژیر باریان. ئه‌وانیش به‌رده‌بوونه‌ ویزه‌م هه‌تا له‌ هۆش خۆم ده‌چووم. کاتیک که‌ به‌هۆش هاتمه‌وه‌، جله‌کانم له‌ خوتین و ئاودا خوسابوون، به‌ئای سارد به‌هۆش خۆمیان ده‌هینامه‌وه‌. زابیتیک به‌ناوی کازم عه‌بدولره‌زاق جگه‌ره‌یه‌کی دامی و داوی لیکردم که‌ جینیو به‌ژه‌نه‌رال بارزانی بده‌م. منیش له‌ وه‌لامدا وتم "ناوێرم قسه‌ به‌بارزانی بلتیم، له‌ ترسی ئه‌وه‌ی کاتیک که‌ ئازاد بم، هه‌قم لیده‌که‌نه‌وه‌". دوای بیست رۆژ ئازادیان کردم. له‌و ماوه‌یه‌دا که‌ له‌ زیندان بووم، تووشی نه‌خۆشیی برینی گه‌ده‌ بووم.

بۆ جاری سییه‌م، له‌ پایزی ۱۹۶۳دا له‌ شاری به‌عقوبه‌ گیرامه‌وه‌. ده‌ستیان کرد به‌پرسیار لیکردنم که‌ ئاخۆ هیچ په‌یوه‌ندییه‌کم به‌سریاکه‌ی

ژه‌نه‌رال بارزانییه‌وه‌ هه‌یه‌ یان نا. منیش پیت و تن، نه‌خیر. ئه‌وه‌ بوو پشتیان له‌ ئوتوو دام. به‌ئه‌نقه‌ست سی جار ئوتوه‌که‌یان به‌هه‌مان شویندا هینا، به‌شیتویه‌ک که‌ جاری سییه‌م له‌هۆش خۆم چووم. دیسان برده‌میان‌ه‌وه‌ بۆ ته‌حقیق، هه‌مان تاس و هه‌مان حه‌مام، هه‌مان پرسیاریان لیکردم، منیش هه‌مان وه‌لامی جارنم دانه‌وه‌.

ئه‌و که‌سه‌ی که‌ ته‌حقیقی له‌گه‌ل ده‌کردم به‌سه‌ر ئیشاره‌تی بۆ که‌سیکی تر کرد، ئه‌ویش مقاشیکی سی چوکلته‌ی له‌سه‌ر په‌ره‌میزیک دانا، چاوم لیبوو که‌ چۆن مقاشه‌که‌ سوور بوو بووه‌وه‌، پاشان کابرا مقاشه‌که‌ی نا به‌پشتمه‌وه‌. هه‌ستم ده‌کرد و گویم له‌ قرچه‌ی پشتم بوو، بۆنی گوشتی سووتاوی خۆم ده‌کرد، که‌ به‌دیار چاوی کابرای لیکۆله‌ره‌وه‌ هه‌لده‌پروسکا. جیگای مقاشه‌که‌ که‌ تا ئیستا به‌پشتمه‌وه‌ دیاره‌، به‌لگه‌یه‌که‌ بۆ ئه‌و کاره‌ساته‌ی که‌ به‌سه‌ریان هینام.

دوای ئه‌وه‌ ته‌حقیقیکی که‌می تریان له‌گه‌ل کردم و به‌پشتی سووتاوه‌وه‌، ئازادیان کردم. لۆریه‌که‌ که‌ هی من و هاوڕییه‌که‌م بوو، له‌لایه‌ن حکومه‌ته‌وه‌ ده‌ستی به‌سه‌ردا گیرا. پاروه‌که‌یان له‌ ده‌م فراندیم. بۆیه‌ هیچ چاره‌یه‌کی ترم نه‌ما جگه‌ له‌وه‌ی که‌ په‌یوه‌ندی به‌شۆرشه‌وه‌ بکه‌م.

عه‌بدولره‌هه‌مان نازی

ته‌مه‌نم په‌نج و پینج ساله‌ و باوکی چوار مندالم. پیتشتر له‌ ناو سوپای عیراقدا زه‌عییم بووم. له‌ سالی ۱۹۶۳دا به‌تۆمه‌تی ئه‌وه‌ی که‌ دژی هه‌ولدانی کوده‌تاکه‌ی شه‌واف بووم که‌ له‌ سالی ۱۹۵۹ پیتی هه‌ستا، ده‌ستگیرکرام. له‌و کاته‌دا من له‌هه‌ولتیر به‌رپرسی هیزی توپخانه‌ی شه‌ش بووم. وه‌کو سه‌ریازیکی گوترا به‌ل له‌ ناو سوپای عیراقدا، ئاماده‌بووم به‌دژی کوده‌تاکه‌ی شه‌واف بجه‌نگم. به‌لام پتویستی به‌وه‌ نه‌بوو که‌ ئیمه‌ هیچ به‌ره‌رچیکه‌ی بده‌ینه‌وه‌، چونکه‌ ئه‌و پاش یاخیبوونه‌که‌ی به‌ماوه‌یه‌کی که‌م له‌لایه‌ن قاسمه‌وه‌ کوژرا. له‌ راستیدا، ئه‌وان هیچ به‌لگه‌یه‌کیان نه‌بوو که

منی پئی تاوانبار بکهن، بهلام شهواف له لایهن عهبدولسهلام عارفهوه وهکو شههید لهقه لهم درا. ئه ویش له بهر ئه وهی که ئه وه له شه پری دوزمینیکی هاویه شیاندا کوژرابوو، که دیکتاتوری پێشوو قاسم بوو.

یه کهم جار به وه دهستیان پیکرد که ناچارم بکهن واز له وه زیفه کهم بهیتم، له ۱۹۶۲/۱/۱۵. ئه وکاته تاراده یهک گهنج بووم. پاشان به تۆمه تی شتیکی میان دهستگیر کرد، که هیچ بهرپرسیاریه کم تیدا نه بوو. له ژووریکی تاریکی چوار مه تریدا زیندانیان کردم. له گه له هه شتا و سێ کهسی تردا زیندانی کرابوو که هه مویان کورد بوون، له هه موو چین وتوێژیکیان تیدا بوو.

ئه فسهری بلند پایه مان تیدا بوو، که هه ر به جله سه ربازییه کانیه وه گیرابوو، له لایهن سه ربازی ئاسایی و ئه فسهره پله نزمه کانی تره وه سووکایه تیان پیده کرا و ئه شکهنجه دهران. هه موو له یهک سه تلدا ئومان ده خواره وه. نه مان ده توانی رابکشیین، به لکو به نۆزه داده نیشتهین. ئیمه یان له ژووریکدا ترانجاندا بوو، ده بوو هه ندیکمان به پیه وه و هه ندیکی تر به نۆزه دانیشتهینه. کۆمه لیک ئه فسهر ده هاتن بۆ سه ردانمان و به راست و چه پدا ده که وتنه لیدانمان. هه ندیک له وانه پشتر فه رمانیان له ئیمه وهرده گرت. هه ندیک جار به ته نه ا ده بانبردین بۆ لیکۆلینه وه، هه ندیک جار به چاره که سیک به یه که وه. کابرای که ته حقیقی له گه له ده کردین ناوی ته ها چه مدوون بوو. ملازم نزار و موخلف عه زیز جیگری بوون. بهرپرسی زیندانه کهش ره شید هه مزه سه باح بوو. چه ند جاریک له گه له خه لکانی ناسراوی وه کو دوکتۆر سالم، ئه فسهر موته عه بدولحسین، ملازم عه بدولقادر، ئه فسهر جه عفه ر غه زل، مایۆر یه حیا نادر و ملازم سمکو مه جید، به یه که وه ئه شکهنجه یان ده داین. یه حیا نادر له زیندانداندا کۆچی دوایی کرد.

به مسته کۆله و به قامچی ده که وتنه گیانمان، دهستیان ده به ستینه وه و به پانکه وه هه لیا نه ده واسین و ده یان خولاندینه وه تا بیهۆش ده بووین. لیان

ده پرسیم که ناخۆ په یوه ندیم له گه له شیوو عییه کان هه یه، وه لامی منیش نه خیر بوو. ده یانوت که بۆچی له سالی ۱۹۵۹ دا پشتیوانیم له شه واف نه کرد. منیش ده موت من دلسوژی حکوومه ت و سوپای عیراقی بووم و نه مده ویست په یوه ندی به کو ده تاچییه کانه وه بکه م. به لام ئه وان به وه لامانه قایل نه ده بوون.

زیاتر له پازده جار خستیمانه ژیر ئه شکهنجه ی سه خته وه. دوو جار به پانکه وه هه لیا نواسیم هه ر جار ه ی بۆ ما وه ی بیست ده قه ده بانخولاندمه وه تا بیهۆش ده بووم. یه کیک له وانه ی که له گه له من زیندانی کرابوو، زیاتر له بیست ده قه ده بانخولاندمه وه، ئه وه ش بووه هۆی ئه وه ی که بۆ ما وه ی چوار مانگ ده سته کانی ئیفلیج بین. ئه وه که سه ش ناوی خالید ده رویش بوو.

یه کیک تر له زیندانییه کان ناوی نووری بوو، ئه شکهنجه ده ره کان، بتلیان تیبری، سه ری بتلکه یان چه ور ده کرد تا به ئاسانه تر به چیتته وه ناوه وه، بۆ ئه وه ی زۆرترین ئازار به چیتتیت. له ۱۹۶۳/۶/۳ له مه عه سه که ره شهید، هه ولێ راپه ربینیکی درا، به لام هه ر زوو سه رکوت کرا. ئیواره ی هه مان رۆژ ئیمه یان به قو له به سترای برد بۆ مه ته ی شه مه نده فه ر. کاتژمیری دووی شه و بوو، خستیانینه ناو فارغو نیککی باره له گره وه. من له گه له سی و سێ که سی تر خرامه ناو فارغو نیککی قه پاتکراره وه. ناوه وه ی فارغو نه که به چیمه نتۆ سواخ درابوو، هه موو کون و قو ژبینیکیان ناخنی بوو که هه وای لی ده هاته ژووره وه. سه روکی سوپای عیراق که هه مان کات سه روکوه زیرانیش بوو، له گه له جه نه رال ته ها یه حیا و ره شهید مسولحی سه روکی سوپا، بهرپرسی هیللی شه مه نده فه ری عیراق، زباده له قاوی، فارغو نه کان و ئیمه شیان پشکنی، پش ئه وه ی به ره و شاری سه ما وه که ده که ویتته نیوان به غدا و به سه ره وه، بکه ویتته ریگا.

هه موومان ده ستمان به سترابوو وه. له و ما وه یه ی که له ریگادا بووین، نه نان و نه ئاویان پش نه داین، نه یان ده هیشته پیوستییه کانمان جیه جی بکه ین.

به دواى ئەو چەند سەعاتەى كزەباى سەر له بهيانى، گەرمای به تینى خۆرى عیراق، فارغۆنه كانى گەرم كرد. یه كيك له گىراوه كان مرد. ئیمهش به نیوه مردووی و بووراوی گهیشتیینه سه ماوه. ده رگای فارغۆنه كان کرانه وه. شۆفیری شه مه نده فه ره كه دوو سه عات زووتر ئیمه ی له كاتى خۆى گه یانده جیگا، به بچ ئەوه ی گوئى بداته ئەو به رنامه یه ی كه بۆى دانرا بوو. زۆربه مان له و باوه ره دا بووین كه ئەو سایه قه گیانى زۆربه مانى له مردن رزگار كرده بوو. له دوایدا بیستمان كه شۆفیره كه به پینج سال زیندانى حوكم درابوو، به تاوانى له فه رمان لادان.

دواى ئەوه بر دیا نین بۆ زیندانى نوگره سه مان، كه ۱۸۰ كیلومه تر له شوپنه وه دوور بوو. نوگره سه مان كاتى خۆى له لایه ن كاریه كى ئینگلیزی به ناویانگ، گلوپ پاشاوه دروست كرابوو.

پینج رۆژ دواى ئەوه ی كه نازاد كرام، په یوه ندیم به هیزی پيشمه رگه وه كرد.

له كاتى هیش كرده سەر چىاى هه ندرتین له به هارى ۱۹۶۶، به فه رمانى سه رۆكى سوپا، ژنه نه خۆش و منداله كانمیان خستبووه پيش سه ربازه كانه وه، ئەو كاته من به رپرسى تۆبخانه بووم، ئەوان حسابى ئەوه یان كرده بوو، كاتیک خه به رى ئەوه م پچ بگات كه منداله كانم خراونه ته پيش سه ربازه كانه وه، ئیتر تۆبارانیا ن ناکه م. جاشیک به دژى ئەو كرده وه په ناره زایه تی نیشان دا بوو. پارێزگارى هه ولیر كه هاو رپیه كى نزیکى خۆم بوو، به هۆى ئەو ناره زایه تییه وه منداله كانى له به ره ی شه ر دوور خستبووه وه.

شیخ رەزا شیخ مەهەدی بەرزنجی

ته مه نم چل ساله، پيشتر له پۆلیسی نهینى عیراقدا كارم ده كرد. له سالى ۱۹۵۱ دا له شارى به غدا، كۆلیجى پۆلیسم ته واو كرد. ماوه ی هه شت سال له ناو پۆلیسدا كارم كرد. چه ندين جار له گه ل زیندانیه سیاسیه كاندا

لیكۆلینه وه م كرده وه. یان باشتر بلتیم ئەو كه سانه ی كه بوونه قوربانى سیاسه تی ئەوانه ی كه عیراقیان به رپوه ده برد.

نزیكه ی دواى سالیك له كوده تاكه ی عه بدولكه ریم قاسم، ده سه لاتداران به شپوه یه كى به ربالا و ده ستیان كرد به گرتن و ئەشكه نجه دانی خه لك. له سالى ۱۹۶۱ دا منیشیان به تاوانى ئەوه ی كه ده ستم له گه ل پيشمه رگه دا هه یه، گرت. به بچ مه حكه مه هه تا سالى ۱۹۶۲ هیشتمبانه وه.

سالى ۱۹۶۲، ماوه یه كى كه م پيش به ربوونه كه م، ره وانه ی زیندانى فه دیلیان كردم له به غدا كه سى سه د و سى زیندانى سیاسى تریشى لى بوو. رۆژانه پارهبه كى كه میان پیده داين. سى له زیندانیه كان، عه بدولالا چۆلا بارزانى، حاجى سلیمان ئاكره یی و ره شید خانه قینى له ژیر ئەشكه نجه و لیكۆلینه وه دا گیانیان سپارد. كاپتن عه بدولره زاق به رپرسى لیكۆلینه وه ی ئەو به شه ی ئیمه بوو. ئەو ئەم جۆره ئەشكه نجه نه ی به كارده هینا: له پشته وه هه واكرده ناو له شه وه، هه لئواسین به پانكه وه به ده ستى به ستراره وه، قامچى لیدان، ئاوى ساردیان ده كرد به زیندانیه كاندا و پاشان پانكه یان بۆ هه لده كردن، ده ست به ستنه وه و كه له پچكه كردن به توندی. له و باوه ره دام كه نزیكه ی هه زار كوردیک له ژیر ئەو جۆره ئەشكه نجه نه دا گیانیان له ده سته وه.

دواى ئەوه ی كه به عسییه كان له سه ر كار لا بران، كتیبیک له ژیر ناوی (ئه لمونحه رفین)، له شارى به غدا له چاپ درا و بلاو كرایه وه. كتیبه كه به زمانى عه ره بى بوو. دواى له سه رده مى سه ركۆمارى عه بدولسه لام كه سه رۆكى سه رده مى به عسییه كان بوو، قه دهغه كرا. ئەو كتیبه دیکۆمینتیکى ره سمى بوو كه باسى جۆره كانى ئەشكه نجه ی له عیراقدا ده كرد.

ئەهههه هوسین قه قاسی

ناوم ئەحمه د حوسین قه قاسییه و ته مه نم هه شتا ساله. كۆچه ریم و پيشه م كپین و فره شتنى مه ر و مالاته، خیزانه كه م له خۆم و ژنه كه م و چوار كور و

کوره‌زایه‌ک و ژنی کوره‌که‌م پیکهاتوو. ئیمه له‌گه‌ل چوار خیزانی تر، که ده‌بینه سی و نوک‌س، خیلّه و خوار و خیلّه و ژوور ده‌که‌ین. بژیوی ژبانمان به‌فرۆشتنی ره‌شه و لا‌خی له‌ جووری گویدرێژ و هیستەر و ئەسپ، به‌ده‌ست ده‌خه‌ین.

به‌گشتی ئەو ئازە‌لانی‌ی که‌ له‌ر و لاوازن ده‌کړین، پاش ئەوه‌ی قه‌له‌ویان ده‌که‌ینه‌وه تا به‌که‌لکی باره‌ینان دین، به‌جوتیاره‌کانیان ده‌فرۆشینه‌وه.

ئەم کاره‌ی ئیمه‌ میژوو‌یه‌کی کۆنی هه‌یه و به‌هه‌موو پارچه‌کانی کوردستاندا ده‌گه‌رێین، هه‌یوانمان به‌کورد و عه‌ره‌ب و فارس و تورک فرۆشتوو. له‌م ئە‌خیرانه‌دا، که‌ هه‌شتا نه‌که‌وتبو‌ینه به‌ر هه‌یرشی فرۆکه‌ی عه‌یراقیه‌کان، هه‌موو دار و نه‌دارمان، بیست و پینج گویدرێژ بو.

پۆژێکیان له‌ ناوه‌راستی مانگی ئایاری ۱۹۶۶ دا، له‌ نا‌کاو، که‌وتینه به‌ر هه‌یرشیکی توندی فرۆکه‌ عه‌یراقیه‌کان. بۆ‌مبێک له‌ ناوه‌راستی ره‌شماله‌کاماندا ته‌قییه‌وه، هه‌ژده‌ له‌ گویدرێژه‌کامان پارچه‌ پارچه‌ بوون.

له‌ کاتی ئەو رووداوه‌دا، بیست و پینج که‌س له‌ ئە‌ندامانی خیلّه‌که‌مان له‌ ناو ره‌شماله‌کاندا بوون. یازده‌ که‌س له‌ ناویاندا کورێکی خۆم هه‌رله‌ویدا کوژران. چوار که‌سیشیان بریندار بوون و ئیستا شه‌ر له‌گه‌ل مردن ده‌که‌ن.

ئەم کاره‌ساته‌ وایکرد که‌ بژیوی ژبانمان سه‌ختتر بێت و ناچار بووین په‌نا بۆ‌سوال‌کردن به‌رین. ئیستا لی‌ره و له‌وی به‌ناو کورده‌ نیشته‌جێت‌کاندا ده‌گه‌رێین و سوالیان لی‌ ده‌که‌ین.

به‌نگه‌ و زانیاره‌کانی کۆمیه‌تی کوره - سویدی له‌سه‌ر کوره

ده‌وله‌تی تازه‌ بنیاتنراوی عه‌یراق، له‌ ولایه‌ته‌کانی مووسل و به‌غدا و به‌سه‌ره پیکهاتوو، که‌ سه‌ر به‌ده‌وله‌تی عوسمانی بوون. ناوچه‌کانی سه‌رووی به‌غدا به‌کوردستان ناسراون، که‌ زۆرینه‌ی دانیش‌تووانه‌که‌ی کوردن. ناوچه‌کانی به‌غدا و خوارووی به‌غدا به‌میسۆپۆتامیا ناسراون، مه‌به‌ست له‌و ناوچه‌یه‌یه که‌ دانیش‌تووانه‌که‌ی عه‌ره‌بن. به‌ماوه‌یه‌کی که‌م پینش کۆتایی هاتنی جه‌نگی به‌که‌می جیهان، هه‌ردوو ناوچه‌ عه‌ره‌بی و کوردیه‌که‌ له‌لایه‌ن به‌ریتانیاوه‌ داگیرکران.

له‌کۆنفرا‌نسی سیقه‌ر که‌ له‌ سالی ۱۹۲۰دا به‌سترا، شه‌ریف پاشا، کۆنه‌ سه‌فیری ده‌وله‌تی عوسمانی له‌ ستۆکه‌هۆلم، نوینه‌رایه‌تی کوردی ده‌کرد. له‌ویدا له‌ لایه‌ن عوسمانی و هه‌یزه‌کانی هاوپه‌یمانه‌وه‌ دان نرا به‌سه‌ره‌خۆبی کورده‌کاندا، له‌و ناوچه‌یه‌ی که‌ زۆرینه‌ پیکه‌ده‌هین.

له‌ کۆنفرا‌نسی دوای ئەوه‌ که‌ به‌کۆنفرا‌نسی لۆزان ناسراوه‌ له‌ سالی ۱۹۲۳، ناوی کوردستان نه‌هه‌یترا، به‌لام چاره‌نووسی ئەو ناوچه‌یه‌ سپێردرا به‌په‌یمانی نیوان به‌ریتانیا و تورکیا، خۆ‌ته‌گه‌ر ئەو دوو لایه‌نه‌ش نه‌یان‌توانی له‌سه‌ر چاره‌نووسی ناوچه‌که‌ (کوردستان) پیکه‌بین، ئەوا کۆمه‌له‌ی نه‌ته‌وه‌کان بانگه‌هێشتن بکری‌ت بۆ‌یه‌کالا‌کردنه‌وه‌ی.

دوای کشانه‌وه‌ی هه‌یزه‌کانی عوسمانی له‌ سه‌عودیه، عه‌یراق و سووریا، دوو له‌ کوره‌کانی شه‌ریف حوسین، به‌یارمه‌تی به‌ریتانیه‌کان کران به‌مه‌لیکی ناوچه‌ عه‌ره‌بیه‌کانی عه‌یراق و سووریا.

فه‌یسه‌لی یه‌که‌م کرا به‌مه‌لیکی سووریا، به‌لام هه‌ر که‌ به‌ریتانیه‌کان سووریا‌یان به‌جێ هه‌شت بۆ‌ فه‌ره‌نسیه‌کان، فه‌یسه‌لێش وازی له‌ مه‌لیکیه‌تی ئەو ولاته‌ هه‌ینا و چوو بۆ‌ به‌غدا بۆ‌ ئەوه‌ی خۆی بکات به‌مه‌لیکی عه‌یراق، که‌ ناوه‌نده‌که‌ی به‌غدا‌یه. ئەم هه‌لو‌تسته‌ی به‌ریتانیه‌کان له‌لایه‌ن کورده‌وه

به توندی بهر په رچه درایه وه، کورد داوای سهر به خو بیان ده کرد له ناوچه کانی خو بان به سهر و کایه تی شیخ مه محمود.

به ریتانیه کان رازی بوون به وهی که شیخ مه محمود بییت به والی ناوچه کانی کوردستان (باکووری عیراق)، به لام نامانجی شیخ مه محمود ئوتونومی بو کورد بوو به مه رجیک هاوتای ناوچه عه ره بییه کان بییت.

شهر له نیوان کورد و هیزه کانی کولونیا لیزمی به ریتانی به ریا بوو. له شهری چاره نووسازی دهر به ندی بازبان له ۱۹۱۹/۶/۹، شیخ مه محمود به برینداری که وته دهستی هیزه کانی به ریتانی. دواي نه وه شیخیان به مه مرگ حوکم دا، به لام حوکمه که بیان گوړی به دورخستن وهی شیخ مه محمود بو هیندستان. به هوی ناره زایی توندی کورد و مه ترسی هه لگیرسانه وهی شهر له نیوان کورد و ئینگلیزه کان، له ئیلوولی ۱۹۲۲ دا شیخ مه محمود بیان نازاد کرد و هینا پانه وه بو شاری سلیمانی.

له تشرینی دووه می هه مان سالدا شیخ مه محمود کرا به پاشای کوردستان، به لام ته نها هه قی هه بوو له ناوچه کانی سلیمانیدا حوکمرانی بکات. به ریتانیه کان نه یاننده ویست ناوچه کانی که رکوک که پر به تی له نهوت، وه کو ناوچهی پالیوراوی سهر به خو له ژیر دهسه لاتی کوردد بییت. دیسان کیشه ی نیوان کورد و ئینگلیزه کان سهری هه لدا یه وه. نه وه بوو شاری سلیمانی له لایه ن هیزه کانی به ریتانیه وه ئابلوقه درا و هه ندیک جاریش فرۆکه کانی به ریتانی شاریان بو ردومان ده کرد. شیخ مه محمود ناچار بوو له ۴ی ئاداری ۱۹۲۳ دا شار به جی به یلی. له ۶/۱۱ی هه مان سالدا، شیخ گه راپه وه بو ناو شار بو نه وهی به ریه ره کانی هیزه کانی عه ره ب و به ریتانیه کان بکات، به لام دیسان ناچار کرا په نا به ریته وه بو شاخه کان.

به گویره ی په یانی لوزان که له ۱۹۲۳/۶/۲۴ به سترابوو، ده بوايه کیشه سنووریه کانی عیراق و تورکیای نوی له نیوان به ریتانیا و تورکیادا چاره سهر بکریت. ماوه ی نو مانگیان بو دانابوون بو دیار بکردنی

سنووره کان، به لام گفستوگوکانیان هیچی لی شین نه بوو. تورکه کان ده یانویست نه وه بسه لمین که له نیوان کورد و تورکدا جیاوازی نییه، بو به ناوچه ی مووسل ده بییت بکه ویتنه ناو سنووری دهسه لاتی کو ماری تورکیای نویه. پاش نه وهی، کاته دیار بکراوه که ته واو بوو، کو میده یه کی تاییه تی سهر به کو مئه له نه ته وه کان، دیاری کرا. دیبلوماتی سویدی E. Af Wirsen، کرا به سهر وکی کو میده که، که له سهر وک وه زیرانی هه نگاری P. Teleki، نه فسه ری به لجیکی P.A. aulis، ئیتایه ک G.Sinor Roddolo، نه جیبزاده ی نه مساوی Horace de oyrtalès، پیکه اتبوو.

ناسنامه ی کورد له لایه ن کو میده ی مووسله وه پیناسه کرا له کیشه ی (پرسیاری) سنووری نیوان تورکیا و عیراق، (Leaue of nations, enèe) " : (1926, sid.46) کورد نه عه ره ب، نه تورک و نه فارسن، به لام له گه ل فارسه کاندا نزیکایه تیان هه یه. نه وان و تورکه کان جودان و هیتلیکی دیار بکراو له نیوان نه وان و تورکه کاندا هه یه، له وه ش زیاتر له عه ره به کانه وه دوور ترن.

له لاپه ره ی په نجا و هه وتدا هاتوه " نه گه ر په چاوی نه رگومینته ئیتنیکیه کان بکرایه، نه وا ده بوو به روون و ئاشکرای پیگا به دروست کردنی ده ولته تیکی کوردی بدرایه، چونکه نه وان ۸/۵ی دانیشتونیان پیک ده یینا. نه گه ر چاره سهر به کی وا بیه ژاراندرایه نه وا ئیزدییه کان که زور له ئیتنیکی کوردیه وه نزیکن (ئیزدییکان کوردی نه سلن، نه وه داگیر که ران و ناحه زانی کوردن که ده یانه ویت نا کوکی بخه نه نیوان نه وان و کورده موسلمانه کانه وه- وه رگیت) و تورکه کانیش به ئاسانی له نیو کورداندا ده تانه وه، نه وا نه و کاته نه وانیش ده خرانه سهر رپژه ی کورد".

له به یاننامه یه کی هاویه شدا له به غدا له ۲۴ کانوونی یه که می ۱۹۲۲ دا، هه ردووک لا، عه ره به کان و به ریتانییه کانیش دانیان نا به سهر به خو یی

(بەرتۆبەردنى خۆجىيىسى) كوردەكاندا: «دەولەتى بەرىتانياى گەورە و دەولەتى عىراق دان دەنن بەمافەكانى گەلى كورددا لە چوارچىئەى سنوورەكانى عىراقدا و دامەزراندنى دەولەتتىكى كوردى لە چوارچىئەى ئەو سنوورانەدا. ئەوان ھىوادارن كە گرۈپە كوردىيەكان بتوانن ھەرچى زووترە لە نىو خۆياندا رىتك بەكون لەسەر جۆرى ئەو رژیئەى كە خۆيان ھەلئىدەبژئرن. پاشان وەفدىتك بنیئرن بۆ تاوتوئىكردنى پەيوەندىيە ئابوورى و سیاسىيەكانیان لەگەل رژیئەى عىراقى و دەولەتى بەرىتانياى مەزن».

لە پەيمانى ئەنگلۆعىراقىدا لە سالى ۱۹۳۰ بەيەك وشەش باسى كورد و بوونىيان لە ناو سنوورى ئەو ولاتەدا، نەكراوە، ئەمەش بوو ھۆى نارەزىيەتى كورد و رىتگای بۆ سەرھەلئانىكى تر كەردەو.

عەرەبەكان و بەرىتانياىيەكان توانیان تەنھا لە رىتگای بۆردومانى ھەواىيەو، شۆرشى كورد خامۆش بەكن. ھەروەھا بەھەمان شىئە، شۆرشى سالى ۱۹۳۳ و ۱۹۴۳ لە گرىژنە بردرا.

سالى ۱۹۴۵ شۆرشىكى نوئى لە ناوچەى بارزان سەرى ھەلئدا. جگە لە ھىزەكانى حكومەت، خىلە كوردەكانى، كە نەيارىي شۆرشەكەيان دەكرد، ئەوانەيشى كە پەيوەندىيان بەكوردەو نەبوو، چەكدار كران. ئەفسەرى عەرەب، عەبدولكەریم قاسم سەرکردايەتى دەكردن، كە پاشان بوو كودەتاچى و دىكتاتۆرى عىراق. شۆرشى سالى ۱۹۴۵ و ھەردوو شۆرشەكەى پىشتەر (۱۹۳۳ و ۱۹۴۳) لەلايەن ژەنەرال مستەفا بارزانىيەو سەرکردايەتى دەكرا. بەھۆى نەبوونى كەرسەتى پىئوستى جەنگى و نارىكۆپىكى رىكخراوەىي، شۆرشەكان شكستیان خوارد.

لە سالى ۱۹۴۵دا، مستەفا بارزانى بەخۆى و دە ھەزار كەسەو كە لەلايەنگرانى پىكەھاتن، سى ھەزار لەوانە چەكدار بوون، روو دەكاتە ئىران (رۆژھەلاتى كوردستان) و دەداتە پال قازىي محەمەد كە پاشان بوو سەرکۆمارى مەھاباد. لە سەردەمى جەنگى دووھمى جىھاندا، باكورى

ئىران لەلايەن رووسيا و باشووريشى لەلايەن بەرىتانياو داگىر دەكرىت. لە نىوان ئەو دوو ناوچەيەدا، ناوچەيەك لە كوردستانى ئىران بەداگىرنەكراوى دەمىئىتەو. لەم ناوچەيەدا كۆمارىكى كوردى دادەمەزىت كە ھەتا كشانەو ھىزەكانى رووسيا بەردەوام دەبىت. بەپىچەوانەى ئەو ھى كە لە ناو خەلئىدا باو، كۆمارى كورد دەستكردى رووسيا نەبوو.

ئەو بوو ھىزەكانى كۆمارى مەھاباد بەبى بەرەبەرىكانى خۆيان تەسلىمى ھىزەكانى ئىران كرد و سەرکۆمار قازى محەمەد و براىيەكى و ئامۆزايەكى لە ۳۱ى ئادارى ۱۹۴۷دا لە گۆرەپانى چوار چرا لە سىئدارە دران. ئەو گۆرەپانەى كە لە ۲۲ كانوونى دووھمى سالى ۱۹۲۲دا، بانگى كۆمارى كوردى تىدا درا. دواى رووخانى كۆمار، ھىزەكانى بارزانى لەلايەن ھىزەكانى ئىران و عىراقەو لەسەر سنوور گەمارۆ دران.

برا گەورەكەى مستەفا بارزانى، شىخ ئەحمەد كە ھىچ بەرپرسايەتەيەكى سەربازى نەبوو، گەرايەو بۆ عىراق بەو مەرجەى كە بەشدارى لە خەباتى چەكدارىدا نەكات بەدژى حكومەت، ھەتا ئىستاش ئەو پەيمانەى نەشكاندوو.

ھەرچى مستەفا بارزانىيە، پاش ھەژدە مانگ ئاوارەبى لە ئىران، رىتگايەكى سەخت ھەلئەبژئرى و بەرەو ناوچە شاخاويەكانى بارزان دەروات.

ئەو باش لەو گەيشتبوو كە نايەلن بەئارامى لە ناوچەكەدا مىئىتەو، بۆبە برىار دەدات پەنا بەرئتە بەر ولاتىك كە ژيانى تىيدا پارئىراو بىت.

بارزانى بەسنوورى عىراق و توركىادا بەرەو رووسيا دەكەوئتە رىتگا، بەخۆى و پىنج سەد كەس لە ياوەرانى، بەپى رىتگايەكى دووردرئى پىنج سەد كىلۆمەترىان بىرى.

بارزانى و ھاوئەلەكانى ۱۱ سال لە سۆقىيەت مانەو، تا كودەتاكەى عەبدولكەریم قاسم كە كورد بەدل و بەگيان پشتىوانىيان لىكرد. ئەو بوو

پارتی دیموکراتی کوردستان ریڠای پی درا که به نازادی کاری سیاسی خوی بکات، گوڤار و کتیپی کوردی ده رگای وه شانیان بو کرایه وه و چیترو هکو کارتیکی قه دهغه چاویان لی نه ده کرا.

له یاسای کاتیپی عیراقیدا که له ۱۹۵۸/۶/۱۴، دارپژرا، عیراق بووه ولاتی هاوبه شی کورد و عه ره ب. کاتیک قاسم دلنیایی له به شه دیکتاتوریه که خوی به ده ست خست، پرووی راسته قینهی خوی به رانبه ر کورد ده رخت. رۆژنامه ی (الثورة) که قسه که ری نیمچه رسمی ده ولت بو، دهستی کرد به بلاو کورده ی کومه له و تاریک که بانگه شه ی بو تواننده ی گه لی کورد ده کرد له ناو گه لی عه ره بدا. رۆژنامه که ره خنه ی ناراسته ی که م توانایی رژیته کان ده کرد له مه ر توانه وه ی گه لی کورد، مه به ست له به عه ره بکردنی کورد بو. رۆژنامه کوردیه کان قه دهغه کران و پارتی دیموکراتی کوردستانیش قه دهغه کرا، بارزانی ههستی به نا دلنیایی ده کرد له به غدا، بویه ناچار بوو بگه ریتسه وه بو ناوچه ی بارزان. له وپوه داخوازی نامه یه کی ناراسته ی قاسم کرد که ریزی مافه دیموکراتیه کان گه لی کورد بگرت. به لام نه وه بوو عیراق بارزانی به داردهستی ئینگلیز له قه له م دا. چهند سه رکرده یه کی کورد گیران، کار گه یشته شوینیک که چیترو نه ده توانرا ریگا له هه لگیرسانی شه رتیکی چه کداری بگرت.

له رۆژی ۹ی ئه یلولی ۱۹۶۱ دا هیزه کانی عیراق، هیزه کانی ژهنه رال بارزانیشان بو ر دوومان کرد، که ته نها حوت سه د پارچه چه کی کونیان پی بوو. له ۲۳ی هه مان مانگدا قاسم رایگه یاند که شو رشی کوردان خاموش کراوه و بارزانیشان کوشتوه. له راستیدا قاسم گوپی بو خوی هه لده که نه ی به وه ی که دیویست به هیزی چه ک کورد بتوتیتته وه و نابوتیان بکات.

له ماوه ی پازده مانگدا، ژماره ی چه کداره کورده نارپیکخواه کان گه یشته بیست هه زار که س. ژماره یه کی زور له نه فسه رانی کورد ریزه کانی سوپای عیراقیان به جی هیشته و په یوه ندیان به ژهنه رال بارزانیه وه کرد. هیزه کانی

قاسم نه یانتوانی ته نیا سه رکه وتینیکیش به سه ر هیزه کانی کورده کورد دا تو مار بکه ن. له کورتایی سالی ۱۹۶۲ دا، ژماره یه ک نه فسه ر که خویان به نه فسه رانی نازاد نوزده کردبوو، په یوه ندیان به ژهنه رال بارزانیه وه کردبوو و، پییان راگه یاند که نه یانه ویت قاسم له ده سه لات لا به رن. ژهنه رال ته ها په حیا (تا هر یه حیا یه)، بارزانی دلنیاکرد له وه ی که نه گه ر کورده تاکه یان سه ربگری، دان به مافه کانی کورد دا ده نین له چوارچوپی سنوره کانی عیراقدا.

له ۱۹۶۳/۲/۸ دا، کورده تایه کی به به رنامه یان له قاسم کرد. قاسم داوای له هاو رپی دیرین و هاو پیشه ی چه کداری خوی عه بدولسه لام عارف کرد که ژبانی بپارزیت، هه روه ک ده زانریت عارف به مه رگ حوکم درابوو به تاوانی ناژاوه گیتی، به لام له لایه ن قاسمه وه عه فوو کرابوو. ته نانه ت قاسم په یوه ندیه کان خوی له گه ل عارفدا هیشته بووه وه و به برای خوی ناوی ده برد. به لام عارف هه مان به خشنده یی به رانبه ر قاسم نیشان نه دا. به لکو له کاتی پارزگاری له خو کردندا، کوژرا و، لاشه به گولله بیژراوه که یان به کورسییه که وه به سته وه و له ته له فزیونی عیراقه وه نیشانی خه لکیان دا.

هه مان کات که گفتوگوی نیوان کورد و نه فسه رانی نازاد به رده وام بوو، ناماده گی بو هیرشیکی سه ربازی بو سه ر کورد ده کرا. کوردیان به وه عد و به لینی نه وه ی که کیشه که یان به شتیه یه کی ناشتیانه چاره سه رده کریت، نارام کردبووه وه. رژیته سه ربازی نو ی چاوه پروانی وه رزی هاوینیان ده کرد بو نه وه ی هه ولی له ناو بردنی هیزه کانی بارزانی بدن. له ۱۹۶۳/۶/۷ دا، سی رۆژ پیش نه وه ی که به یان نامه یه کی چاوه پروانکراو له لایه ن کورد و عیراقه وه بلاو بکرتته وه، سوپای عیراق هیرشیان کرده سه ر جیگا کانی پیتشمه رگه. وه فدی کوردی راپیتی زبندان کران له کاتیکدا که به لینی نه وه یان دا بوونی که به هه لیکویتی سه ر ده یانگو تیزنه وه بو باره گای بارزانی. ده سه لاتی رژیته عه سه که رتاریه تی تازه، به ده ست نه وه نه فسه رانه وه بوو که لایه نگری بزوتنه وه ی پان-عه ره بیستی به عس بوون. کورده تایه کی له و

جوړه له ۱۰/۳/۱۹۶۳د له لایه ن به عسییه کانی سوریاوه کرا. ئهفسه رانی گه نجی دهسه لاتداری ئه و دوو ولاته له دژی کورد یه کیان گرت و له ۱۰/۶/۱۹۶۳د، داویان له ژه نه رال بارزانی کرد که له ماوه ی بیست و چوار سه عاتدا خوئی ته سلیم بکات. له و کرده و یه دا، فه یله قیقی سوپای سوربی بوونه هیزی پشتیوانی شهست هزاره سرباز له سوپای عیراقی، ههروه ها هیزی هه وایی ئه و دوو ولاته که به فرۆکه ی مؤدیرن ته یارکرا بوون، دهستیان کرد به هیرشکردنه سهر کورد. ئه و هیرشه به هیزی که پیشتر نه بیئرابوو، بۆ سهر هیزیه کانی بارزانی، به ته و اووه تی تیک شکا. ژماره یه کی زۆر له مندال و ژن و پیر بوونه قوربانی له هیرشه کاندای بۆ سهر کوردستان.

له ۱۸ تشرینی دووه می ۱۹۶۳د کوده تایه کی چاوه روان نه کراو له به غدا روویدا. ئهفسه رانی لایه نگری به عس پاکسازی کران و براکه ی عه بدولسه لام عارف بووه پیاوی به هیزی ولات. به عسییه کان پیشتر به ئاشکرا کۆمونیسته کانیان پاک کردبووه. وائیستا خوشیان له سهر شانۆ لبران.

به دوورخستنه وه ی کۆمونیست و به عسییه کان، عارف به ناوی ئایینی ئیسلامه وه وه کو ئایینی هاوبه شی هه ردووک لا، بانگه وازی کوردی کرد. به ناوی برابیه تی گهلانی موسلمانه وه قورئانیککی بۆ بارزانی نارد، به بیئ ئه وه ی باسی داخوازییه کانی کورد به یئینیتنه گۆری. ئه م داخوازییه بۆ ئه وه بوو که کاره نامرؤقابه تیه کانیان به دژی کورد، پئ بشارنه وه. له سی سال پیش ئیستاوه، رژیمی عیراق، به ناپالم گونده کوردییه کانی بۆردومان ده کرد. گونده کانی له گهل زهوی تهخت ده کرد، به رو بوومی کوردیان ناگرتی به رده دا، له هه واه بۆردومانیان ده کردن و ناژله کانیان ده کوشتن. رژیمی به غدا، سیاسه تی پاکتاوکردنی به دژی کورد پیاده کردبوو.

به نامه کانی ئه م دواپییه یان بۆ له ره گوریشه هه لکیشانی کورد به م جوړه بوو: هیزی گه وره ی سوپایی، ته نها ته رکیز بکاته سهر جیگایه کی دیاریکراو، هه موو گوند و خانوه کان به ناپالم بۆردومان بکرتین،

دانیشتووانه که ی ناچار بکرتین جیگاکانی خویمان به جی به یئتن. دوا ی ئه وهش به شیوه یه کی سیسته ماتیک، سوپا گوند له دوا ی گوند داگیر بکات و هه رچییه کیان به رده ست کهوت بیسووتین.

پارتی دیوکراتی کوردستان، لیسته ی ۲۸۶ گوندی له و گوندانه ی که له لایه ن سوپای عیراقه وه له ناوچه کانی سلیمانی و که رکوک و مووسل، کاول و ویران کرابوون، ئاماده کردبوو.

له ناوچه پیده شته کاندای، دانیشتووانی کورد ناچار ده کران شوئنه کانی خویمان به جی به یئتن و رووبکه نه ناوچه کانی ژیر دهسه لاتی پیشمه رگه و، خپله عه ره به کۆچه ره کانیان له جیگای کورده کاندای نیسته جی ده کرد.

هیچ کام له و ولاتانه ی که چه کیان به عیراق ده فرؤشت، گوئیسته ی داخوازییه کانی کورد نه بوون، که داویان ده کرد چه ک و ته قه منه ی به عیراق نه فرؤشن. عه ره به کان چه کی پیشکه وتوو و کاریگه ریان به ده ست خستوو، له و چه کانه ی که له جهنگی دووه می جیهانیدا به کارده هیران. چه ندین جار کورد داویان له نه ته وه یه کگرتوو ه کان کردوو، که با عیراق ده ست له سیاسه تی توانه وه ی کورد هه لبرگرت. به تایه تی گهلک جار نا په زایه تیان به رانه ر ئه وه ی که عیراق چه کی کیمیایی به دژی ئه و گوندانه که زیاتر ژن و مندال و پیری بی دیفاعیان لی ده ژیا. له م دواپیانه دا کورد داویان له نه ته وه یه کگرتوو ه کان کردبوو، که گروپیککی چاودیر بنیرن تا له نزیکه وه لی کۆلینه وه له سهر کرده وه کانی رژیمی عیراق له کوردستاندا بکن. به لام تا ئیستا هه ولئ کورد بۆ رازی کردنی نه ته وه یه کگرتوو ه کان، بی سوود بووه. توانده وه و پاکتاوکردنی نه ته وه غه بیره عه ره بییه کان وه کو "کاروباری ناوخی عیراق" چاوی لیته کریت.

سه رکۆماری عیراق عه بدولسه لام عارف له ۱۴/۴/۱۹۶۶د له رووداویکی فرۆکه دا کوژرا، ئه وه له کاتیکدا بوو، که عارف خوئی ئاماده ده کرد بۆ هیرشیککی به ریلاو بۆ سهر کورد. له کاتی رووداوه که دا براکه ی

عەبدولرەحمان عارف لە مۆسكۆ سەرگەرمی معامەلەى چەك كړېن بوو. لهوئ پييان وت كه عيراق دەبیت ئەو پارەيهی به قەرز لای ماوه ته وه، بداته وه تا بتوانیت چەكى تر له سوڤيهت بكریت. ئەو پارەيهش تەنها به شپك بوو لهو پارانهی كه عيراق بۆ چەك كړېن به قەرز وەر بگرتبوو بۆ تواندنه وهى كورد.

مردنى سەرکۆماری عیراق بووه هۆی دواكهوتنى هيرشى عیراقیهكان بۆ سەر كورد، كه له چل ههزار سەربازى مۆدیرنى چەكدار كراو پيكتهاتبوو. له ماوهى ئەو پينج سالهى شهردا، تا دههات كورد له بەلینه درۆكانى عیراقیهكان دردۆنگ تر دهبوون. كورد پييان وابوو كه ئەوان تا ئەو كاتهى له گەل عیراقدرا پك دهكەون، بهرخۆدانى خۆيان دريژه پى بدن.

ئەگەر ئاشتی نیوان كورد و عیراقیهكان دهسته بهر بكریت یان نا، دهبیت هەرچی زووتره هاوكارى مرۆفانه بگهیه نریته كورد بۆ ئەوهى كه میك له ئازار و مهینه تیهكانى خهلكى سقیلی كورد كه بكریته وه.

ستۆكهۆلم ۱۹۶۶/۵/۱۶

ئۆلف گ. تانديبرگی

بۆ خاچی سووری سوید

ئیمه ئەم ریکخراوانه ی خواره وه كه ئیمزمان کردوو و به هه موومان ئۆنیونیکی به رفراوانمان پیکهیناوه به بی گویدانه بیرورای سیاسی و خهتی ئایدۆلۆژی، ده مانه ویت بهم نامهیه داوا له خاچی سووری سویدی بکهین كه دهست بکات به هه لمه تیکی سویدی بۆ کیشه ی کورد.

ههروهك ده زانریت دهوله تی عیراقی نوئ له سی ولایه تی: مووسل و به سره و به غدای سەر به ئیمپراتۆریه تی عوسمانی پیکهاتوه. ناوچه کانی سهرووی به غدا كه به كوردستان ناسراوه و زۆریه ی دانیشتوانی كوردن. ناوچه ی خوارووی عیراق به میسوۆتامیا ناسراوه، دیاره مه به ست لهو ناوچه یه یه كه دانیشتوانه كه ی عه ره بن. ئەم ناوچه یه به ماوه یه کی كه م پيش كۆتایی شه ری یه كه می جیهانی له لایه ن به ریتانیه كانه وه داگیركرا. له په یانی ئاشتی سیقه ردا له سالی ۱۹۲۰، كه كورد له لایه ن شه ریف پاشاوه نوینه رایه تی دهكران، دان نرا به سه ره خۆبی كورددا لهو ناوچانه ی كه زۆریه پیکده هیتن. (سه رچاوه ی ئەم زانیاریانه كۆمیته ی كوردی- سویدییه).

ههروهك ده زانریت دهوله تی عیراق له ۱۹۴۵/۱۲/۲۱ دا بووه ته ئەندامی نه ته وه یه كگرتوه كان، بهو شیوه یه عیراق به بی هیچ دوولیه ك په یمانه كانی نه ته وه یه كگرتوه كانی قبوول کردوو. ههروه ها له ۱۱ كانوونی یه كه می ۱۹۴۶ دا عیراق به شداری بریاری نه ته وه یه كگرتوه كانی كرد كه تیادا كۆكۆزی گه لان وه كو تاوانیک له یاسا نیونه ته وه یه كانه ادا چاوی لی دهكریت و له لایه ن جیهانی شارستانییه وه به نه حله ت دهكریت. له په یمانه ی نه ته وه یه كگرتوه كانه ادا به م جۆره پیناسه ی گه لكۆزی كراوه (كه یه كدهنگ له لایه ن ئەندامانی نه ته وه یه كگرتوه كانه وه له ۹ كانوونی یه كه می ۱۹۴۸ دا په ژرینداروه) «ئه نجامدانی هه موو كرده وه یه ك كه به مه به ست یان به زاناییه وه بۆ تیکوپیکدانی لایه نیک، نه ته وه یه ك، گروپیکى ئیتنیکى، نه ژادی، یانیش دینی و بهو شیوه یه». كورد

رووبه پرووی ئەو کۆمه‌لکۆژییه بوونه تهوه که نه تهوه به کگرتوه کان پیناسه یان بو کردوه، بۆیه ئیمه داوا دهکهین که:

- ریکخراوی خاچی سووری سویدی پیتشینیاژ به خاچی سووری نیونه تهوه یی بکات تا کۆمیتته یهک دیاری بکریت تا له رهوشی خراپی خه‌لکی سقیلی کوردستانی عیراق بکۆلدریتهوه. داواکردنی ناردنی کۆمیتته یهک بۆ عیراق، له گه‌ل ئەو په‌یمانە خاچی سووری نیونه تهوه یی یه‌کده‌گریتهوه که بۆ یه‌مه‌ن کرا له سالی ۱۹۶۳ دا. به له‌به‌رچا و گرتنی هیرشه‌کانی سوپای عیراق له کوردستاندا، خه‌لکی سقیلی کورد که وتونه ته رهوشیکی واوه که دوو چاری پاکتاوی ره‌گه‌زی بوونه تهوه، بۆیه ئیمه داوا دهکهین که هه‌رچی زووتره ئەو وه‌فده بنی‌دریته کوردستان تا له رهوشی کورد بکۆلیتهوه.

- خاچی سووری سویدی له ریکگای خاچی سووری نیونه تهوه یی وه له‌گه‌ل مانگی سووری سووری و تورکی و ئیرانی و عیراقی، بکه‌ونه هاوکاریهوه بۆ ئەوهی بتوانن هاوکاری کورد بکه‌ن و له تازاریان کهم بکه‌نهوه.

- به هاوکاری مانگی سووری تورکی و ئیرانی، بتوانیته خه‌سته‌خانه و جیگا بۆ په‌ناهنده‌کان دابین بکریت، به‌تاییه‌تی بۆ مندال و ژنان و پیرو په‌که‌وتوه‌کان.

- داوا بکریت که ده‌سه‌ل‌تداری ئیرانی و تورکی، ریکگای به‌هاوکاریهوه مرۆقییه‌کان بده‌ن له خاکی ئەو ولاتانهوه بگه‌یه‌نریته کورد. خاچی سووری سویدی به‌هاوکاری ئەو ریکخراوانه‌ی که ده‌یان‌ه‌ویت، کۆمپانیایه‌ک بخه‌نه ری بۆ کۆکردنه‌وه‌ی هاوکاری له سوید هه‌روه‌ک ئەوه‌ی که بۆ جه‌زائیری و مه‌غریبی و یۆنانی و... هتد کرا.

۱۹۶۶/۵/۱۶

زیاتر له په‌نج ریکخراوی کریکاران، مامۆستایان، قوتابیان و لاوان و تاییینی و مافی مرۆف و پیشه‌بیه‌کان، ئەم بانگه‌وازه‌یان ئیمزا کردوه. هه‌مان بانگه‌واز ئاراسته‌ی به‌رپرسی کاروباری ده‌روه‌ی سوید تو‌رستین نیلسۆن، کراوه.

دوا وشه

کاتیک ئەم دێرانه ده‌نووسم، بۆ ماوه‌یه‌کی کاتی له کوردستاندا ته‌قه وه‌ستینراوه. به‌شپوه‌یه‌کی سه‌ره‌کی هێزه‌کانی رژیم له لوتکه‌ی شاخه به‌ناپالم سووتینراوه‌کان، خۆیان کیشاوه‌تهوه. لێره و له‌وه‌ی ده‌نگی ته‌قه ده‌بیستری، به‌لام به‌شپوه‌یه‌کی گشتی بیده‌نگی بالی به‌سه‌ر ناوچه‌که‌دا کیشاوه.

خه‌لکی شپه‌زه‌ی سقیلی کورد، ته‌نها بێر له‌یه‌ک شت ده‌که‌نه‌وه ئەویش ئەوه‌یه که بژین. له‌و شوێنانه‌ی که بتوانیته خه‌ریکی ناوه‌دان‌کردنه‌وه و دروست‌کردنه‌وه‌ی خانوه‌کانن، به‌لام وه‌کو پیتوبست هیچ شتیکی ده‌ست ناکه‌ویت، که‌ره‌سته‌ی خانوو دروست‌کردن، جلوه‌رگ و خۆراک. ئیستا خۆیندنگا‌کان داخراون و ئەو که‌مه خه‌سته‌خانانه‌ی که ماون، داووده‌رمان و که‌ره‌سته‌ی پیتوبستیان نییه. مرۆف ده‌توانیته به‌چاوی خۆی ئەم شتانه ببینیت، ئەگه‌ر چه‌ند سه‌عاتیک به‌فرۆکه سه‌فه‌ر بکه‌یت.

ئهمه ئەو هۆیانه‌یه که پالی به‌کۆمیتته‌ی سویدی - کوردیه‌وه ناوه تا ئەم راپۆرته ئاماده بکات که له ۱۹۶۶/۳/۲۸ دامه‌زراوه.

له په‌یره‌و و پرۆگرامی کۆمیتته‌که‌دا هاتوه، که ئەم کۆمیتته‌یه سه‌ر به‌هیچ ریکخراویکی سیاسی یان تاییینی نییه، به‌لکه له‌لایه‌ن ریکخراوه سویدی و خه‌لکانی سه‌ره‌خۆه بنیات نراوه. کاری سه‌ره‌کی ئەم کۆمیتته‌یه به‌شپوه‌یه‌کی سه‌ره‌کی بریتیه له «لیکۆلینه‌وه کردن له‌سه‌ر ئەوه‌ی که به‌چ شپوه‌یه‌ک کورد دوو چاری کۆمه‌لکۆژی بوونه ته‌وه یان ده‌بنه‌وه. کۆمیتته‌که به‌گۆتیه‌ی بنه‌ماکانی نه‌ته‌وه‌یه‌کگرتوه‌کان هه‌لسوکه‌وت ده‌کات بۆ ئەوه‌ی بتوانیته به‌شپوه‌یه‌کی بێ لایه‌نانه کاره‌کانی ئەنجام بدات».

ده‌پیت دوو خال ده‌ستنیشان بکرین. یه‌که‌میان: هه‌ر له سه‌ره‌تای دروستبوونی کۆمیتته‌که‌وه له‌لایه‌ن خه‌لکانی سه‌ره‌خۆ و ریکخراوه‌کانه‌وه

پشتیوانی لیکراوه، به تایبته تیش لاوان و ریکخراوی لاوان دهیانه ویت چالاکانه هاوکاری و به شداری له که مکردنه وهی نازاره کانی خه لکی سقیلی کورددا بکه ن.

دووهمیش: کومیتته که دهی ویت له چوارچیوهیه کی مرۆفانه دا کاره کانی خوئی به ره و پیتش به ریت و نه یان خاته قالبیکی سیاسییه وه. ئەمهش له لایه نۆینه رانی کومیتته که وه به ئاشکرا له کاتی گفتوگو له گه ل سه فاره تی عیراقی له ستۆکھۆلم و نۆینه رانی په روه رده ی عیراقی له پاریس، باس کراوه. هه ر بۆیه نابیت کاره کانی کومیتته که وه کو هیرش بۆسه ر دهوله تیک یانیش کلتووری عه ره ب چاوی لی بکریت. به پیتچه وانوه، له به رپۆه به رایه تی کومیتته که دا، خه لکانییک هه ن که تاقیکردنه وه یان له ناو ژیان ی عه ره بدا هه یه و ده زانن مه به ست له کلتووری عه ره ب له جیهاندا چیه. له به ر رۆشنایی ئەم خالانه دایه که کومیتته که ئەم راپۆرتیه ی ئاماده کردوه و راشکاوانه ئەوه ی نیشان داوه که لیک تیگه یشتن و سه بر که چه ند سه ده یه ک بالی به سه ر دنیای موسلمانیتیدا کیشاوه، هیتشتا ئەو هیز و توانایه ی تیدا شک ده بریت که چالاکانه له هه ولی چاره سه ری کیشه ی کورددا بیت له کوردستاندا.

ستۆکھۆلم، کانوونی دووه می ۱۹۶۷

کومیتته ی به رپۆه به ری کومیتته ی کوردی - سویدی

مه به ست له کۆمه لکوژی "جینۆساید" ئەوه یه که «زنجیره کرده وه یه ک به شپوه ی سه ره کی یان ناسه ره کی هه ولی له ناو بردنی کۆمه له خه لکیک بدریت به هۆی جیاوازی نه ته وه یی، نه ژادی یان نایینی". ئەم پیناسه یه له پرۆگرامی نه ته وه یه کگرتوه کان وه رگیراوه که بۆ مافه سه ره تایبته کانی مرۆف. ئەم خاله له ئەنجومنه ی نه ته وه یه کگرتوه کاندایه پریری له سه ر درا له ۹ کانوونی یه که می ۱۹۴۸ و له ۱۲ کانوونی ۱۹۵۱ خرایه خانه ی جیبه جیکردنه وه. ئەم په یماننامه یه له سه ری ده روات و ده لیت: «کۆمه لکوژی تاوانه و ده بیت سزا بدریت، هه ولدان بۆ کۆمه لکوژی، ریکاخۆشکردن بۆ کۆمه لکوژی، به شداریکردن به مه به ستیکی وا. رۆپمه کان ده بیت ده سه به ری پیداویسته کانی یاسایی بکه ن و چالاکانه بۆ دادگایی کردنی سه ره کانی ده وله تان، کارمه ندانی ده وله ت و خه لکانی شه خسی، تیبیکۆشن، ده بیت ئەوانه ی به م تاوانه هه لده ستن، له دادگایه کی ئەو ولاته ی که تاوانه کی تیدا کراوه یان له دادگایه کی نیوده وله تیدا دادگایی بکرین و سزا بدرین».

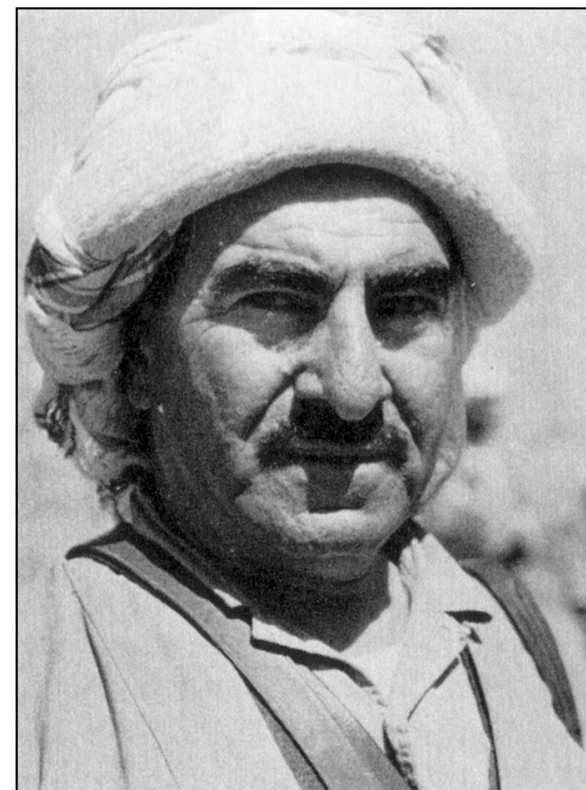
پیراگراف

81	دیدار له گه‌ل میوانانی تازه
83	خاترخواستن له بارزانی
84	پیاوی راستی و عهدالەت
86	کۆبوونه‌وهم له گه‌ل پ. گایلارد، کۆمیتە‌ی خاچی سوور
88	نامە‌پەکی درەنگ کەوتوو
89	پیشکە‌شە بە‌هاورپێکانم، قاچاخچیپێکان
90	لە‌مەر پاکتاوکردنی نەژادی و ئەشکەنجە له کوردستاندا
91	کۆمە‌لکۆژی له شاری سلێمانی
94	کۆمە‌لکۆژی له شاری کۆبە
97	میتۆدە نوێپەکانی دەولەت
98	ئەو هێرشانە‌ی کە یاسا نیونە‌تە‌وه‌پێه‌کانیان دەخستە ژێر پێ
99	بۆردومان
103	گوندە سووتاو‌ه‌کان
104	ڕووداو‌ه‌کانی سیلانی له به‌هاری ۱۹۶۵دا
107	دەستگیرکردن و زیندانی کردن
108	گوندە کوردپێه‌کان خۆتێندنگا و خەستە‌خانە‌یان تێدا نییە
109	بە‌لگە
113	هەندیک له کە‌سایە‌تییە‌کانی کورد
132	بە‌لگە و زانیاریە‌کانی کۆمیتە‌ی کورد - سویدی لە‌سەر کورد
142	بۆ خاچی سووری سوید
144	دوا وشە

5	ئەم وەرگێرێ‌انه پیشکە‌شە به :
7	چە‌ند پە‌یشتیک
9	پیشە‌کیی چا‌پی سویدی
12	لە‌لای بە‌ریرسی پارستنی سنووری کوردی
14	خێو‌ه‌تگای ژە‌نەر‌ال بارزانی
20	دیدار له گه‌ل ژە‌نەر‌ال بارزانیدا
24	بینینی کچینکی کوردی - ڕوسی
26	کۆمیتە‌ی سەر‌کردایە‌تی شۆرش
28	ژوو‌ره تاییه‌تیە‌کی کۆمیتە‌ی بە‌رپۆه‌بەر بۆ میوان
30	سنووری نیوان کورد و عەرەب
32	سنووری کورد و هێزە‌کانی عێراق له ره‌واندز
41	دیدار له گه‌ل عەرەبێک که ژە‌نرالی توپخانه‌یه
44	پاشماو‌هی ئیستگە‌یه‌کی رادیۆ
47	گوندی بۆ‌مباران‌کراوی گه‌لاله
49	ئەو پە‌نا‌هە‌ندانە‌ی کێتو‌ه‌کان دە‌یانپارێژن
52	رژیم دیت و رژیم دە‌پوات بە‌لام کیشە‌ی کورد هەر‌وه‌کو خۆی ماو‌ه‌تە‌وه
54	رادیۆی دە‌نگی کوردستانی عێراق
58	بە‌هاری سە‌گە‌کان
60	میوانداریی عە‌لی سنجاری
62	تاقیگە‌ی وێنە‌شوشتنە‌وه‌ی شۆرش
64	چە‌کی گە‌وران، کە‌رە‌ستە‌ی یاریکردنی مندالان
65	کارگە‌ی چە‌ک دروستکردن
67	گفتو‌گۆ له گه‌ل ئەو کوردانە‌ی ئەشکەنجە درابوون
68	بەر‌اوردکردنی کارە‌ساتییک بە‌کارە‌ساتییک تر
69	نە‌خۆش‌خانە‌کی دوکتۆر حە‌سە‌ن ساما‌واری
79	دوا رۆژی ناو‌پێردانم
80	بەر‌ه‌و بارە‌گای بارزانی

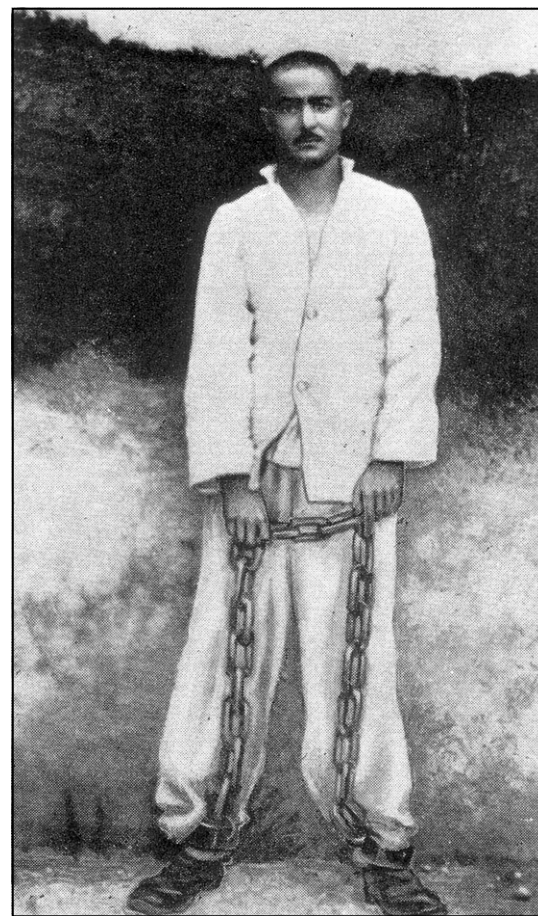
مستهفا بارزانی

مستهفا بارزانی

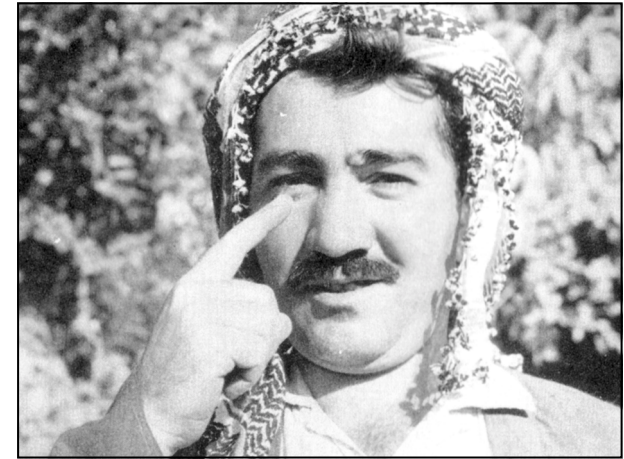
عەبەدوڤا ئاغا پىشەدەرى لە تاوەرەستى ھەفائە پىشمەرگەگاندا

وھەب ئاغا جوندیانى

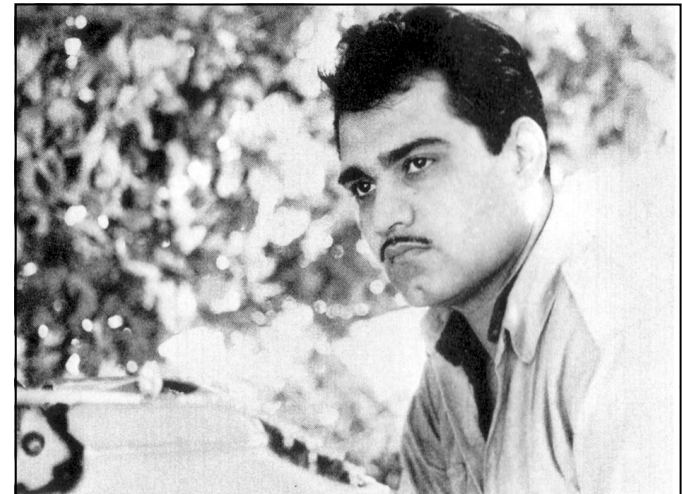
رادیوی دهنگی کوردستان

مستەفا ئەحمەد

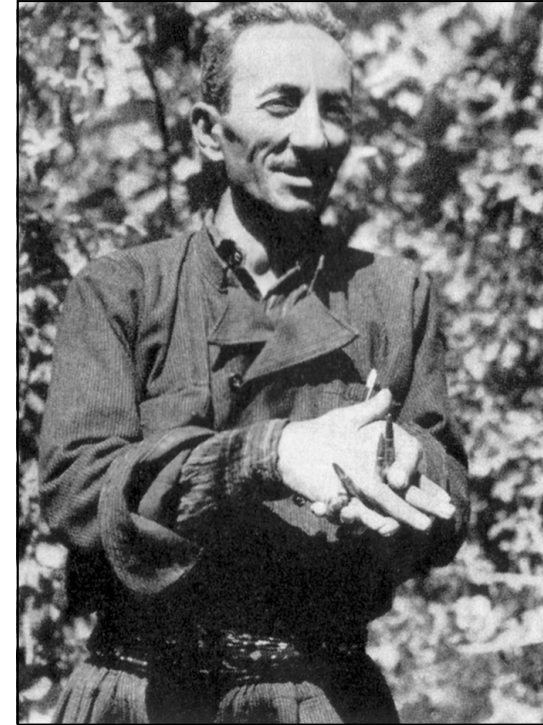
رادیوی دهنگی کوردستان

عەبدولجەلیل رەزا

بهره‌مه‌کانی سالی ۲۰۰۴

- (۲۲۲) سياسة التعريب في إقليم كردستان العراق - دراسة وثائقية- إعداد: مجموعة من المؤلفين.
- (۲۲۳) دیوانی شیخ رزای تاله‌بانی، کۆکردنه‌وه و ساغکردنه‌وه‌ی: شیخ محهمه‌دی خال و ئومید ئاشنا.
- (۲۲۴) الأمير الكردي - مير محمد الرواندي. تأليف: جمال نبز. ترجمة: فخري شمس الدين سيلاحشور
- (۲۲۵) گه‌نجه‌ نازاکه‌ی سه‌ر جۆلانه‌که. هه‌لبێژاردیه‌ک له‌ کورته‌چیرۆکی بیانی. وه‌رگێڕانی له‌ ئینگلیزییه‌وه: شیرزاد هه‌سهن.
- (۲۲۶) ئیسلام و ناسیۆنالیزم له‌ کوردستاندا. سه‌ره‌تایه‌ک له‌ باره‌ی کۆمه‌ڵناسیی ئایینه‌وه. موسڵح ئیروانی.
- (۲۲۷) دیداری سه‌ره‌ک کۆمار. شانۆگه‌ری. نووسینی: ره‌ئوف هه‌سهن.
- (۲۲۸) داستانی هه‌سهن و حوسه‌بن، داستانیکی فۆلکلۆری کوردییه، ساخکردنه‌وه و لێکۆڵینه‌وه‌ی: هه‌رده‌ویل کاکه‌یی.
- (۲۲۹) ملوانکه‌ی ستیل - کۆمه‌له‌ چیرۆک، محهمه‌د فه‌ریق هه‌سهن.
- (۲۳۰) جووتیارێکی زیه‌ک، کۆمه‌له‌ چیرۆک بۆ مندالان، وه‌رگێڕانی له‌ عه‌ره‌بییه‌وه: نه‌میری حاجی داود.
- (۲۳۱) پاپۆری فریو، چیرۆک بۆ مندالان، وه‌رگێڕانی له‌ دانیمارکییه‌وه، محهمه‌د فه‌ریق هه‌سهن.
- (۲۳۲) دار گیتلاس، چیرۆک بۆ مندالان، وه‌رگێڕانی له‌ دانیمارکییه‌وه: محهمه‌د فه‌ریق هه‌سهن.
- (۲۳۳) کچه‌ ئه‌ستیره، چیرۆک بۆ مندالان، وه‌رگێڕانی له‌ دانیمارکییه‌وه: محهمه‌د فه‌ریق هه‌سهن.
- (۲۳۴) الکرد، دراسة سوسیولوجية وتاريخية، ألفه: باسيلي نيكيتين، نقله من الفرنسية وعلق عليه: الدكتور نوري طالباني.
- (۲۳۵) فه‌ره‌نگی قانونی. دانانی: د. نووری تاله‌بانی.
- (۲۳۶) منطقه‌ کرکوک ومحاولات تغيير واقعها القومي، تأليف: د. نوري طالباني.
- (۱۳۷) هه‌ولێر له‌ نێوان رابردوو و ئیستادا ۱۸۲۰-۲۰۰۰، سه‌میر سالح.
- (۲۳۸) ناوچه‌ی که‌رکووک و هه‌ولێ گۆڕینی باری نه‌ته‌وه‌ییی ئه‌م ناوچه‌یه، دانانی: دکتۆر نووری تاله‌بانی، وه‌رگێڕانی: محهمه‌دی مه‌لا که‌ریم
- (۲۳۹) چه‌ند ئاسۆیه‌کی تری زمانه‌وانی. دانانی: پرۆفیسۆر وریا عومه‌ر ئه‌مین.

سه‌بری بۆتانی

(٢٤٠) کوردستان له چاپکراوه عوسمانلییهکاندا. فهیسه له دهباغ له تورکییه عوسمانلییهوه کردویه به کوردی.

(٢٤١) کهس وهک من توئی خووش ناوئ - کورته چیرۆک. نووسینی: سههر رهسایه.

(٢٤٢) بارزانیی نهمر له ١٠٠ ساله ی بوونیدا - کۆمهله وتار. نووسینی: سهرباز ههورامی.

(٢٤٣) باوک - شانۆنامه ی هاوچه رخی سویدی. نووسینی: ئۆگۆست سترنبدیترگ. وهرگێرانی له فه ره نسییه وه: د. فه رهاد پیربال.

(٢٤٤) ناوچه ی که رکوک و هه ولئ گۆرینی باری نه ته وه ییبه ئه م ناوچه یه (به زمانی ئینگلیزی). دانانی: دکتۆر نوری تاله بانی.

(٢٤٥) نامه کان بهر له مردن ناخوینرته وه - کورته چیرۆک. نووسینی: کازیوه صالح.

(٢٤٦) کۆمه له ی ژیا نه وه ی کوردستان. میژوو. نووسینی: حامید گه وه هری.

(٢٤٧) هویه کرکوک الثقافیه و الاداریه. تألیف: محمد علی قرداغی.

(٢٤٨) رۆمیۆ و جولیت - شانۆگه ری. نووسینی: شه کسپیر. وهرگێرانی له ئینگلیزییه وه: نازاد حه مه شهریف.

(٢٤٩) خه باتی رزگار یخوازی کورد و نازهر له ئیران. نووسینی: د. که مال مه زه هر ئه حمه د. گۆرینی بۆ کوردی: نازاد عوبید صالح.

(٢٥٠) به فرنوس و نه وانی تر - دیوانی شیعری. شیعری: دلشاد عه بدوللا.

(٢٥١) خه ون وا خوئی گێراییه وه. دیوانی شیعری. سه باح ره مجدهر.

(٢٥٢) فیلسوفه کانی مۆدیرنیسته له دیکارته وه تا هایدگیتیر. نووسینی: بێتران قیرژۆلی. وهرگێرانی: محمه د ره حیم ئه حمه دی.

(٢٥٣) نقیسه ار. کۆمه لیک با به تی تیۆری. بهرگی به که م.

(٢٥٤) گه لاله ی پارادایمی په ره سه ندنی کولتووری بۆ حکوومه تی هه ریمی کوردستان. نووسینی: به ختیار سه جادی.

(٢٥٥) نه ته وه خوازی. نه نتۆنی دی سمیس. وهرگێرانی له ئینگلیزییه وه: هوشیار عه بدوره حمان سیوه یلی.

(٢٥٦) ئۆکتافیۆ پاز: به ردی سپی و ره ش - سان ژۆن پیرس: ئانا باز. وهرگێرانی له فه ره نسییه وه: د. موحه سین ئه حمه د عومه ر.

(٢٥٧) إحياء القلوب - شرح مولانا الشيخ عبدالقادر الرفاعي الفاروقي الطرابلسي على حكم شبيخه محمود الكردي الخلوتي قدس الله روحهما ونور ضريحهما.

(٢٥٨) ستایش. شیعری: نه زه ند به گیخانی.

(٢٥٩) ئه و په یغانه ی له دله وه هه لده قوڵین. شیعری: حه مه سه عید حه سه ن.

(٢٦٠) عه قیده ی ئیمان - عه قیده ی کوردیی. کو و کورت کردنه وه: خالید شاره زووری به نقشه ندیی (مه ولانا خالید). ئاشنا کردن و لیکۆلینه وه ی: که مال ره ئووف محمه د

(٢٦١) ئه ده بی نامه نووسینی کوردی. که مال ره ئووف محمه د. جزمی: ١

(٢٦٢) ئه ده بی نامه نووسینی کوردی. که مال ره ئووف محمه د. جزمی: ٢

(٢٦٣) ئه ده بی نامه نووسینی کوردی. که مال ره ئووف محمه د. جزمی: ٣

(٢٦٤) نظرات في القومية العربية مدأ وجزراً حتى العام ١٩٧٠ تاريخاً وتحليلاً. الجزء الأول. جرجيس فتح الله.

(٢٦٥) نظرات في القومية العربية مدأ وجزراً حتى العام ١٩٧٠ تاريخاً وتحليلاً. الجزء الثاني. جرجيس فتح الله.

(٢٦٦) نظرات في القومية العربية مدأ وجزراً حتى العام ١٩٧٠ تاريخاً وتحليلاً. الجزء الثالث. جرجيس فتح الله.

(٢٦٧) نظرات في القومية العربية مدأ وجزراً حتى العام ١٩٧٠ تاريخاً وتحليلاً. الجزء الرابع. جرجيس فتح الله.

(٢٦٨) نظرات في القومية العربية مدأ وجزراً حتى العام ١٩٧٠ تاريخاً وتحليلاً. الجزء الخامس. جرجيس فتح الله.

(٢٦٩) گۆلزاری هه ورامان. لیکۆلینه وه و پشکنین و به راوردکاری: محمه د ئه مین هه ورامانی. بهرگی به که م.

(٢٧٠) گۆلزاری هه ورامان. لیکۆلینه وه و پشکنین و به راوردکاری: محمه د ئه مین هه ورامانی. بهرگی دووهم.

(٢٧١) کورد تورک عه ره ب. سیسیل جۆن ئیدمۆندس. وهرگێرانی له فارسییه وه: حامید گه وه هری.

(٢٧٢) رۆژانی گۆلرهنگ و شانۆی سالار. ئه حمه د سالار.

(٢٧٣) سن قوربانیه که. عه بدولونعیم غولامی. وهرگێرانی له عه ره بییه وه: ئیحسان ئیروانی

(٢٧٤) ریتیکه کانی برسیتی - رۆمان. جۆرج ئه مادۆ. وهرگێرانی له عه ره بییه وه: هیمه ت کاکه بی.

(٢٧٥) سه رجه می به ره می شاکر فه تاح. کتیبی دووهم.

(٢٧٦) سه رجه می به ره می شاکر فه تاح. کتیبی سییه م.

(٢٧٧) هه لسانه وه. شیعری: سامی شۆرش

(٢٧٨) جیگایه کی تر- کۆمه له چیرۆک. گۆلی ته ره قی. وهرگێرانی: دلا وه ر قه ره داغی.

(٢٧٩) دار تووه ته نیاکه - سن ئوقلیت. چنوو نامیق حه سه ن.

(٢٨٠) ئاوینه شکاو. بیره وه ربی هیدی "خالد ئاغای حیسامی".

(٢٨١) سیتی سوور. شیعری: هیوا قادر.

(٢٨٢) هیشووی عه شق. شیعری: مه هاباد قه ره داغی.

(٢٨٣) ئاشتیی کوردستان - رۆمان. نووسینی: محمه د صالح سه عید.

(۲۸۴) به تاو پیتکدا دهبارین. شیعی: نیگار نادر.

(۲۸۵) عهرووی کوردی. نوری فارس همهخان.

(۲۸۶) پوخته میژوونامه. حمید گهردی.

(۲۸۷) سینتاکسی رسته تیکه ل. د. کوردستان موکریانی.

(۲۸۸) نووسین به بی وشه. شیعی: همه سه عید هسه ن.

(۲۸۹) چل حیکایه تید مه لا مه حموودئ بایه زیدی ره شید فندی قه گوهاستینه سهر رینقیسا نوئ.

(۲۹۰) حاجیله کانی دهشتی هاموون - دیوانی شیعی: نازاد دلزار.

(۲۹۱) ئاستیاک و مینه و شازاده دارستان. چیرۆکی ئه فسانه بی. به ناز عه لی.

(۲۹۲) جیهانه جوانه که مان. ئۆپه ریت و شانۆگه ربی جیهانی منالان. عوسمان محهمه د هه ورامی.

(۲۹۳) شیلیم فرۆش. کۆمه له چیرۆکی زاروکا. ئه نوه محهمه د تاهیر ژ فارسی بیت کرینه کوردی.

(۲۹۴) کیش و ریتمی شیعی فۆلکلۆری کوردی. د. محهمه د به کر.

(۲۹۵) اسم الکتاب: حول جرائم الحرب وجرائم ضد السلم والإبادة العنصرية (تحليل سياسة الولايات المتحدة الأمريكية في العراق). جرجیس فتح الله.

(۲۹۶) په خشانه شیعی کوردی. د. محهمه د به کر.

(۲۹۷) ئاهوی ئیلاخان - بهرگی به که می دیوانی عابد سیراجه دین نه قشبه ندی. ناماده کردنی: ئه سه د سیراجه دین نه قشبه ندی.

(۲۹۸) خانمی خیلان - بهرگی دووه می دیوانی عابد سیراجه دین نه قشبه ندی. ناماده کردنی: ئه سه د سیراجه دین نه قشبه ندی.

(۲۹۹) رینووسی به کگرتوی کوردی. به دران ئه حمه د حه بیب.

(۳۰۰) میژووی ئه ده بی کوردی. د. مارف خه زنه دار. بهرگی چواره م.

(۳۰۱) ئه لوه ن - رۆمان. ئه حلام مه نسور.

(۳۰۲) دوو هاوړی و جادووگه ریک - چیرۆک بۆ مندالان. نووسینی: کازیه صالح.

(۳۰۳) کۆتر شین و زهوی سپی - چیرۆک بۆ مندالان. نووسینی: محهمه د فه ریق هسه ن.

(۳۰۴) کچه جوانه که ی بازگان - چیرۆک بۆ مندالان. وهرگیتانی بۆ کوردی: عه زیز ره شید هه ربیری.

(۳۰۵) خه ونه کانی بلوژستان. رۆمان. ئه حمه دی مه لا.

(۳۰۶) مائی پرووناکان - هه لباژرده ی کۆمه لیک چیرۆکی نوئی فارسی. وهرگیتانی: عه تا نه های بی.

(۳۰۷) دیوانی ئه سه د مه حوی. کۆکردنه وه و ئاماده کردن و له سه ر نووسینی: د. عه بدوللا ئاگرین.

(۳۰۸) ریتازه ئه ده بییه کان. ئاماده کردن و وهرگیتانی له فه رهنسییه وه د. فه رهاد پیریال.

(۳۰۹) شه ره له بییرکراوه که. د. سه لاهه دین راستگه لدی. گۆزینی بۆ کوردی: کاوه ئه مین.